

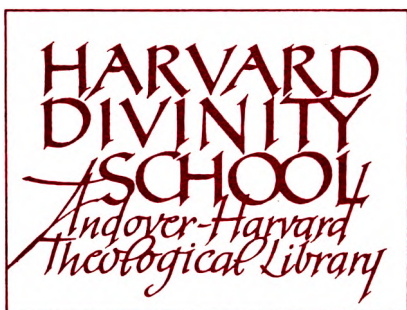
ANDOVER-HARVARD LIBRARY

AH 3A3X X

Harvard
Depository

0 11. 131

Pract.

280 SZ

NÉPSZERŰ

HALOTTI PREDIKÁCIÓK.

KIADTA

EDVI ILLÉS PÁL.

Ára: 1 fr. ezüst p.

NÉPSZERŰ

HALOTTI PREDIKÁCIÓK.

PROTEST. LELKÉSZEK HASZNÁLATÁRA FŐLEG

KIADTA

Edvi Illés Pál,

NEMES DÖMÖKI EVANG. PREDIKÁTOR, KEMENESALI ESPERES, SUPERINTENDENTIALIS LEVÉLTÁRNOK ÉS CONSIST. TANÁCSOS, M. ACADEMIAI TAG, VAS ÉS SOPRON MEGYÉK' TÁBLABIRÁJA.

3378

97

A BUDAPESTI
EV. REF. FŐISKOLA
KÖNYVTÁRA

PESTEN, 1846.

EGGENBERGER JÓZSEF ÉS FIA

M. AKAD. KÖNYVTÁRSOK KÖLTSÉGÉN.

„Minden szonoklat-modor jó lehet, az egy untatón kívül.“

Boileau.

BV

4275

E48

NYOMATOTT
KÖNYV
KÖZVETLEN
KÖZVETLEN
KÖZVETLEN

Nyomatott Kecskeméten Eszlády Károlynál.

Előbeszéd.

Csak kevés megemlíteni valóm lesz e' szónoklatok' kíséretéhez. Egyházam' irodalmában, bár egyes halotti predikációk időről időre jelentek is meg; de azok rendszerint csak kevés számú példányokban nyomatván, és főleg az illető úri családok körének szánva lévén, a' protestáns nagyobb közönségnek kínálkozó efféle művek gyűjteménye pedig egészen hiányozván: bizton. elmondhatom, hogy nekünk magyarhoni ágostaiaknak, magyar halotti predikációi külön irodalmunk nincsen. E' hézag némű pótlása birt engem a' jelen egyházi gyász-beszédek kiadására. Hogy pedig ezek nem világias szellemű szónoklatok (oratóik), hanem biblia szerű kereszttyén egyházi beszédek, czimök eléggé kijelenti. Származásukra nézve részint ere-

detiek , részint német és angol műdarabok átdolgozásai 's kivonatai. Az elsőbök csillogocskával jegyesek. Ha ezen próba-közleményem kedvességet találand , és kívánatos részvétellel fogadtatandik: nem mondom, hogy kézirat-táracs-kámból nem bocsátandok közre még többeket is. Iram Ns Dömölkön, Vas megyében, Juliusban 1845.

Edvi Illés Pál.

I.

Halált hordozunk magunkban. *

(Mondatott Mesterházán egy asszonyság fölött, 1832.)

Élet Ura! töredékenységem
Tudva van előtted:
Előbb utóbb hogy eljőjön végem
Éltemet ugy szőtted;
A' halál magva vagyok bennem,
Engedd ezt jól szívemre vennem,
Élet Ura!

Reád hagyok, Atyám! mindeneket,
Mert sajátod vagyok;
Ha te szeretsz, minden földieket
Kész szívvel elhagyok.
Ha Te vagy nekem bizodalمام
A' halálban is lesz nyugalmam;
Megelégszem, Ámen.

Gyászba borult Tekintetes Uri Felekezeti, Tisztelt drága keresztyén Hívek! Sokszor sürgetett és mindenektől valónak esmért igazság az, hogy a' halálra és örökévalóságra az embernek magát teljes életében készíteni kell. A' szent vallásnak oktatásaiból tudjuk, hogy megszenteltetés nélkül senki nem láthatja az Urat, és az ő boldogságában nem részesülhet.

Erre a' halálhoz készülésre nyujtatik is kézre alkalmatosság gyakorta; legélénkebben ugyan az által,

midőn esmerős embertársainkat, vagy szinte kedveseinket szemünk előtt elhalni látjuk. Illyenkor megilletődünk, tulajdon sorsunk képét szemlélvén az illy esetben; magunkba szállunk, fohászkodunk, sirunk, forrunk, Istenhez térünk, és önként vallomást teszünk, hogy halandók vagyunk.

Azonban, ha az Istennek bölcs rendelkezéseire a' világi dolgok körül figyelmezzünk; nem csak a' meghalás' példái serkenthetnek minket arra a' szomorú foglalatosságra: hanem körülünk is számtalan tárgyak mintegy ujjal mutatnak reája; minéműek: a' természetnek téli aluvása, az élőfáknak lehullott leveleik, a' házainknál sinlődő betegek, és az utszákon vigyázva lépegető megörbédv vénék, mint megannyi félhalottak.

Legközelebb mégis önmagunkban vagyunk arra a' serkentő és oktató; csak mi tudjuk ennek szavát elérteni, és az ő sugallásaira figyelmezzni. Bennünk élő teremvényekben t. i. minden mi változásaink nem egyebek, mint egymást felváltó kezdés és végezés, származás és elfogyás, élés és elhalás. Minden minuta egy egy részt szakaszt el életünkből, mint a' gyertya világ, minden pillanatban táplálékának némelly részecskéit veszti el, míg nem végre kialuszik, és mintegy elhal. Mi emberek, a' mi nehéz értelmünkhöz képest, közönségesen csak azt szoktuk tartani halálnak, midőn közülünk valaki végbucsút vesz, mikor szívének verése megáll, vére meghidegül, tetemei megfásulnak, szemei örökre behunyódnak, teste rothadni kezd, és az élők közül félre a' sírba eltéteik: holott az csak az utólja azon sok változásoknak, mellyek születésünk óta bennünk szakadatlanul egymást érik és felváltják, és romlásunkra munkálkodnak, csak az a' különbözés, hogy amant igen észrevehetőleg tapasztaljuk, emez pedig csak titkon dolgozik testeinkben. Megréműlünk, holott ahoz már szokva kellene lennünk.

'S ugyan ezt a' mindnyájunkra nézve olly igen ér-

deklares tárgyat szándékozom én most ezen gyászos halotti alkalmatossággal majdan bővebben is fejtegetni, hogy is t. i. miképen dolgozik a' halál bennünk tellyes egész életünkben. Méltassátok figyelmetekre beszédemet, és szűnjék egy kis ideig keservetek. A' minden áldásnak és mennyei vigasztalásoknak örök kútfeje pedig koronázza meg szent szándékunkat óhajtott jó foganattal; hogy ez elmélkedés szolgáljon az idvezültnek érdemeihez illő utolsó földi tisztességére, a' gyászt viselő Tekintetes Uri felekezetnek vigasztalására, a résztvevő tisztelt Hallgatóságának pedig épületére és tanulására. Mellyre nézve magunkat megaláztatván, mondjuk egy szívvel lélekkel mindnyájan az Úri imádságot: Mi atyánk, ki vagy 'sat.

Alapigék: 2 Kor. IV. 10. 11.

„Mindenkor az Ur Jézusnak halálát hordozzuk a' mi testünkben, hogy a' Jézusnak élete is a' mi testünkben megláttassék. Mert mi, kik élünk, a' Jézusért gyakorta halálra adatunk, hogy a' Jézusnak élete is a' mi halandó testünkben kimutattassék.“

Jól tudom én azt, Tisztelt Hallgatóság! hogy a' felolvasott szent Igékben azon veszélyekről szól Pál Apostol, mellyek őt a' keresztyén Vallás' terjesztésének akadályos munkájában naponként fenyegették; és a' mellyekről másutt is emlékezik (1 Kor. 15, 31) így szólván: „én naponként meghalok!“ azaz: minden napon élet-haláli veszedelmek között forgok a' Jézus tudománya miatt. — Mi ugyan ma már vallásunk miatt veszedelmektől nem félhetünk: de bizonyos értelemben minden keresztyének azt kell mondani magáról, szent Pállal: „én naponként meghalok,“ azaz: ugy kell élnie, hogy naponkint készen legyen a' meghalásra, és az örökévalósággra; aztán a' halál felől ugy kell gondolkodni

tudnia, hogy az csak a' legvégső romlásnak esete, mely előtt már számtalan neme történt bennünk a' halálnak.

'S ugyanis valjon csak a' kimulásban látjuk-e mi halálunkat? Nem vesszük-e észre, hogy az életnek minden lefolytában is már halál vesz környül bennünket? Lám az születik a' kiseddel, az rontja el az élő testet, az dönti porba a' virágzó birtokokat.

Ez a' testünk hulló levél;
A' mit teszünk nem soká él,
A' mink vagyon, a' sírba kél.

Oh! jertek, ismerkedjünk meg a' romlással csirájában, a' rothadással kezdetében, az utolsó ellenségnek vég-csapásával, annak előbbeni mozdulásaiban. Halljuk meg tehát mostan, hogy természeti értelemben véve mi is miképen hordozzuk a' halált testeinkben, miképen halunk meg naponként; vagyis: *miképen dolgozik bennünk a' halál teljes egész életünkben?* Melly kérdésre minekutánna a' felvilágosító feleletet megértettük, az ebből nyert drága meggyőződésnek és igazságnak lelki épületünkre fordítását fogjuk meghallani.

I. Életünk napjaira nézve a' hányféle koron általmentünk, a' mennyi esztendőt, napot, órát keresztül éltünk; a' hány nyarat és őszt, telet és tavaszt láttunk hozzánk jöni, és tőlünk viszont bucsút venni: megannyi halált szemléltünk körülöttünk. Mind az, a' mi elmult tőlünk, halál' neme. Hová tűntek kicsiny korunk esztendei, mikor édes anyánknak ölében olly boldogok valánk? Elhaltak tőlünk örökre. Hová lett a' gyermekség gyönyörű kora, mellyben olly bú 's gond nélkül játszadoztunk? Hová az ifjuságé, mellyben ez az egész világ úgy látszott mi előttünk, mint egy mosolygó ábrázat? Oda halt az tőlünk minden örömeivel egyetemben, és soha többül nem tér vissza.

'S ezen neme mellett a' halálnak, pedig még mennyi

számtalan egyéb munkáit is vehettük mi annak észre! Ha voltak vidám napjaink, és azokat szomorúak váltották fel: akkor amazok elhaltak, emezek életre jöttek nekünk. Ha szerencsénk és világi sorsunk virágzott, ha bővelkedtünk, azután pedig szerencsétlenségre, szűkölködéssre jutottunk: viszont akkor is halál történt mi velünk, és pedig keserű halál, — szerencsénknek a' halála. Ha volt becsületünk, de a' helyébe holtig való gyalázat ért; ha világ előtt tekintetesek valánk, de immár alászállottunk, és lettünk a' polgári társaságban semmi tagok: akkor is viszont halál érdekelt bennünket, — a' becsületnek halála, a' polgári halál, mellynél a' testi majdnem kívánandóbb. Ha volt szerelmes gyermekünk, kiben élni véltük önmagunkat, és azt eltemettük; akkor is halált kös-toltunk, szívünk virágának a' halálát.

Hát szívünkben és elménkben hányféleképen vehetjük észre ugyan a' halál munkáit! Ifjuságunkban képzelődésink tüzesek, érzeményink mélységesek és félénkek; utóbbi korunkban azok lelkünkben mind kihalnak, és helyökbe áll a' komoly meggondolat, tudomány, tapasztaltság, és érett ítélő tehetség; — mellyek valamint életre kapnak bennünk; azonnal előlik a' gyöngéd érzéseket: 's ime! itt is viszont a' halál! Ha elme-bódulásba esünk, és magunk felől nem tudunk semmit: azt az időt csak töröljük ki napjaink sorából, mert akkor mi nem is éltünk. — Csak egymagát vegyük a' feledékenységet: valjon az nem kész meghalás-é? Mind az, a' mit tudtunk valamikor, de a' mire vissza nem emlékezhetünk, a' feledékenység által halt el tőlünk. Mert élt bennünk az a' tudomány valamikor, de már nem él. — Aztán, ha valaki olly boldogtalan, hogy el talált tévelyedni a' virtus keskeny ösvényéről, a' vétkeknek széles útjaikra, és a' jó erkölcs helyett rosszat követ: oh! sirassuk azt az embert, mert az meg van halva erkölcsében. A' melly ifju és leányzó ártatlanságának drága clenodiumát elvesztette, és szüzességének szép koronáját bemocskolta: ítéljétek

magatok, valjon annak a' szívében nincsen-e élvén már halál? Barátságok, mellyek hajdan közöttünk virágzottak, de feloldoztattak: meghaltak tőlünk. — Mikor felebarátunktól sérelmesen megbántatunk, és felbomlik vele a' békeség; mikor a' világ' hálátlansága miatt szívünk a' jóltevés elöl bezárkodik — mint a' virág megcsipetve a' hóharmattól; mikor hívnek tartott társunk' hűségtelenségét tapasztaljuk: hogy nem volna mind ez is szíveitekben kínos halál? a' szeretetnek halála, a' békeségnek és jóltevésnek kimulása, — ugymint a' mellyek ilyenkor belőlünk gyakran örökre kivesznek.

Mind ezeknél pedig szembetűnőbb a' halál munkálkodása a' mi testünk változásaiban. Ennek minden ő éjszakai aluvása már félhalál. — A' természet-vizsgálók tapasztalásai szerént a' mi egész testünk vérünk, bizonyos esztendők elforgása után egészen más testi-vérre változik el, mint a' melly ő azelőtt volt. A' mindennapi étel-ital, levegő, mozgás, növés, aluvás, szakadatlan test- és vér-változást okoznak bennünk. Az a' mi kisdedkori gyöngéd testünk hová enyészett tőlünk? oda halt az észrevehetetlenül; és annyira elváltozott, hogy — ha lehetséges volna, azt eltételeve nekünk mostan megmutatni, nem — nem esmérnénk meg sajátunknak. A' gyermeki kornak hajlékony tagjai, virgoncsága, tüzessége, az ifjúkornak forró vére, könnyűsége, virágzó arca; éles érzékei és izmos tetemei: hová lettek a' vénektől? Elholtanak? Valahányszor betegségen esünk által, mindannyiszor erők halnak ki belőlünk. Valahányszor törést, vágást vagy sebet kapunk valamely tagunkon, mindannyiszor azt a' tagot halál érte. — Ha fejünknek ékessége a' hajszálok lehullanak vagy megöszülnek; ha őrlő szerszámaink, a' fogak, — ezek a' szép orgona-sípok, — a' beszéd ékes zengését többül nem adják meg; ha közülük csak egy is kivész, vagy erőszakkal kivágatik; ha valami megromlott tag testünktől elmetszetik, hogy az egész megtartassék: mindannyi-

szor részes halál ért bennünket. Pedig hány ember nem válik így meg majd kezétől, majd lábától, és azon tagjában halált szenved! Hányan nem jutnak siketségre, vakságra és némaságra! Halál van az ő testökben, — a' nyelvnek, szemnek és füleknek halála. Hányan esnek sínlődő nyavalyákba, gutaütésbe: halál vagyon ő benne is, — a' test érzékeinek szomorú halála, melylyek tőlök már előre búcsút vettek. Különösen pedig a' vénség, mi egyéb, mint szemünk láttára élő mozgó halál? A' véneknél, arczaiknak barázdái halálra mutatnak; tompa érzékeik halálra mutatnak; tántorgó járások halálra mutat; és ők ollyatén lámpások, melyeket már egy kis fuvallás is elolt. Testi erejektől megfosztva, érzékeiktől elhagyatva, az utánok nyomuló új ember-seregből kinöve, tetemeik majdnem földdé hidegölve és megfásulva: vajon mind ez nem kész halál-e? melyre az utolsó meghalás, azaz: a' szívé, csak mint az előbbieké' berekesztője van még hátra.

Illyen igaz tehát, természeti értelemben véve, a' mit Pál Apostol mond, hogy mi emberek testünkben hordozunk a' halált, sőt hogy naponként meghalunk.

II. Mellyek így lévén, tanuljuk meg mind ezeket lelki épületünkre fordítani; és vegyük belőlök a' következő három hasznos tanulságot.

1) Ha naponként meghalunk, tehát ne féljünk a' haláltól. Nem olly nehéz az, mint a' szemlélők gondolják; nem is ujság. Lám próbáltuk azt mindnyájan már; próbáljuk most is minden napon. Testünk lassankint, apródonként hal el tőlünk. Mozgásai lépcsőnként kevesülnek; az élet észrevehetetlen romlásokkal aluszik el. A' természeti halál tulajdonképen nem egyéb, mint a' fogydogáló életnek végső foka; előbbeni állapotunknak utolsó árnyékolata. Az élet előbb kezd kialunni, mintsem valóban kialszik. Valamint lassanként kezdettünk el élni, ugy lassanként halunk is meg. Életünk kezde-

tének jele anyánk méhében bizonytalan és észre nem vehető: úgy halálunkat sem érezzük. Mondom tehát, hogy a' meghalástól nincs mit félnünk.

2) Továbbá, ha mindennapon meghalunk, tehát szokjunk hozzá a' halálhoz idején korán; barátkozzunk meg vele jó előre, és mondjunk le minden örömeinkről, minekelőtte rólunk ők lemondának. Nyájaskodó férj! ám örülj szerelmes párodnak, hogy virágzik a' te rózsád: de aggodjál is, mert a' te rózsád hervadoz is már egyszersmind. Ám tehát szorítsd még egyszer szivedhez mély sohajtással: de aztán hagyd abba, mert meg kell válnod tőle nem sokára. — Szerető édes anya! a' te kisdededet egyik kezénél fogva te vezeted, de másik kezénél a' halál; mellytől szerelmednek semmi ereje és hatalma meg nem őrizheti őtet. Azért ám legeltesd szemeidet gyönyörködve azon, a' mit szeretsz; nézd el még egyszer a' fájdalmasság szemeivel: de ezt gondold hozzá: „nem látlak, kis angyal, nem soká többé, sem játékidnak, sem ártatlan örömidnek közepettén.“

3) Végre, ha minden napon meghalunk, tehát legyünk készen lelkiképen is minden órán arra a' nagy változásra, melly a' halál minden nemeinek bevégzése; és a' melly lelkeinket a' nagy Isten ítélőszéke eleibe állítja. Mert csak akkor nézhetünk mi nyugottan szemközt a' testnek meghalásával, ha lelkünkben csöndesség uralkodik. Akkor, a' szent leczke szerint, bátor a' Jézusnak halálát hordozzuk testeinkben; de az ő élete, — azaz, az ő példájának és tudományjának hathatósága, — megláttatik mi rajtunk.

* * *

'S ime! tisztelt Hallgatóság; ezek az igazságok lebegtek előttem, midőn olly tárgy felől gondolkodtam,

melly ezen jeles halotti alkalmatossággal, — midőn t. cz. N. Ur szeretett élete párjának, született N. Asszony-ságnak, teszünk utolsó földi tisztességet, — mind a' ke-sergő szívek vigasztalására elég bőv tartalmu, mind ezen Uri gyülekezetnek figyelmére méltó volna. Ő is a' drága Idvezült, naponként meghalt; és azon 58 esztendőök le-folyása alatt is már, mellyek néki részül jutottak e' földön, a' halálnak majdnem minden tapasztalható nemeit megkóstolta; mígnem annak legvégső csapása, az ő naponként meghalásának czélt és határt vetett. A' hány esztendőt, a' hány estvét látott magától elhanyatlani: annyinak szemlélte tőle elhalását. Az életkornak mind azon lépcsői, mellyeken lassan lassan felhágott a' ma-gasabb kor felé, örömeikkel együtt elmulván Tőle: is-mét meg annyiszor szenvedte a' meghalásnak némüné-mű árnyékolatját. Szíve érzeményének elhalását kellett kóstolnia, midőn édes szüléit, ifjuságának barátneít, előtte elhunyt rokonit, és nem rég egy szerelmes leány-magzatját is a' sírba kellett kísérnie. De még is leg-inkább az ő halandó testében kellett megtapasztalnia, hogy ő is meghal minden napon. Nevezetesen ez utóbbi tizenöt hetekben igen fájdalmasan és észrevehetőleg fe-nyegette őt a' végső halál. Azelőtt is ugyan már elő-elő-járult nála ez az ő ellensége, azon rejtek hajlékaiból, mellyeket magának az Idvezült' testének belső részei-ben elfoglalt: de az orvosok' mestersége, a' gondos ápol-gatás, a' józan magára vigyázás, és mind ezekben az isteni erő, vissza tudta azt nyomni Tőle. Hanem e' vég-ső napjaiban a' halál rajta minden napon hatalmasabban mutatta magát. Melly mindennapi meghalását a' Jézus-nak és az ő Szenteinek, ilyenképen testében hordoz-ván: azon törekedett, hogy ugyan a' Jézusnak élete is láttassék meg benne. Azért olyan érdemeket szerezni igyekezett, mellyek a' test halálán is sokkal túl érnek, mellyek az ő nevét itt e' földön áldott emlékezetben tart-ják, a' mennyben pedig az Élők könyveibe jegyezte-

tik. Voltak ezen ő érdemei: a' szent Vallásnak buzgó és munkás szeretése, a' gyermekeknek gondos nevelése, a' szűkölködőkkel szíves jótéviség, a' barátságának gyakorlása és más szép asszonyi virtusok. Ezekben tudott ő annál erősebb életre jutni, mennél inkább elhalt testi életének erejében. És így, mikor az ő külső embere naponkiat meghalt, belső embere mind inkább és inkább feleledett; neki az ő utolsó megnehezedésében — midőn minden emberi segítség és vigasztalás sikertelen volt — szolgált kimondhatatlan vigasztalásul, és a' halállal bajvívásában lett nékie bátorító angyal gyanánt. És most már, midőn a' halál testén erőt vett: az ő virtusai, halandó sátorától különválva, kísérik dicső lelkét az eleibe, az Isten eleibe, kinek ide alatt is szolgálni örvendezett. Itt e' földön pedig áldásban maradnak, mint az őt gyászolóknak dicsekedéseik.

Van ezekben vigasztalásnak bőv mértéke, először is Tenéked Tekintetes Férjfiu, kinek ő számos esztendőig volt kísérője és segítő-társa az életnek szövevényes pályáján: kivel együtt tapasztalta, hogy naponként meghal. Óh! melly sok szép áldásokban és örömeben részeltetett már Téged Ő vele együtt a' Te életednek Ura: mellyekhez képest e' mostani szomorúságo' órái már könnyebben szenvedhetők. A' vég-elválást is nagy kegyesen enyhítette Tenéked Isten Ő szent felsége; midőn szívedet az ő hosszas elhalása által az ő végelhalására elkészítette; úgy, hogy ez az eset Néked nem úgy jött meg, mint egy hirtelen ellenség, hanem mint olly ellenség, mellynek eleibe szívedet jó idején felfegyverezni Isten elég időt hagyott. Az Istennek az a' bővséges kegyelme, mellyel sokak fölött megkoronáztattál, öntsön mostan szívedbe békeségnek gondolatait. Az a' vallás-szeretés, mellyet Isten és emberek előtt olly buzgón gyakorlasz, — mutassa ki most Tebenned az ő hathatós erejét; szolgálván az Úrnak zúgolódás nélkül, megadván magadat ama mennyei legfőbb Törvény-

széknek végzésére, és csendesen haladván eleibe annak a' végső szét-oszlattatás órájának, melly nem sokára Téged is viszont tökéletes szeretetben fog egyesíteni ő vele. Az özvegyeknek attyok jutalmazzon meg Téged ezen Te Hitvesed eránt mutatott sok esztendei hűségédért gazdagon; könnyebbítse Néked a' Te hátravaló életed napjainak terheit; és ajándékozzon meg Téged mostani gyász ruhád helyett vigasságnak palástjával.

De nem különben vagy on e' beszédekben vigasztalástok Néktek is, Tekintetes Uri magzatjai az Idvezültnek. Ti nem úgy sirtok az ő koporsója fölött, mint sok szerencsétlen gyermekek, kiktől az édes anya idő előtt elvétellett. Nem úgy sirtok Ti, mint neveletlen árvák: hanem, mint olly szerencsés gyermekek, kik általa — a' gyengéden szerető édes anya által, — emberkorra felneveltettek. Óh! tartsátok őt szent emlékezetben köztötök. Az ő képe lebegjen titeket körül minden járatokban, keltetekben. Azon ti hálás szereteteket pedig, mellyel minden életetekben eránta viseltettetek; különösen mégis az ő körüle utolsó-ügyében tett éjjeli napali ápolgatásaitokat vegye Isten méltó tekintetbe, és tellyesítse bé rajtatok a' negyedik parancsolatnak szép áldását.

Mi mindnyájan, Tisztelt Hallgatóság, szoktassuk magunkat a' meghalás felől gondolkodni az előadott beszéd szerint, — mint jozan és felvilágosodott keresztyének. Az életnek úgy örüljünk, hogy a' benne már készen rejtező és dolgozó meghalásról soha el ne feledkezünk. Alkossunk azért jó cselekedetekből ollyan lelki épületet, melly testünk' vég-elhalása után is fönmaradjon. Arra legyen gondunk fordítva legkivált, hogy bűneink előbb elhaljanak, mintsem szíveink verése megáll. Életünkbe haljon meg még, a' mit be nem vehet az ég. Minden estve pört indítsunk magunk ellen, vonjuk számadásra önmagunkat, és rójuk le bűneinket; hogy így,

— minekutánna vétkeink magunk előtt elhaltanak, — a' végső bajvívás óráján ne legyen gondunk egyébre, mint meghalni, Amen.

II.

A' halál' angyalának szép szavai a' haldokló szép szüzek körül *).

(Mondatott Geresden, K. I. Kisasszony fölött, 1819.)

Ott fekszik, mint halott, földi maradványa
 Egy elszállt nemes léleknek.
 A' ki őt' ismérte, mind sajnálja, szánja,
 Sok visszakívánja;
 De még — még nem fáj seb szívökön ezeknek :
 Hanem a' kiknek Ő szorosabb köréből
 Illy hamar kiragadtatott,
 Azoknak foly a' könny záporral szeméből,
 Mert szívökben nagy — nagy üresség maradt,
 Pedig a' sir senkit még vissza nem adott.

Eljő majd még sok nyár. Eszünk gyümölcséből.
 'S ha az idő rájár,
 Kifosztja a' tél egészen
 Mezőnket és fánkat zöld ékességéből;
 De ha tavasz léssen,
 Kiadja a' föld majd viszont ő méhéből
 A' prédát: nem a' sir! A' mit elnyelhetett,
 Az többé a' mienk soha nem lehetett.

*) Kinyomva külön, Sopronban 1819. 8. Eredeti.

Uram! hová hajtsa a' kesergő fejét?
 Nagy ez a' föld, 's elég téres a' határa,
 De kicsiny, ha keres vigasztalás' helyét;
 Csak egyedül az ég magas csillagja,
 Melly egy jobb világra mutat,
 'S azt igéri, hogy ott megint összejuttat. Ámen.

Alapigék: Zsolt. 45, 11, 12, 14, 15, 16.

„Hallgasd meg, én leányom, és lásd meg; és hajtsd
 „ide a' te füleidet; és felejtkezzél el a' te népedről, és
 „a' te atyádnak házáról. És megkívánja a' király a' te
 „ékességedet: mert ő a' te Urad, és te tiszteljed őtet.
 „Mindenestől fogva dicsőséges a' királynak leánya belől,
 „és az ő ruhája vont aranyból vagyon. Hímes öltöze-
 „tekben vitetik a' királyhoz; az ő szűz társai utána vagy-
 „nak, és bévitetnek te hozzád. Bévitetnek nagy örömmel
 „és vigassággal, és bémennek a' királynak palotájába.“

Mély gyászba borult Tekintetes Uri Ház! Minden
 renden lévő tisztelt hallgatóság, halandó keresztény
 atyánkfiai! Az a' 'Soltár, mellyben a' felhozott igék ta-
 láltatnak, egy a' legjelesebbek közül való; és méltán
 helyet érdemel nem csak a' legszebb 'Soltárok, hanem
 az egész szent-Irásnak, sőt mind azon írásheli drága
 hagyománynak szebb helyei között, mellyet a' régi vi-
 lágból mutathatunk. Tulajdonképen ez, mint fölülírásá-
 ból kitetszik, mennyegzői ének, melly^o Salamon király
 tiszteletére irattatott. Neveztetik az Írás nyelvén a' *Jedid*
 énekének, azaz: a' megszerelmetesebről szőlő éneknek;
 — minthogy a' Szó „*Jedid*“ zsidó nyelven az Istennek
 szerelmesét jelenti, a' melly czímmel ugyancsak olvas-
 suk is neveztetni Salamon királyt. 2 Sám. 12, 25. Példázza pedig a' régi szent atyák magyarázatja szerint,

az Istennek ama nagy Jedidjét, ama szerelmes fiát, a' Messiást; miként ő mintegy vőlegény jegyesével, az igaz anyaszentegyházzal a' jövődő jobb világban ös-
 vekei. 'S mintho' y niacs kétségem, hogy ezen Idvezült Lélekkel is, kinek meghidegült test-sátorát most fogjuk a' földgyomrába elbétenni, szaporodott azoknak a' boldogultaknak száma, kik a' Jézus triumfáló anyaszentegyházát és igaz hiveinek kis seregét teszik, kik ő véle mint lelki jegyesei szoros egyesülésben vagynak; az ő szent keresztségi böcsös Neve is, *Judit*, — melly ugyan az Irás nyelvén *Dicséretre méltót* tészén, — hasonlítván azéhoz, kinek tiszteletére e' 'Soltár szerevő vagyon: nem tétováztam soká annak elhárításában, hogy mit válasszak ki bibliám elrejtett kincseiből olytat, a' mi mind a' sebhett szívekre ir lehetne, mind az Idvezült Virágzó Lélekre ráillenék, mind pedig illy ritka szomorúság napján, ennyi érdemekkel ékeskedő keresztyén hallgatók figyelmökre méltó tárgyat szolgáltatna. Ezeket az igéket választám tehát; mellyeket én majd a' halál-angyalának, — ugymint a' jelenvaló és a' jövődő világ között, a' Hivek és lelki királyjok a' Jézus között közbenállónak, — szájába tévén, (minthogy igen bele illenek), értelmökben példázódás által előtökbe fogom adni a' *Halál angyalának szép szavait a' haldokló Szüzek körül*. Majd képzeltetem veletek, a' halál angyalát nem rút, hanem kellemetes formában, — miként áll a' siralomháznál, 's majd a' sírokhoz és nézőkhöz, majd a' halni készülökhöz fordul beszédével; amazokat vigasztalja és tanítja, emezt pedig édesdeden hívogatja, és hathatósan bátorítja. Melly szerint a' halál angyalának először is *hívogató*, azután *vigasztaló*, végre *tanító* szavait beszélem elő.

I. A' halál angyala a' haldokló szüzek körül állván először is őket édesdeden *hívogatja*. „Hallgasd meg én leányom, és lásd meg a' mit mondok.“ Tudod-e honnét

viszlek ki? Egy tömlöczből, melyből leendő kiszabadulását minden teremtet állat fohászkozva várja, 's mintegy rájudik mind ez ideiglen *) — mért érezi nehézségét; egy pusztából, melyben az eltévelyedést ritka kerül el; egy vadonból, melyben minden fának árnyékában egyegy vétek leselkedik virtusodra, 's arra tör, hogy megejtessen. Még nem ejtett meg; ne menj tovább; *hajtsd ide a' te füleidet és térj vissza.*

De talán azt mondod szép Haldoklóm: ezután kellené még nékem élnem és kóstolnom az életnek édességét, 's most hagyjam itt? Oh! *hallgasd meg én leányom* viszont az én beszédemet. Az igazi boldog életet nem a' szerint mérjük, hogy ki szemlélt több vagy kevesebb napokat, ki vett itt több lélekzetet, ki költött el több lakomát; hanem végezte-e az ember dolgait ékesen, 's bűneiből kitisztulva tette-e le lelkét szent atyjának kezibe. Te nálad ezt feltaláltam: mit bánod, hogy nem élsz tovább? Épen azért, mivel az életnek még csak édessét kóstoltad, hagyjad itt azt, hogy részed ne legyen keserűjében is, melyet ne véld, hogy utóbb elkerülhetnél. Elhiszem nehéz itt hagyni az életet; nehéz *elfelejtkezni e' szép földről, a' fényes napról, a' kék egekről, az édes atyai és anyai házról.* Olyan az élet idehagyása, mint midőn valamelly vendégségből elmegyünk. Hogyan szereti az ember húzni halasztani az elmenést, és az együttlévő társasággal vagy egy két órával is tovább maradni. Pedig jaj! Melly rövid a' leghosszabbra halasztott efféle mulatás is. Melly számba se vetethető a' különbség a' között, ki legelsőbb ment el, és a' között, ki legutóljára maradt. Így van a' meghalás' dolga. A' ki azt eddig elkerülte, nem menekedett meg, csak kegyelmet nyert, 's pedig kegyelmet csak kevés napra. „Hajtsd ide azért fülei-

*) Rom. 8, 22. 23.

det, óh leányom, és felejtkezzél el a' te atyádnak házáról.“

Ne szöllj nekem ilyenképen :
 Távozz tőlem te ocsmány kép,
 Még én fiatal vagyok 's szép,
 Eredj! 's ne nyúlj én hozzám még!
 Ne szöllj te gyöngéd ábrázat,
 Én jó barát vagyok, nem jövök büntetni,
 Bátor légy, 's ne nézz úgy, mint ijesztő vázat,
 Ölemben foglak én álomba rengen. —

„Hallgasd meg, óh én leányom“ erre is az én szómat. Fiatal vagy és szép; de vajmi nagyon félok, hogy elhervad szépséged idő előtt, — talán valamely bánat miatt, melly szíved gyökerére esik; nagyon félok, hogy a' házias élet' kockája vakra fordulván tenéked, úgy is sírba viszen, idő előtt megvénülve a' mély búban, idő előtt elsárgulva a' sok belső emésztődésben. Hidjed nekem, ha megláthatná az ember születése napján egy csomóban mind azokat a' nyomoruságokat, mellyeket utóbb el kell néki szenvedni, megvetné az élet aján-dékát. De azokat senki nem tudhatja. Mert nem éneklük el jövendőmondók senki sorsát is bölcsőjénél. 'S ki tudja, neked mi volna eltéve a' jövendők homályában; holott többnyire a' jószívűekre jutnak sorsul, a' legsúlyosabb keresztviselések. Boldogok, kik mindjárt póljokban haltanak meg! Azért, „hajtsd ide füleidet, és lásd meg, és felejtkezzél el a' te népedről és a' te atyádnak házáról.“ Mert e' helyett, —

„Csak hallgass meg, tovább is, oh én leányom,“ melly sokkal jobb életre segítlek én téged által, hol Jézusod készen vár. A' lelkek királyát, ama' bárányt fogod te ott követni *), ki még most szinte kívánja a' te ékességedet; mert még lát rajtad drágalátos lelki gyön-

*) Jel. 14, 4.

gyöt, — melyet az élet később csábításai között olly könnyű elveszíteni, — még látja rajtad a' hitnek aranyját *), az ártatlanságot; még te tisztelheted őtet szep-lőtelenül, a' mit az egyedül kedves Istenitiszteleknek nevez Pál apostol; még te megtartottad a' mid van, a' te fejednek ékes koronáját **). Ahoz vezetlek én el téged, ki így eljegyzett magának hittel ***); ahoz vezetlek, mint a' földi menyasszonyt vezetik a' vigadásra. Ott megtalálod igaz hazádat, melly kedves mindenikünknek. Már is a' sok előtted elment megdicsőült lelkek együtt várnak és örülnek érkezéseden. „Hajtsd ide azért füleidet, óh én leányom,“ és jer hazádba: egy olly vőlegény kedvéért, felejtezzél el atyádról, olly boldog világ kedvéért „népedről,“ országodról, testi születésed földéről.

Igy szöll a' halál angyala a' haldokló szüzek körül; így hívogatja magokat a' haldoklókat. Halljuk meg *most*, mit beszéll a' siránkozó felekhez is, 's hogyan *vigasztalja* őket.

II. „Mindenestől fogva dicsőséges a' királynak leánya belől, azaz: lelkében, — ugymond a' próféta, — és az ő ruhája vont aranyból vagyon, himes öltözetekben vitetik az ő lelkének királyához, és az ő hozzá hasonló dicsőült szüztársai utánna vagynak, vele mennek, és bevitetnek nagy örömmel és vigassággal a' király palotájába, az örömöknek lakhelyébe.“ Melly egy szóval annyit teszen, hogy az*, kinn ti gyászolók siránkoztok, bizsonnyal boldog; boldogabb mint mi vagyunk; úgy hogy, ha a' kimult lelkeknek hátrahagyott öveikért még van valami érzésök, ő, ki olly szeretettel viseltetett szülőihez, és minden hozzátartozóihoz, bizsonnyal nem akarja, hogy ti rajta mód nélkül busuljatok. 'S hová kell ennél enyhítőbb vigasztalás? Avagy kívánátok-e

*) Pét. r. 7. **) Jel. 3, 11. ***) Hos. 2. 19.

még kényszeríteni ötet, hogy az élet kelyhét seprőstől kiüresítse, holott annak színében is már olly sok keserűt talált, hogy elvette száját tőle, 's eltolta azt ő magától. Tudjátok magatokról, melly nyugtalanságok alá van vettelve e' földi élet, ugy, hogy sokszor magunk önként kívánnánk innét elköltözni, ha lehetne. Mert

Ez a' nyomorult emberszív,
 Melly mindenre megindul,
 Csak ha egyszer verni megszűnt,
 A' mély sötét síron túl,
 Ott nyugszik meg, ott nem érez,
 Ott nem gyűlöl, nem szeret.
 Jöjj, oh halál! jöjj kaszáddal,
 Melly mindennek véget vet.

Továbbá, — így vigasztalja Isten a' halál angyala által a' szomorgó feleket: — a' meghalással ő is tartozott, mintegy adóval, melly mindnyájunkra ránk van vetve. Születésünk kezdője halálunknak; mint a' gyertya, mikor meggyújtatik, fogyni kezd. Ez egy elkerülhetetlen sors; ez az első rend írás minden ember életének uti levelében; ez egy változhatatlan örök végezése az Isten tanácsházának: a' mi született, annak meg is kell halni. Királyok és herczegségek egy karikában tánczolnak itt velünk. Sőt ezt az adót még a' sirhalmok és kőoszlopok, mellyeknek emlékezetünket kelle vala föntartani, magok is lefuzetik, 's a' legkevélyebb tornyos oszlop (piramis), mellyet gazdagság és tudomány állítottak fel, elveszti nem sokára csillagos sudarát, és megcsonkulva áll az utazónak szeme előtt. Császárságoknak, birodalmaknak, erősségeknek és városoknak nincsen-e az ő meghatározott ideje, mellynél tovább nem tarthatnak? Hol van Trója, Miczéne, Téba és Délosz, Persepolis és Agrigentum? Mivé lett Ninive és Babilon, Tzizikum és Mitiléne, Kártágó, Jeruzsálem, Pompeji és Herculanium? A' leggyönyörűbb városok, mellyekre

csak valaha a' nap sütött, — már most nincsenek többé!
Csak a' neveik vagynak hátra, és ezek is darabonként
magokban elsikálódnak, idővel elfelejtetnek, és egyéb
dolgokkal együtt örök sötétségbe borulnak be. 'S mi
egyes emberkéek háborgunk elménkben, ha a' mieink kö-
zül valamelyik elhalálozott, a' ki pedig ugy sem tart-
hatott számot igen hosszú életre; holott itt egy helyen
annyi egész városoknak halottjaik vagynak határra hany-
va. Nem szeded-e össze magadat egy kicsinyt, óh gyar-
ló lélek, 's nem gondolod-e meg, hogy emberré szü-
lettél. Elhiszem, hogy szeretted Őt, akármilyen egyéb jót

Adhat az élet, előtted csekély volt:
És néked ő elaludt!
Mit sírsz de fölötte a' sírnál
'S nyujtván felhője felé a' halálnak,
Tördeled össze kezéd?
Mint mezei füvek, az ember
Ugy mulik enyészik el, 's csak kevesig jár
Földi ruhába' nemünk,
Nézd, a' Sas a' földre alászáll,
De nem mulat porba', lerázza magáról
'S felmegy a' napba vizont.

Végre pedig, így folytatja beszédét a' halál an-
gyala a' haldokló szüzek körül a' siránkozókhoz: nem
vesztettétek el egészen, hanem csak előre bocsátottá-
tok a' nyugalomra. Dávid király is, midőn megholt
egyik fija, elhagyá sirását, felkele a' porból, megmos-
dék, és ételt kére magának. Mellyet szolgálai látván,
csudálkozva tudakozák ezen különös magaviselésének
okát, magok között így szólván: lám mig meg nem halt
a' gyermek, addig siránkozván, bőjtölt, semmit nem
evett, a' földön feküdt; mostan pedig, hogy már meg-
hólt, nem siránkozik rajta. Kiknek a' király eztfelelé:
mig élt a' gyermek, addig bőjtöltem és sirtam, mert
azt mondtam magamban, ki tudja, talán az Ur kö-

nyörül rajtam, és él a' gyermek. De most, mivel meghalt, valjon miért bőjtölnék? valjon visszahozhatom-e azzal? én megyek ő hozzám; de ő ide vissza én hozzám nem jön többé. (2 Sám. 12, 22. 23.) Nem vesztik el tehát a' kesergők az ő kedves övéket; hanem csak zálogba oda adják; 's vele együtt saját szívöket is elzalogosítják, úgy hogy ennekutánna bár testök a' földön él, de szívök előre a' mennyben lakozik. 'S ez is vigasztaló beszéd.

III. De szóll a' halál' angyala *tanítólag* még a' néző körülállókhoz is, kik azon való ijedségökben oda-futottak, hogy a' halál ezúttal olly virágzó lelket kívánt meg, 's melly hathatósan szóll ő azokhoz! Nincs olly hathatós szavú predikátor mint ő, ha elkezd: ifjak, szüzek, virágszálak! ide nézzetek és tanuljatok józanon élni. Nem éritek el mindyájan a' vénség korát, nem lesztek mindig édes atyák 's anyák, — de még a' menyegzői öröm elől is ragadok el közölletek. Ide, ide szemeteket! Ma ennek, holnap néktek. Nem tudjátok, mikor jár le éltetek órája, mellynek nem lévén mutatója, soha sem tudhatjátok meg, mikor van rajta az utolsó. Mert

Csak egy az ékeskedő
Május, 's az arczák szépsége,
Regvel virul mind a' kettő,
Estve sárgult, fonnyadt, 's vége.
Regvel danol lánytársatok,
'S tánczol vig ifjak körében;
Estve csendíteni hallotok,
'S ott nézitek gyász lepleben.

Veletek is az idő röppenik, 's letészen a' sírhalomnál, mikor észbe sem veszitek. Mindent elhervaszt az idő. Minden szó, mellyet szájamból kieresztek; hirdeti néktek, melly sebesen mennek el idők, órák fejetek fölött, — drágalátosabbak nyakatoknak gyöngyeinél; —

mint szeles idővel a' könnyü fellegek, mellyek soha sem térnek vissza. Minden elsiet végére. Mig hajatokat für-tökbe szeditek, megöszül kezetek alatt; minden csók, mellyel holmi kis elváláskor édes anyátok illet titeket, — minden távollét, előfutó póstája annak a' megválásnak, melly rövid nap mulva mindnyájunkra következik. — Ti pedig körülálló atyák és anyák, ez eseten legyetek böl-csek. Soha ne ragaszszátok sziveiteket fölöttébb vala-melley kedves gyermekhez, hanem csak úgy szeressé-tek, mintha azt minden órán el kellene temetnetek. Mert mennél kedvesebb tinéktek, mennél féltőbb, annál előbb elkivántatik az titóletek. Kövessétek e' dolgban a' ten-gereken utazókat, kik midőn valamelly szigetre érnek, és a' partokra kiszállnak, vigyázni kell nékiek, hogy a' messze hajótól el ne távozzanak, 's ha szinte drága igazgyöngy szemeket találnának is a' viz széleken, mely-lyeket örömet felszednének, mindazokat készebb ott hagyják, és fussanak a' hajóra, mihelyt a' kormányos int nékiek. Ugy ti is, ha gyöngy vagy csiga helyett ju-tott részül kedves gyermektek, azt csak annyira szeressé-tek, hogy mihelyt az élet kormányosa, az Isten, a' halál angyala által int, azokat könnyen oda hagyhassátok.

Eddig vagynak a' halál angyalának szép szavai, a' haldokló szüzek körül.

Hozzád fordulok immár, mély gyászba borúlt nagy tekintetű Uri ház, Téged ugyan jobban lelkesít a' Jé-zusi vallás ereje, hogy sem mint szükséges volna an-nak vigasztalásait még hosszasan elődbe terjeszteni: halld meg azonban rövideden, mit szóll e' szent vallás Te hozzád is a' halál angyala által; — nem azért, mint-ha mind azokat nem tudnád, hanem hogy netalán a' bá-nat megakadályoztat azoknak számbavevésében. Ugyan ez az Isten szolgáinak egyike, neked most szíveden ne-héz sebet vágott, midőn férgének intett, hogy hervassza

el a' szép rózsát, melly korona gyanánt volt fejedén. 'S elhervasztá, 's el is temetéd, 's vele együtt ugy tetszik Te Noked, mintha egész jó világod 's örömidnek zöld szigete utánna süllyedne a' föld alá. Mellyen méltán hullatsz könnyeket, — azokat a' könnyeket, melyeket az Idvezültnek menyegzőjére tartogattál. Méltán szomorkodnak eseteden, szíves részvétellel tisztelőid. De meglássad, hogy búsultodban Isten ellen ne vétkezzél, ki lehelli az ember lelkét, mikor akarja, 's megint visszaszívja, mikor neki jónak látszik. Visszaszívta kedvelte Tied halálával is egyik drága lehelletét: 's mit tehetsz itt? Valjon pörölhetsz-e vele, a' mindenhatóval, az erőssel, a' bölcsel, az irgalmassal? Pörölhetsz-é a' tulajdonossal? Csak azt vette el tőled, a' mi övé. Ha valaki a' kertésznek egy szép virágbokort ad által, hogy míg a' tél el nem mulik, vigyázzon rá, és tartsa a' melegházban: neheztelhet-e a' kertész, ha aztán kikelettel azt tőle a' tulajdonos megint visszaveszi, hogy a' maga kertje földébe tehesse le? Ti vagytok az a' kertész, nagyérdemű szülők, kiknek ama mennyei tulajdonos a' ti kedves lányotokat, mintegy féltő virágszálat, egy ideig gondviselésül általadott, 's most Töletek azt visszavette. Hagyjátok azért rá magatokat, ő jól cselekszik. Hagyjátok bémenni ezen drága Tieteket, mennyei vőlegényéhez, lelki „királyának palotájába.“ Jussion eszetekbe, a' mit mond az Urnak Lelke Ezsaiásnál: *) hogy az igaz a' következő veszély elől vétetik el. 'S vajha feltakarhatnám előttetek, a' jövendőket fedező kárpitot! Meglátnátok, hogy kedvelt halottatok veszedelem elől ragadtatott el. Ő pedig bizonyára az igazak számában vagyon, beirva az élők könyvébe; mert jól elkészülve érte az Isten követje Őtet, — megmosódva a' báránynak vérével **) állott ő az ártatlanság tiszta köntösében mennyei vőlegénye eleibe. Ő már boldog.

*) 57, 2. **) Jel. 7, 14.

„Mindenestől dicsőséges a' királynak leánya belől, és az ő ruhája vont aranyból vagyon. Hímes öltözetben vitetik a' királyhoz. Az ő szüztársai utánna vagynak és bévitetnek a' király palotájába nagy örömmel és vígasággal.“ Azért mondjátok meg bizvást az Éneken:

Légy csöndes szívvel!
Szomorú szívednek
Kesergő szemednek
Könnyéit töröld el;
Ha e' bánat szorongat,
Ha inséged nem tikkadhat:
Isten még jót adhat.

Te pedig, Idvezült Lélek! hallottad a' halál angyalának szavát Hozzád: „hallgasd meg én leányom, és lásd meg; hajtsd ide füleidet; felejtkezzél el a' te népedről, e' világról, e' földről, e' tejjel mézzel folyó áldott országról, e' kies Répcze-Mellékéről, — felejtkezzél el Nagy Geresdről és tisztelt Szülőidnek házáról.“ Hallottad ezt, és engedtélt nékie, — tudván, hogy Isten követje, kinek engedni kötelesség. Engedtélt, — pedig örömmel; jó kedvvel válaszoltál neki, 's könnyen vettél bucsút e' világtól.

Hallom szódat — mondád, — és engedek;
Isten hív, — engedek.
Napjaiban is éltemnek
Áldoztam én Istenemnek,
'S templomába jární tartám örömömnek,
(Még oltarán a' virágok
Erre most is bizonyságok).
Nem imádom többé e' nyáj seregében,
Nem lát ülni senki e' falak körében:
Most én már oda mehetek,
Hol tiszta ártallanságban
Tisztelhetem 's igazságban;

Néki örökké zenghetek,
 Angyaltársim, tiveletek:
 Oh! engedek.

Hallok, hallok már hívó szózatot,
 Mennyei szózatot.

Mint a' Vének

Szent Jánosnál éneklének,

Melly szép ének!

Mintha fülemben a' lelkek zengenének,

Mintha az angyalok hívának álmomba,

„Jer, édes lélek, jer hozzánk nyugalomba!“

Már is mintha innét valami elvonna,

Látásom, hallásom ereje kifogyna;

Kereng a' föld velem, elmulik a' világ,

Szólnak körültem az égi harmóniák,

Bizony ez a' halál! Örömmel meghalok:

Szép szót hallok.

Világ, rólad én elfeledkezem,

El, elfeledkezem;

Mert nékem te nem vagy hazám.

Nem adsz itt nyugalmat;

Nem őriz meg te óltalmad

És mérges árnyékot hint rám.

Még csak küszöbödön állok,

Még a' piros reményeknek

Fátyolán át nézegetlek,

'S már is hamisnak talállak,

Rólad én könnyen elfeledkezem,

Feledkezem.

Tudom, hogy te is elfelejtesz engemet,

El engemet,

Mint a' ki nem is élt soha,

Siromon majd a' zöld fűszál

Ott lengedez 's nyúl a' moha;

'S nem is kérdi ki ott kaszáll,

Voltam-e vagy nem valaha.

Tudom holtom után is olly fényes nap kél,
 Olly illatozó lesz a' virág, 's olly zölddel
 Bujik a' réten ki;
 Holnap is majd szint olly jó izűt nevetnek,
 Házasodni 's férjhez elmenni sietnek,
 'S rólam nem szól senki.
 Azért mondom, ha eltemet,
 Világ elfelejt engemet,
 El engemet.

De nem! Nem felejtlek el én téged,
 Nem én soha téged,
 Geresd, éltem szálló-helye:
 Hol az első leket szívtam;
 A' hol bölcsőmet rengették,
 Első könnyűm törölgették,
 Hol halállal is megvívtam,
 Földágyomat megvetették;
 Hol nőtem pólyámban; gyermekjátékimnak
 'S hol örültem, 's kedves játszó társnéimnak;
 Hol látták kinyílni arczáim rózsáját,
 'S rajtam az ifjuság reggeli ruháját.
 Kebledben nyugosznak atyáim testeik;
 Nékem hazám valál húsz 's két esztendeig.
 Sőt ha majd nyerhetek veled közösséget,
 Onnét is, a' hol énnékem
 Lészen sokkal szebb vidékem,
 Meg meg nézlek, nem felejtlek téged, —
 Nem én téged.
 Megcsókolom áldott kezeteiket,
 Oh! ti drága nevelőim!
 Megcsókolom most utolján:
 Mert nem illetem ezeket
 Ezután, bár elöttetek
 Fekszem is a' gyász nyoszolyán,
 Köszönöm kegyességeteket;

Érzésivel erántatok
 E' szívnek alig birhatok:
 Még egyszer hát kezeteket
 Megcsókolom, 's velem viszem emlékteket.

Testvéreim, Isten hozzátok!
 Testvéri szerelmetekért
 Áldást mondok szívből rátok.
 Hah! — tudom én, vagynak nékem
 Ott, a' hová most vitetem,
 Három elő ment véreim,
 Polgári a' jobb hazának,
 'S intnek, hogy menjek utánnok.
 Oh! kedves lelkek ti; hozzátok sietek —
 Földiek, Isten veletek!
 Elmégyek, üressen hagyom itt helyemet,
 Ti majd sok ideig kerestek engemet,
 És mintha lennétek valaki hijával
 Midőn együtt ültök az est' homályával,
 'S rólam szülőinkel órákig beszéltek,
 Majd megkönnyeztek, és vissza is kérnétek.
 Emlékezetemet soká fön tartásátok
 Testvérim, Isten hozzátok!
 Ne sírjatok én fölöttem,
 Hogy illy korán sirba jöttem,
 Sokat rajtam ne sírjatok.
 Oh! élők, ha ti tudnátok,
 Én itt minő boldog vagyok,
 Egy könnyűt sem hullatnátok, —
 Utánnam kívánkoznátok.
 A' test helyett vagyon ékesb ruhám nekem;
 Nem jön itt fájdalmam már sem betegségem;
 Jobb lelkekkel vagyon itt a' társalkodás,
 Mint az ember, a' ki embernek árkot ás;
 'S a' halál sem nehéz, csak a' hitetlennek
 Tetszik az nehéznek és kellemetlennek;

A' mi fáj benn, az a' mi félésünk, nem más;
 Meg nem is éreztük, már meg van a' vágás;
 Én immár próbáltam 's megtudtam általa,
 Hogy embernek nincsen jöltévőbb angyala:
 A' halál egy csöndes partra kivezés,
 Hol nem verdes hullám, nincs szélvészneszezés.
 Azért, kérlek, rajtam sokat ne sirjatok;
 Mert én, mint próbált, szóllhatok:
 Ne sirjatok.

Ti is, e' vidéknek ékes szűz-lakosi,
 Kik jártok a' szemérmesség ruhájában,
 'S vig rózsákat fűztök hajatok szálában,
 Gyermekségem játékosai,
 'S kik barátnéim valátok:
 MenjeteK siromhoz, közel van hozzátok;
 Sajnáljon ott lány szívetek.
 De sok sirást nem kívánok,
 Csak ezt tegyétek még, lányok:
 Rám nefelejtset hintsetek.

Ti pedig halandó hiveknek serege,
 Szegénye, gazdaga, ifja és örege,
 Kik temetésemre ide felgyülétek,
 Szíves köszönetem mindnyájan vegyétek.
 A' halál prédáját bennem ma látjátok,
 Meglehet, hogy a' sor holnap jön tirátok;
 Csak ez órában is, csak ennyi időre,
 Mig engem kísértek ki a' temetőre,
 Százanként születnek erre a' világra,
 Százanként mennek a' holdogabb országra;
 Mindenfelé lobog a' halál zászlója,
 És ez az egész föld ember koporsója.
 Nosza ébredjeteK fel, és vigyázzateK,
 Hogy a' nap véletlen ne üssön rajtateK;
 A' jót kövesséteK, bűnből megtérjeteK:
 Ugy kora haláltól sem lesz mit féljeteK, Ámen.

III.

Az Isten' bölcsessége az emberek' életének meghatározásában.

(Vigyázatlanul és hirtelen kímult középkorú ember fölött.)

Te, élet és halál Ura, tartod lehelletünket,
Rövidre-e, vagy hosszúra szabta földi éltünket,
Ez tetszésed 's bölcs végzésed' titkában van elrejtve.
Add, napjainkat számlálván bölcs szívre szert tehessünk,
'S lelkünk fő javát munkálván nagy célunkra siessünk:
Hogy éltünkben 's kiköltünkben a' tieid lehessünk, Ámen.

K. H.! A' Mózes által megírt 90-dik Zsoltárban a' a' 12 versben ezek az igék találhatók: „Taníts meg minket, Uram, hogy tudhassuk a' mi napjainknak számát, hogy járhassunk bölcs szívvvel.“ Melly igék egy igen szívreható imádságból valók, mellyet isten eleibe olly egy férfiú bocsátott, ki akkor a' legretentőbb és szorongatóbb helyzetben látta magát. Mózes volt ez a' férfiú. Őt az isteni gondviselés egy egész népnek vezérül rendelte. Sok küszködések után seregével megindult, és alighogy az utánna eredt ellenséget a' tenger habjai elnyelték: az izraeliták' táborában egyik szerencsétlenség a' másikat érte. A' fegyverfogatóknak száma mindinkább kevesedett. Majd az ellenség ölt meg közülök sokat, majd mérges kigyók marása által haltak el; majd a' szokatlan levegőjű vidékeken közöttök pusztító dög halál támadt. Rövid idő alatt az Isten embere nem látott maga körül sem öregeket, sem patriárchákat. Egymásután eltemették az első világnak tisztas atyáit, kik még több százakig éltek, és velük együtt az emberi nemzetnek magas korát is sír-

ba tették. Ehez járult az Istennek amaz elvégzett akaratja, hogy a' hosszú uton, minden felnőtt emberek, kik Egyiptomból kijöttek, haljanak meg, mivel másképen a' bálványozás magvát teljességgel kiirtani nem lehetett volna. 'S most az öldöklő fegyver kirohant hüvelyéből és pusztított szakadatlanul. Melly leverő látomány, kire nézve lehetett fájdalmasabb, mint azon férfúra, a' ki atya, vezére, tanítója, védelmezője, törvényadója, királya és Isten követje volt mindnyájoknak! Ifjúságának játszó társai elhullottak mellőle mindnyájan, mielőtt a' megígért földnek határhoz eljutottak volna. 'S ebben a' szorongató kilátásban az imádsághoz folyamodik, az Istenhez siet, és kiönti előtte szívének nehézségét, valamint azon megszorodását is, hogy az emberi életnek tartóssága 900 esztendőkről 70-re 80ra alászállott. „Taníts meg engemet Uram! (ugymond ő) hogy tudhassam az én napjaimnak számát, hogy járhassak bölcs szívvel.“

A' mi eránt Mózes ezen elmondott igékben panaszkodott, az eránt más szent atyák is panaszkodtak. Névszerint Jób pátriárcha, 14. Holott Jób még azt is hozzá teszi, hogy az Isten maga vetett határt az emberek életének, mellyet által nem hághatnak. — 'S ugyan ezen tárgy legyen további elmélkedésünk foglalatja, ugy-mint: az Istennek bölcsesége az emberek életének meghatározásában. Miatyánk 'sat.

Alap-igék: Jób 14, 1. 5.

„Az asszonyi állattól született ember rövid életű és bővelkedik háborúságokkal. — Mivelhogy pedig az embernek napjai rövidek, és az ő hónapinak száma te nálad tudva vagyon; határt vetettél néki, mellyet által nem hág.“

K. H! E' felolvasott igékben Jób pátriárcha azt állítja, hogy az Isten vet határt és célta az ember életének, hogy az meddig terjedjen e' földön. Micsoda? Mit

mond Jób? sem életet sem halált mi nem eszközölhetünk, hanem az Isten vetett határt életünknek? Ebből tehát az következne, hogy az ember a' maga életét se meg nem rövidítheti, se meg nem hosszabbíthatja; és e' végre fordított minden vigyázatossága hiába való és haszontalan. Ez pedig török hit volna; mellynél a' keresztyén vallás különbet tanít.

Az a' kérdés immár itten, *az isteni bölcseségnek és hatalomnak mennyire van befolyása az emberek életének hosszabbítására*, mennyire nincsen? 'S ugyan ezen mindnyájunkra nézve fontos kérdésnek megfejtését tettem mostani elmélkedésemnek tárgyául.

Két kérdésre osszuk pedig ezen elmélkedésünket:

1) Miképen és mennyiben határozza meg az Isten az emberi élet célját?

2) Melly igen öszveillik ez, az Isteni bölcsességgel.

I.

Életünk céljának meghatározása körül óvjuk magunkat, nehogy az élet atyjának vagy igen sokat, vagy igen keveset tulajdonítsunk; melly végett legbátorságosabban járunk, ha az ő kijelentett igéje mellett maradjunk, abban megállapodván a' mit az mond e' tárgyról nekünk.

Ha *általában* vesszük az emberi nemzetségnek kimért életkiterjedését, tehát ezt az Isten annyiban határozza, a mennyiben ő öröktől fogva az esztendők azon számát kijeleli, mellyeket az emberi nem bizonyos időszakban elérjen. Csel. 17, 26. „Egy vérből teremtette az Isten az embereknek minden nemzetségét, hogy lakjanak az egész földnek színén, elhatározván az azoknak lakásinak határait, és az előre elrendeltetett idöket.“ Mert bizonyos az, hogy a' teremtéshez közel járó idökben az emberek esztendeje is még többre terjedt. A' vizözön idö koráig 500 esztendőt elélt jobbára

minden ember. A' vizözön után már nagyon megcsök-
kent az esztendők száma, de száznál mégis fölebb ment.
Jákób pátriárcha, midőn Faraótól kérdeztetett, hány
esztendős volna, így felelt: „az én bujdosásim eszten-
dei száz és 30; kevesek és nyomoruságosak pedig az
én napjaim, és nem érték el az én atyáim életök esz-
tendeit.“ (1 Mos. 47, 9.) Még kevésnek mondja az ő
esztendeit, holott már akkor 130-at ért. Hanem csak-
ugyan mindig alább alább szálltak az esztendők. Mózes
már azt a' panaszt teszi (Zsolt. 90, 10) hogy az ő
idejébéli emberek esztendeik csak 70 legfőlebb 80 esz-
tendő. És ha ez az alább alább szállás azolta mindég
folyvást ment volna, tehát már eddig tiz esztendeig
sem élénk. De a' bölcs Isten jónak találta az embe-
rek esztendeinek számát Dávid király idejében megál-
lapítani, úgy hogy azolta mind e' mái napig az ember
életének ugyan azon határa van, t. i. a' 70. 80. eszten-
dő. A' túl terjedő életpéldái a' 100—120 esztendős em-
berek, a' rendes szabálytól kivételek és nagy ritkasá-
gok. A' meghatározott szabály 70. 80 esztendő marad,
mellyen túl semmi erő és hatalmasság, semmi drága
csöppek, sem orvosi szerek és mesterségek életünk fel-
oldoztatását nem akadályozhatják. És a' mi csudálko-
zásunkra méltó, az emberi életnek ez az általános vég-
határa ném csak itt van e' mi hazánkban, a' mi magyar
nemzetünkben, — hanem így van ez az egész földnek
kerekségén, Európában úgy, mint Ázsiában, Afriká-
ban, Amerikában és a' szigeteken; fejér embereknél,
fekete szerecseneknél, vadaknál és szelideknél, gaz-
dagoknál, szegényeknél, városiaknál, falusiaknál, —
mindazon véghetetlen különbözős mellett is, melly az
emberek közt vagyon. Vagynak szigetek a' tengerek-
ben, mellyeken az emberek 30-on fölül nem élnek, és
így a' szabály szerinti számnál kevesebb ideig élhet az
ember, de azon túl élni nem adatik.

Továbbá az emberi életnek kiterjedését az Isten annyi-

ban határozza meg általában, hogy az emberi nemet a' földszinéről egészen tövestől kihalni soha nem engedi, sem pestisek, sem hadak vagy egyéb nagy pusztulások által. A' történetiratokból tudjuk, hogy voltak már a' földön szörnyű pestisek, de végre még is megszűntek; nem is uralkodtak egyszerre mindenütt a' földszinén; és elmúltával a' veszteség kevés esztendőök alatt ismét helyreépíttatott; mivel olyankor többen házasodnak, kevesebben halnak, és többen születnek mint egyébkor.

Azonban még az kevés vigasztalásunkra szolgálna, hogy az Isten az emberek életének tartósságát csak így általában határozta volna meg; ha minden egy egy ember élete is külön külön ez ő szent igazgatása alatt nem volna. Azért azt is ide kell értenünk *különösen*, hogy minden egyes ember élete is bizonyos értelemben az Isten által határoztatik meg annyiban, a' mennyiben kinek kinek halála, a' melly órában és miképen történik, az Istennél tudva vagyon, és az ő híre tudta nélkül nem történik. Urunk Jézus maga mondja: „csak „egy veréb sem eshetik le a' földre a' ti mennyei atyá- „tok akaratja nélkül. Nektek pedig még hajatok szálai „is fejeteken számon vagynak ő nála.“ (Máté 10, 29. 30.) De épen ide való az a' megjegyzés, mellyet mindjárt beszédem kezdetén említettem, óvni kell magunkat, hogy itt az Istennek se fölötte sokat, se keveset ne tulajdonítsunk. Mert azok az okok, mellyek miatt halálunk azon órában, mellyben elkövetkezik, meg leszzen, különféleképen függnek a' mindenhatónak akaratjától. 'S ezenkívül az Istennek akaratja felől soha sem kell elfelejtenünk, hogy az kétféle, ugymint elvégzett és megengedő akaratja; úgy hogy ő sokszor megenged valamit, a' mi ő néki nem elvégzett akaratja.

1. Elvégzett akaratjából következik el az ember halála akkor, mikor az olly okok miatt történt, mellyeket mi nem szerzettünk, mellyeket elhárítani nem is állott hatalmunkban, mellyekben tehát mi vétkesek nem

vagyunk. Ha valaki olly járvány nyavalya miatt holt meg idő előtt, melly familiájában fajról fajra jár, és örökségül száll firól fira, nemzetségről nemzetségre; ha döghalál uralkodik, ha háborúban fegyver által, vagy gyilkosok, vagy méreggel étetők, tűz, víz, villámcsapás által múlunk ki, vagy ha olly hirtelen 's előre nem látott halál ér, mellynek megelejtésére nincs emberi segedelem: mindezek, igenis olly esetek, mellyekben a' szónak igaz értelmében elmondhatni Jób Pátriarcha szavait, hogy az Isten vetett határt életünknek, melylyet által nem hághatunk. Ugyan azt állíthatjuk akkor is, mikor nyavalyába esünk, és mindent elkövetünk annak orvoslására, de sikeretlenül.

2. Ellenben óh! melly gyakran történik halál, melylyet önmagunk okoztunk vigyázatlanságunkkal, — melylyhez az Istennek nem elvégzett, hanem csak megengedő akaratja járult hozzá. A' kik a' veszedelmekbe vakmerően rohannak, és ott találják halálokat; az öngyilkosok; a' hóhér keze által kivégzett gonosztévők; a' mértékletlen étel, ital vagy erőltetett dolog miatt megholtak; azok, kik magokat értetlen emberekre, tudákosokra bízták, és a' tőlök vett szerek miatt találták halálokat; a' kik gyermekeikbe a' pestises himlő ellen való áldott szert a' béoltást nem használják; a' kik betegségekben semmi orvosi szerekkel nem élnek, hanem az Istent kísértik, hogy a' nélkül is meggyógyíthatja őket: mindezekről is azt mondhatnók-e, hogy halálokat Isten akarta, és ő vetett határt életöknek? Épen nem, Atyámfiai. Az Isten beszédében nyilván mondatik Zsolt. 55, 24., hogy sok ember felét sem éri el életének. Mert az Isten az embernek szabad akaratot adott, mellyel ha visszaél, az Isten nem fogja meg kezét, sem csudát nem tesz. Az illy halállal meghalók magok bűneik miatt rövidítették meg életüket; az Isten részéről pedig csak az ő megengedő akaratja járult hozzá. Egyébiránt az isteni végzésekről ugyan mi emberek sokat beszélünk,

keveset tudunk. De a' szent írásból annyit mégis tudunk bizonyosan, hogy az Isten minden embereknek nem csak azt határozta meg, hogy egyszer meg kell halnia, hanem azt is hogyan 's mikor. Ezzel pedig nem az állítatik, hogy akár élek mértékletesen akár nem; akár használom az orvosi szereket akár nem; akár kerülöm a' veszedelmet, akár nem: azért meg kell lenni az Isten végzésének; mert az Isten bele végezte a' mi életünk folyamába már az eszközöket is, mellyekkel ha nem élünk, öngyilkosok vagyunk.

És így kell érteni azt a' tudományt, hogy az Isten az ember életének határt szabott.

II.

E' pedig az Isten bölcseségével igen szépen meg-egyező. Mert jóllehet, ha az ember a' régiek hosszú életét fontolóra veszi, könnyen arra a' gondolatra jöhetne: „nem volna-e jobb, ha mai napon is annyi ideig élnének az emberek, kivált a' jók, a' nagyérdeműek, hasznosak, a' bölcsék és jóltévők?“ De közelebbről meghányva vetve, épen így egyez meg az Isten bölcseségével, a' mint a' körülmény most van. Ugyanis a' hosszú élet nem csak a' kegyesekre és hasznos emberekre terjed ki, hanem egyaránt a' gonoszokra is, nehogy a' hosszú életű kegyes emberek elbizakodjanak, és azért magokat Isten kedvenczeinek tartsák. A' gonosz emberek pedig 60—70 esztendeig mennyi sok rosszat vihetnek végbe: hátha annyi ideig élnének mint a' régi patriarchák? Aztán az Érsek atyák idejében, midőn a' pusztá földet emberekkel betölteni, és rövid idő alatt megnépesíteni kellett: szükséges volt a' hosszú élet. Ennek kedvezőleg volt elrendelve a' föld maga is, és annak minden termései. Több idő kellett kifejléséhez, de mind az ember, mind az őt tápláló fűvek tovább is éltek. Ellenben ma már, midőn a' földnek színe min-

denfelé be van töltve elégséges emberekkel, az a' nagy hosszú élet szükségtelen. Így kevés idő alatt többen élhetnek a' földön, mint régenten, többen eszközölhetik mind a' jót, mind a' roszt, és többen dicsőíthetik az Isten nevét mindenekben. De a' helyes arány az élők és halottak között most is ugyanaz.

Fontosabb az az ellenvetés, hogy ha már csak 70 —80 esztendő is életünk határa: miért nem érheti el tehát azt minden ember? Miért halnak el többen, kik nem érik meg azt is, mint a' kik megérik? Miért szállnak sírba számtalanok olly életkorban, mellyben még a' világnak keveset vagy semmit sem használhattak? A' természetvizsgálók számolása szerint, t. i. száz születettek közül esztendőnkint meghalnak 50-en tiz esztendő előtt, huszan 10 és 20 között, tizen 20 és 30 között, hatan 30 és 40 között, öten 40 és 50 között, hárman 50 és 60 között, és így hatan maradnak még hátra, kik túl haladják a' hatvan esztendőt. Átaljában pedig egy ötödrésze az embereknek bizonyosan előbb meghal, mint az Istennek elvégzett akaratja, és a' természet magával hozta volna. De ez az isteni rendtartás és megengedés is megegyez az ő bölcseségével. Mert így annál inkább szaporodik a' mennyei lakosoknak száma. A' gyermekek is emberek lévén, nekik is hallhatatlan lelkök vagyon; különféle szép tulajdonságokkal vagynak ők is felruházva, — mellyek, mivel itt ki nem fejlődhettek, és haszonra nem fordíthattak, a' más világon fognak kifejtődni. Aztán a' gyermekek elhalálózásával legészrevehetőbben mutatja nekünk az Ur Isten, hogy nem egyedül erre a' világra vagyunk elrendelve. Hogy pedig felserdült ifjak és legjobb koru és haszonvehető férfiak is elhalnak: az sem ellenkezik az Isten bölcseségével. Mert a' jeles embert az Isten addig el nem veszi, míg helyette a' másikat már előre el nem készítette. Aztán a' korán kimult emberek vagy jól éltek vagy rosszul. Ha jó élet előzte meg halálukat,

tehát a' halál nekik sokképen javukra szolgál; azt mondja Ésaias. 57, 1 ... „A' következendő veszedelem elől vétetik el az igaz ember.“ 'S jóllehet ilyenkor sok hűséges házas társak, és jó gyermekek gyászba borulnak; de mindnyájoknak szóll a' szép vigasztalás: „helyheztetem az én szövetségemet te közötted, és a' te magvad között; és leszek Istened tenéked, és a' te magvadnak te utánad.“ 1 Mós. 17, 7. Ha pedig rosz életűek voltak, akkor mind reájok, mind az övéikre nézve még jó szerencse, ha korán kiszóllíttatnak. Holott egyébbberánt is meg van írva, hogy minden rosz fa, melly nem terem gyümölcsöt, kivágattatik.

(Itt következethetni az alkalmazást.)

Illyenképen gondolkodjunk tehát az Istennek bölcseségéről, a' mi életünk' meghatározásában. Hogy rövidebbre szabta a' határt, mint a' régi atyákét, azon se ne bánkódjunk, se ne zúgolódjunk. Elég hosszú az a' jóra ma is, csak igyekezzünk tehát azt lelkünk' javára fordítani. Áldjuk az isteni bölcsességet, hogy így vetett határt életünknek; vigyázzunk, hogy az Istentől nekünk elszánt életesztendőket saját vétségünk miatt meg ne rövidítsük; a' halálról gyakran megemlékezzünk készakarva, hogy arra minden órán készen tálltassunk. Mondjuk szivünk szerint az énekben:

Én dolgom biztam Istenre, Velem mint tetszik azt tegye,
Itt tovább is ha kell élnem, Nem ellenzem ő szent akarátja legyen.
Időm 's órám mint akarja, Isten én nékem úgy adja.

Hajam szálát számba vette, 'S úgy rendelte, hogy csak egy
is el ne veszne.

Ha e' szerint gondolkodom
Akár mikor jön halálom,
Bátran és készen kimulok
Mert Jézusnál feltalálom, a' mi áltál boldogulok;
El is hiszem, hogy én nékem.
Lesz a' Krisztusért jó végem, Ámen. .

IV.

A' jó lelkitanító meghal és mégis beszél. *

(Mondatott Nt. Magasy Dávid, kemenesali ev. Esperes fölött Kis-Somlyón Máj. 26-kán 1845.)

Lásd meg, oh Ur Isten! sok szív miként vérez,
 Zokogva sír 's belső fájdalmakat érez.
 Hogy az atya és pap nagy hirtelen eldül,
 Szerelmesi 's egyház maradnak egyedül.
 A' sérült szíveknek kötözd bé sebeit,
 Vigasztald a' holtnak siralmas feleit.
 Legyenek erősek, tenéked engedni,
 'S e' keserű pohárt kezedből elvenni.
 Valaki e' holtat gyászolja szívesen,
 Oktasd, virtusait követni siessen.
 Ugy fog köztünk lelke még tovább is élni,
 Fogunk menyorszagot e' földdel cserélni. Ámen.

Tisztelt gyászoló Uri Felek, Keresztyén Gyülekezet! Amaz ártatlan életű ós pátriarcháról, Ábelről, azt mondja a' szentírás Zsid. 11, 4., hogy *meghalt és még is beszél*. Vajjon Ábel hogyan beszél holtá után? Beszél ő máig is neve által; mert Ábel a' zsidó nyelvből megmagyarázva annyit tészén, mint hiábavalóság; tudniillik a' minémű nevet első atyáink egyik fiokra adtak, ugyan az a' név illik maig is Ádámnak minden fiára, és azt hirdeti, hogy minden ember elmulandó és hiába való. Továbbá beszél Ábel, noha meghalt, a' szentírásnak, — ennek az isten ujjával megírott és örökén fennmaradandó pecsét-levélnek sorai által; mellyek, valamig a' világ létszen, Ábelnek sorsát is emlegetendik. Ezen fölül pedig beszél Ábel még boszuállást is a' ki-

ontott ártatlan vérért; de ez a' tudomány a' keresztyén vallásnak szelidebb lelkével már nem egyez meg. Hanem azzal megegyezőleg a' Krisztusról mondatik, hogy ő meghalt, feltámadott, mennybe felment; és az ő vére mégis beszél, pedig drágább dolgokat, mint Abel vére. A' szentírásban kilencz halottakról vagyon emlékezet, kik csudatét által ismét életre hozatván feleszmélkedtek és beszéltek: de az Isten lelke egyiknek beszédét sem tartotta méltónak a' feljegyzésre; csak egy magáét a' Jézusét, ki ma is beszél, a' szomorú szíveknek vigasztalást, a' megtérő bűnösöknek kegyelmet, a' szenvedőknek bátorságot, a' halállal tusakodóknak reménységet a' halhatatlan örök életre. — De valamint a' Krisztus, az emberek legtökéletesebbike, meghalván, még is beszél az övéinek: szintén úgy az atyafiai felől, azaz: minden jó lelkű keresztyének felől elmondhatni, hogy ők bár meghalnak, mégis beszélnek az élőkhez. Elmondhatni ezt különösen a' Krisztusnak hűszolgáiról, kiknek tisztök itt e' földön is az, hogy az Istennek nagyságos dolgait hirdessék és kibeszéljék. Azt állítjuk tehát, hogy a' jó lelkitanító meghal, és mégis beszél. 'S ugyan ezen igazságnak bővebb értelmezése legyen mostan további elmélkedésünknek tárgya; midőn olly gyász ünnepély gyűjtött össze bennünket e' szent helyre, mellyel I. b. ntiszt. Magasy Dávid Esperes Ur meghidegült hamvainak kívánjuk megadni az utolsó tisztességnek szomorú adóját. Hogy pedig ezen elmélkedés szolgáljon a' gyásztviselő feleknek, és a' megszorodott híveknek vigasztalására, mindnyájunknak pedig épületünkre: jertek, előbb mondjuk egy szívvel lélekkel az urtól tanult imádságot: Miatyánk 'sat.

Alapigék: Zsid. 13, 7.

„Megemlékezzetek a' ti előttetek járókról, kik néktek szólták az Istennek beszédét; kiknek kövessétek

„hiteket, meggondolván minémü vége volt az ő életeteknek.“

K. H.! A' felolvasott szent igékben kiket értsen az apostol a' hívek előtt járókon, nem nehéz eltalálni. Érti t. i. a' vallástanítókat; mert ezek járnak a' község előtt hivataluknál fogva példás étellel, tudománnyal és oktatással. Róluk mondatik tehát, hogy szólják, beszélnek az Isten igéjét, míg élnek. Mi pedig e' jelen alkalmmal azt tesszük hozzá, hogy *a' jó lelkitanító meghal és még azután is beszél*; névszerint az ő munkás életének visszasugárzásában, példásan tartott háza népében, és a' Krisztus diadalmaskodó anyaszentegyházában a' menyekben.

I. Ha az elárvult és életben maradt hívek részéről a' hű visszaemlékezés az a' hatalmas varázseszköz, mellyel megholt tanítókat magoknak újra felköltethetik és életre hozhatják: úgy viszont a' lelki tanító részéről, az ő elhíntzett oktatásai, fedhetetlen példája, érdemes munkás élete az, a' mi által holta után is folyvást beszél a' hívekhez. A' szentírás azt mondja a' bölcsék felől Dán. 22, 3, hogy ők haláluk után is fénylenek, hasonlóan az égnek fényességeihez; és a' kik sokakat az igazságra vezéreltek, hasonlóan a' csillagokhoz. Valamint a' csillagoknak, — mellyeknek nincsenek szájak sem nyelvök, mégis messze elhallatszik az ő szavok, — valamint (mondom) a' csillagoknak legdicőbbike, az áldott nap, mikor már a' tengereken túli világra leáldozott, sugárral még azután is sokáig fölbeleg a' láthatáron:

A' füvek', virágok' jótékony harmatja,
'S a' szelíd alkony még az ő munkálatja;

így a' jó lelkitanító, ez a' szépen világító csillag, ez a' fényesen égő szövétnek a' Krisztus' kegyelem országában, holta után sem szűnik meg élni, szólni és működni

az ő hallgatóinak szíveikben. És hogyan is ne? Hiszen az ő nyájas képe nem olly felszínesen van csak bényomva az ő szíveik' táblájára, hogy mihelyt előllok a' kedves ember halál által elragadtatik, annak képe is kebelökből azonnal kitöröltetnék. Mert oh! melly sokszor látták őtet állani a' szent helyen, mint egy apostolt; és szólani hozzájok drága üzeneteket onnét fölül a' menynekéből. Melly sokszor hallgatták őtet, és önmagokról elfeledkezve, szemök szívök rajta csüggött. Az ő beszédének zengése, mellyet a' fülek már ugy megszoktak, azok a' szemek, mellyek a' magasról a' hivek sergét végig nézték; az a' száj, mellyből ömlött a' bőséges szó, mint a' szinméz; az az ábrázat, melly a' lelket szivet tolmácsolta, mellyen mind annak belső érzelmeit olvasni lehetett, a' mit beszélt; azok a' kezek, mellyek majd feddöztek, majd az igazságot bizonyítani segítették, majd buzgó imádság közben összekulcsolva az ég felé emelkedtek, vagy az úrnak nevében a' hivek fejére áldást adtak: mind ezek' képe elkísérte a' hallgatót e' szent helyről minden utaira, házába, házán kívül; és előtte rémlett még sokáig azután is. Továbbá hányszor állottak előtte mint megtérő bűnösök töredelmes szívvel, hogy meghallják az oldozatnak hirdetését; és hányszor térdepeltek e' szent oltár zsámolyain, eleven tiszta kezeiből a' szeretetnek eledelét. Templomon kívül is mennyi számtalanszor találkoztak vele össze: majd a' koporsók mellett gyász ruhában, majd menyegzői házaknál vig arczával. Mennyiszer látták házaiknál megjelenni, mint biztató és vigasztaló házi barátot és mint nyájas látogatót; vagy ők keresték meg csendes lakásában, tőle tanácsot kérvén, szolgálatát kívánván, vagy javaik zsengejéből neki ajándékokkal kedveskedvén. Aztán mennyiszer vigyáztak titkon az ő példájára, házi életére, és minden tetteire, lépésire; 's vagy örültek, hogy megegyez példája az övékkel; vagy megszégyenültek, és a' jobbnak követésére felbuzdultak, ha

az övét jelesebbnek látták. Hát a' kiket ő avatott be a' házasságnak tisztos rendébe, és a' kik a' hűségnek esküjét az ő kezeibe tették le! hát a' kiket ő készítet el a' szent urvacsorájához, és ő állított bé az evangélikus keresztyének seregébe; és a' kik a' hitőkben áthatatos megmaradást ünnepélyesen ő nékie fogadták meg! Nem, nem, K. H.! a' kivel ennyiféle kapcsolatban élünk, a' kit olly szent lánczok kötöttek hozzánk, és a' ki szemünk előtt olly sok éveken által forgott: azt holta után elfeledni lehetetlen; annak képe, folyvást élve marad emlékezetünkben; annak lelke (ugy szólván) haza jár az övéihez még sokáig, és megjelenik majd feddőzve, ha rossz utra tértek; majd dicsérve, ha jót mivelnek; annak oktatásai köztünk sok időkig emlegettetnek, és egész élete reánk visszasugárzik. 'S valahányszor ezek megtörténnek, mindannyiszor a' mi kedves lelkitanítónk beszél hozzánk, bár megholt is.

II. De beszél hozzánk az elhúnyt jó lelkitanító az ő életben hagyott családjában is, melyet ő példásan tartott. A' jó keresztyén vallástanítót úgy rajzolja Pál apostol 1 Tim. 3. hogy szükség annak lenni *egy feleségű férfinak, ki az ő házában jól tudjon eljárni*; azaz: tudjon hitestársával szeretetben és bekességben lakozni, jó keresztyén gyermekeket nevelni, és takarékosan gazdálkodni. Tudniillik szerelmesei maradnak meg ő utánna az élők között, mint nevének és javainak örökösei. Ezekkel óhajtozik ő valaha az Istennek trónusa elébe lépni, és őket örömmel bemutatni, hogy egy is közülök el nem vezett. Kik aztán, ha virtusait is öröklötték, azzal megboldogult atyjok dicséretének áldoznak, és valamikor közülök egy élő tagot a' hivek megpillantanak, mind annyiszor a' jó atya is önkénytelen eszökbe jut, és beszél hozzájuk az öveiben bár megholt is.

III. Végezetre beszél a' jó lelkitanító, ám megszűnt is élni a' földieknek, a' Krisztusnak ama diadalmaskodó egyházában, mellynek akla túl fekszik a' föld keskeny határain, a' menyországban. Mik legyenek az üdvezültek foglalatosságai a' más világban, azt az Isten lelke nem jelentette ki világosan. De igen valószínűn sejdíthető, hogy az emberi lélek az ő működéseit ott is folytatandja, és hogy a' kik itt e' földön az Urnak dicső dolgait beszélni örvendették, ezt folytatni fogják az Isten színe előtt is, magasult buzgósággal és felvilágosult szemekkel. A' kegyes lelkitanító bizonyosan beszél ott is: szent dicsekedéseket, ha itt sok jámbor hívei voltak, kik mikor őtet holta után is emlegetik, lelke megújul örömeiben; beszél örök hálaadásokat, hogy Isten méltatta őtet itt e' földön az ő országának terjesztésére, hogy őtet terhes hivatalában megsegítette, és plántálásaira áldást nyújtott; hogy megeléglvén szenvedéseit, hű szolgáját magához vette kegyelmesen, és a' halálon általvitte az életre, lelkének főpásztorához az Ur Jézushoz, kinek szolgálatára teljes életét szentelte. Ismételve mondom tehát bezárólag, hogy a' jó lelkitanító meghal, és mégis beszél: érdemtelen életének visszasugárzásában, példásan kormányzott háza népében, és a' Krisztusnak diadalmaskodó anyaszentegyházában a' mennyekben.

K. H.! Kicsoda pedig az, kire mind e' beszédek teljes mértékben illeszthetők? — Ki az a' jó lelki tanító, ki minékünk legközelebb meghalt és mégis beszél? ez ntiszt. és tek. Magassi Magassy Dávid ur, ezen kis somlyai evangelika szent Gyülekezetnek huszon három éves buzgó lelkitanítója, a' kemenesali evang. egyházvidék' Esperese, Consistorialis tanácsos, és T. Vas vármegyének táblabirája; ki ezelőtt négy nappal, munkás életének 58-dik évében, egy csendes halállal, és ke-

vés ideig tartó betegség után, a' boldogabb létre át-
szenderült; — árvául hagyván a' kemenesali esperessé-
get, e' kis somlyói szent gyülekezetet, gyászba borult
hitesét és öt érdemes gyermekeit. Ns Magasiban szü-
lettetvén, kegyes szülei ezen ő *szerelmesöket* (mert meg-
magyarázva ezt jelenti szentirási neve Dávid is) korán
az egyház szolgálatára szentelték, arra érezvén belső
hivatást utóbb ő maga a' megholt is. És szíveik' sejdí-
téseiben sem ő, sem jó szülei nem csalódtak. Őt lelki-
tanitónak valóban az Isten hívta, és az ő bölcsője fö-
lött valóban ő rá is kimondva volt amaz isteni örök
végzés, melly hajdan Jeremiás próféta fölött hallatszott
(Jer. 1, 5) „Minekelőtte a' te anyád méhében formál-
talak, ismertelek tégedet, minekelőtte születted volna szol-
gammá választottalak, és prófétává rendelvek tégedet.“
'S ezen belső szent hivatásnak ő melly lelkesen felelt
meg, tanusítják azon 35 évek, mellyeken által Ujfal-
ban, Dobronyban, és főleg ezen szent gyülekezetben
az evang. lelkészi tisztséget kitűnően folytatta; és hi-
vatalának élni, mindenkori gyönyörűségének tartotta.
Krisztus volt az ő ruhája, és lábai a' békesség evan-
geliumának terjesztésére voltak felkészülve. Az ő nyelvét
az evangeliomi vallásnak malasztja igazgatta; aja-
kin a' szó édesen zengett, és az ékes szóllásnak ked-
vessége vala elömlesztve. Ide járult az ő forró vallási
buzgósága, szelíd bánás módja és alázatossága, nyá-
jas társalgása, becsületes igaz lelkűsége, mélyen érez-
ni tudó nemes szíve, és az a' közkedvesség, mellyel
mind egyházi, mind világi renden lévő hitsorsosainak
bizodalmát megnyerte, és a' melly őt a' kemenesali es-
peresi díszes hivatallal is megtisztelte; úgy hogy az ő
sirja nem csak a' kis-somlyói sikert szűk térében, hanem
az egész kemenesali egyházvidék hosszában vagyon
megásva. Mindezek ki előtt nem volnának ő benne elis-
mert olly jeles tulajdonok, mellyekért tőle tiszteletünk
és hálánk adóját sem életében, sem halálában meg nem

tagadhatjuk; mellyekkel elég hangosan beszélt mindekhez, kik környezték; legközelebb pedig ti hozzátok, ezen szent gyülekezetnek tisztelt hívei, kik őt legtovább birni szerencsések valátok, kik mostan kimúltát olly igen fájlaljátok, és a' hozzá hasonló utód eránt aggódva fohászkodtok. Ugyan ezen ő dicséretes szép tulajdonaiban beszél ő ti hozzátok mostan is, midőn már megholt; beszél atyai intést, hogy az ő nyomdokit hiven kövessétek; hálát és köszönetet azon sok jókért, mellyeket elvett tőletek; és áldást ti reátok, tieitekre, házaitokra, és ezen virágzó szentegyházra. Oh! hagyjátok őt szólni szíveitekhez. Tartsátok őt hű emlékezetekben, mellynél szebb birodalomra itt e' földön holta után ő nem is vágyott. Hálátokat és szereteteket folytassátok bebizonyítani, ő helyette az ő életben hagyott kicsinyein. „Megemlékezzetek a' ti elöttetek járókról, kik néktek szólták az Istennek beszédét; kiknek kövessétek hiteket, meggondolván, minémű vége volt az ő életének.“

De ha az Idvezültnek érdemes élete olly fenhangon szólló beszéd volt hiveihez, mennyivel inkább ti hozzátok, kik az ő közelében annyi sok szép napokat és éveket leéltetek, kik naponként ő körül, ő vele társalogtatok, kik az övéinek dicsekedve valljátok magatokat, és a' kinek az ő közületek elvételése, a' legmélyebb gyászba borított! Az a' hűséges és gyengéd szeretet, mellyet hozzád szeretett hitese eránt 32 éven át tanusított; az az édes atyai gondoskodás, mellyel titeket érdemes gyermekei a' polgári társaság hasznos tagjaivá feltartott; az az aggódás, mellyel még fel nem nevelt gyermekeitől megvált; az az okos gazdálkodás, hogy titeket jóllétben hagyhasson holta után; az az atyai áldás, mellyel haldokolván, tőletek bucsut vett, a' ti megsebhedt szíveiteknek feledhetlenek maradnak. És ugyan mind ezek beszéljenek hozzátok holta után is hathatósan; beszéljenek vigasztalást, kesergéstek mér-

séklését, az isten akaratján való megnyugovást. Erősítse meg bádgyat lelkeiteket az a' szép isteni biztatás, mellyet ő a' halottak fölött gyakran prédikállott, 's melly őtet is halálos ágyában erősítette: „Hagyd el a' te árváidat, és én eltartom, és a' te özvegyed én bennem vesse reménységét.“

'S így már téged, idvezült Barátom,
Elbocsátunk békességgel;
Mehetsz birád elébe bátran
Kisértetve szép tettiddel.

Ez a' szent szék tanuja lesz, míg áll,
Vallásos szívednek;
'S sok jó lélek kebelében csinál
Oltárt emlékednek.

Engedj mostan lelked püspökének,
Mert parancsol veled:
Vedd el egyházába szép egének
A' hívó levelet.

Pásztor botod', sulyos paláستtal
(Mellyet viseltél méltósággal)
Tedd le most már.

Boldog vagy te! minden terheidet a' sirban lerakod,
Elállt keresztyén bölcseséget hirdető ajakod.
Bementél örök nyugalomba, részt vettél méltó jutalomban.
Boldog vagy már.

Menj békével, nemes pálya futó! Szenvedtél eleget,
Megharczottál, nem mint ki hiába vág levegő egét,
Fejeden élet' koronája, kezekben a' győzők pálmája,
Menj békével, Ámen.

Jégysés. Bucsuztató beszéd ezután külön tartatott.

V.

Keresztyéni sirás a' kedves halott fölött. *

(Mondatott Csörgén, 1845. Máj. vasárnapon, H. M. tb. ur fölött.)

Hozd el, mikor tetszik, Atyám! végórámat:
 Ha Te hívsz, kész szívvel itt hagyom munkámat.
 Irgalmad szerint véssz (tudom) tőlem számot,
 'S dicsőültek közé rendeled hazámat, Ámen.

K. H. Ez a' nap, — melly mint az Urnak szenteltetett, máskor minden hiveknek lelki nyugalmat és örömet hoz, — ezuttal sok érző szíveknek ez egyházban, siralomnapul virradott fel; és ez a' szent ház, — mellyben rendszerint az Istennek vidám szívvel tiszteletére gyülekezünk össze, mostan gyász ünnepélynek helyévé változott által. Mig az ohajtva várt tavasz kertekben, mezőkben, füvekben, fákban új életre felébredést mutat: addig az évszakot nem válogató kemény halál visszont e' Krisztus nyájában pusztítást és enyészetszeret. Mig ott kin a' természet templomában az égnek nyájias ábrázata minket öröme int, azalatt bent az embereknek kézzel csinált hajlékaikban, annyi sok szívek bánatosok, annyi sok arczák szomorúak, és sok szemek kisírottak. Mert nem mindegy az, közülünk akármire kerüljön a' meghalásnak sorsa; nem mindegy, akármiket kísérvünk temetőbe. Mikor Istennek érett gabonája takarítatik el csűrbe; mikor hosszas beteg, kit az Úr sokáig tartott próbáló vesszője alatt, szabadított meg kinjaitól; mikor olly valaki merül a' halálba, kit kevés szövedékek és vékony szálak tartottak földhöz kapcsolva; vagy mikor nem jó ember hull ell, kinek élete bot-

rány vala mindeneknek: mindekkor könnyen vesszük a' halálos hirt, és megilletődés nélkül lépdelünk a' koporsó után. De mikor a' nyáj széles szövedékü, előkelő tagját, mikor egy család gondviselő atyját, mindenek egy jó emberbarátot veszettek el: akkor a' halálos hir megdöbbsentően rezeg által sziveink minden hurjain; akkor szemeinknek a' tündökletes ég' kárpitja homályba vonul, minden csillag fátyolt visel, az életben egy borzasztó üresség látszik nekünk, mellyet a' földön élő minden választottak serege sem pótolhat ki. Óh! Istenem, mikor jó barátunk meghalt, akkor még a' harangok is másképen szólnak füleinkbe, mint egyébkor, és könnyhullásink sebesebb záporral ömlenek mint egyébkor.

És mivel mostan épen illy gyászos eset gyűjtött öszve hennünket, t. i. néhai N. N. ur hamvainak utolsó földi tisztességadása: jertek, cselekedjék azt azzal, mivel mi evang. keresztyének bölcsőt, ágyasházat és koporsót megszentelni szoktunk, az Isten igéjének hirdetésével; elmélkedvén „a' mi kedves halottainknak keresztyéni siratásáról.“ De előbb 'stb. Miatyánk 'stb.

Alapigék: Sirák 38, 16, 22, 9.

„Fiam, a' halottat sirasd, hogy elköltözött tőle a' világosság; és — mintha nagy dolgot szenvedtél volna, — kezd el a' zokogást és jajgatást, siratván azt, az ő méltósága szerint. — De azután vigasztaltassál meg, és ne add magadat a' szomoruságnak; mert a' szomoruság a' szívnek erejét elveszi. Nincsen a' halálból megtérés; — a' te halottadat nem segítheted meg, tenmagad pedig nyavalyába ejted. Azért végy vigasztalást; és gyönyörűségesen sirassad azt, mert megnyugodott.“

K. H.! Bölcs Sirák, mintha a' Krisztus oskolájában tanult volna, olly keresztyéni kenettel beszél hozzánk, a' fölolvastatott szent igékben. Az emberi szív

ma is olyan tulajdonu, mint volt B. Sirák idejében. A' halottakon ma is teszünk sirásokat. De ha vajjon szükséges, méltó és okos sirást-e: az más kérdés. Mert (mondom néktek) ha mind azt a' könnyhullatást, melyet az emberek világ teremtése óta tettek, összegyűjthetnők: az ugyan alig férne meg egy nagy folyamnak ár-kában; de ha közüle kivesszük a' haszontalant, a' vétkest, a' nem keresztyénit, a' fölöslegest és esztelent, tehát a' többi t. i. az igazán méltó könnyek megférnének egy olly csészében, melyet egy angyal visz a' mennyekbe, hogy azt ama nagy megfizetés napjára eltegye és tartogassa. Hogy tehát a' mi könnyeink is ezen drága cseppek közé számíttathassanak, elmélkedjünk a' jelen gyász órában: „a' keresztyéni sirásról a' mi megholt kedveseink fölött; megértvén 1) mi légyen a' nem keresztyéni — 2) mi az igazán keresztyéni sirás.

I. Nem keresztyéni és nem helybenhagyható a' sirás halott fölött, mikor annak kutforrásai: békétlenkedés, Isten elleni zugolódás, vagy szintén hitlenség, és kétségbeesés; — midőn az ember a' lélek hallhatatlansága felől nincsen meggyőződve szíve szerint, és azért a' megholtat örökre elvesztettnek tartja. Ilyen sirást tettek hajdan a' pogányok, kikről mondja Pál apostol, hogy nekik nincsen reménységök, intvén az övéit, hogy ne szomorkodjanak fölöttébb azokon, kik közülök elaludtanak. (I. Thess. 4, 13.) Mi vallástanítók, kik testünknel fogva a' halottas és gyászos házaknál legtöbbet forgunk, vagyunk szemtanui annak, hogy sokan melly éktelen jajgatással siratják az övéiket; — olly indulatos szívvel, melly sem a' józan okosságnak, sem a' szent vallásnak vigasztalásait nem veszi be; vagy szintén örömeiket találják a' sirásban, Ésaiás prófétával így szólván 22, 4. „Hagyjatok békét nékem, hadd kesergessem magamat sirással; és ne erőltessetek en-

gemet, hogy megvigasztaljatok.“ Mind az efféle sirás tehát nem helyeselhető; mert illetlen egy felvilágosult értelmű emberhez, — mit utóbb, tágulván a' búsulás, a' vigasztalhatatlan fél maga is megismer. Keresztyénekhez pedig épen illetlen, u. m. a' kiknek bajaikhoz Isten elég vigasztalást nyújtott az ő igéjében, csak bevegység.

De az sincsen keresztyéni módon téve, ha valamely halott fölött épen nem sirnak. Mikor az életben maradtaknak épen nincsenek könnyüik a' halottért, az többnyire rosznak jele; rosznak különösen magára a' halottra nézve. Mert bár néhutt az érzéketlen szív is oka, hogy a' szemekből könny nem fakad föl; a' mint-hogy vagynak szemek, mellyek ha sirnak is, csak krokodilusi könnyeket sirnak, kőszikla szívek, mellyeket ha Móses botjával megütnénk sem adnának vizet: mindazáltal többnyire maga a' halott az, melly e' tüneményt szerezi. Ugyanis sok emberek, minők a' kegyetlenkedő házas társak, és mostoha atyák anyák, életökre préselik ki a' halálukra illő könnyeket; akkor temettetésén el, mikor már ők sokaknak boldogságát eltemették. Az ilyen halottakról olvassuk a' régi görög és római nemzet historiájában, hogy az élők pénzen fogadtak sirókat azoknak koporsói mellé. A' szerencsétlenek!

II. Ellenben keresztyéni sirás: a' szeretetnek, életnyomorúságainak és a' megjobbulásnak könyhullatása.

1) A' teremtő Isten mélyen szíveinkbe oltotta a' szeretetet, főképen azok eránt, kikkel bennünket a' családi élet által összekapcsolt. Ő maga is a' földi szüléktől vesz hasonlatosságot, a' midőn így szólhatja a' prófétát maga felől: „mint az atya könyörül az ő gyermekein, úgy könyörül az Ur az őtet félőkön.“ Az atya szereti magzatját még akkor is, mikor arra hibája miatt haragudni látszik. Az édes anya méhének magzatját még forróbban szereti; és mikor szülek és gyermek között ez a' szövetség a' halál által feloldoztatik, és a'

végelválás bekövetkezik: akkor a' szívek méltán keseregnek és siránkoznak. 'S mikor a' halott fölötti könyhullatásnak kutforrása ez a' szeretet: akkor az tagadhatatlan helyes és keresztyéni.

Szabad, igenis szabad a' keresztyénnek az ő kedves halottja fölött sírni; annak életében végbevitt szép tetteiről, okos beszédeiről, a' véle-társalgásban élvezett örömökről szomorkodva és könyhullások között emlékezni. Szabad azt, mi a' halott munkásságának jelenségére és utánna is élő nyomaira mutat, szemlélni könyhullással, — mint ilyen példáit a' szeretetnek olvassuk a' szent írásban is Csel. 9. Bir. 11. Azért bölcs Sirák is ilyen becses erkölcsi intést ad szent-leczkénkben: „Fiam a' halottat sirasd az ő méltósága szerint, mint-ha nagy dolgot szenvedtél volna.“ A' szeretetnek sirása tehát keresztyénhez illő és szabados.

2) De nem különben szabados az, midőn azt szeminkből az élet nyomorúságainak fájdalmas érzete sajtolja ki. Akár a' megholt szerelmeseket, akár magunkat tekintsük: eleget találunk, mi könyhullásra indíthat bennünket. Bár miképen csorbul a' család halál által, minden esetre érezteti az élőkkel a' földi élet terhét és bajos voltát. Ha gyermek halt el, a' szülei szíveknek egy öröme temettetett sirba, Ha atya halt ki, a' gyermekek vesztették el istápjukat. Ha hitestárs kelt sirba, akkor az életben hagyott özvegy néz keseredett szívvel magány-életének utóbbi bajaira, mellyek belsejét megindulás, szemeit könyhullás nélkül nem hagyják. Egyebek pedig, kik a' megholttal nincsenek épen szoros kapcsolatban, és csak keresztyéni szokás szerint kísérik azt el a' temetőbe; emlékeztetnek halandóságukról ezen alkalommal, melly ezt predikálja: „ma én megyek el a' minden testnek útján, nem sokára te is utánam következél ugyan azon; 's akkor mint én, úgy fekszől szűk kamarácskában, holtan, jéghidegen, elfásultan 's mozdulatlanul; és nem fogsz részt venni többé

azokban, mellyek történnek a' nap alatt. Ezt kiáltja: Elmulik a' világ és annak minden dicsősége; csak a' ki az Istennek akaratját cselekszi, az marad meg mind örökkén."

Melleyeket ha elgondolunk: — ha elgondoljuk, hogy kedvesünk már földi szenvedéseit meggyőzte, akadályos pályafutását elvégezte; aggódó, háborgó szíve nyugságra jutott; és ha mind ennek érzete a' halott fölött szívünket megilleti és sirásra olvadoztatja; az ismét keresztyéni sirás.

Csendes a' sir és vastag köd
Borong annak széle körül,
Isméretlen tartományt főd
Gyász lepelylyel szemünk elöl.

De másutt a' nyugodalmat,
(Ám keressed) mind hiába,
Csak a' sötét kapun juthat
Ember örök hazájába.

A' szegény szív, melly mig itt száll,
Hányatva van sok szélvésztl, —
Igaz nyugságra nem talál,
Csak mikor már nem vér többül.

3) Még egy neme van hátra halottaink keresztyéni siratásának; t. i. az, mellyet a' bűnbánás hoz elő a' kegyes lélekben. Mikor a' halál, ez a' rettentéseknek királya, a' bűnökbe elmerült embert, azoknak mély álmából felébreszti, (a' mi kiváltképen az igaz emberek koporsója fölött szokott megtörténni), és azon gondolatot felkölti bennünk: „ma nékem, holnap néked; ime ez a' kegyes ember is megholt, és Isten elébe állított számadásra; ha ez történik a' nyers fával, mit reménylhet a' száraz fa!" — az illyenkor szívünkben okoztatott bánkódás és siránkozás méltán keresztyénhez illő.

Éppen ilyen keresztyén siránkozásra intette Urunk Jézus egykor az ötet halálra kísérő és sirató Jeruzsálemi lakosokat: „ne sirjatok én rajtam, Jeruzsálemnek leányi; hanem sirjatok tin magatokon,“ azaz a' bűnbánásnak könyhullatásaival. Mikor a' huzavona ember előtte kinyújtóztatva látja, a' kin olly sok méltatlanságot elkövetett; mikor az elfajult fiú meghalva látja azt a' jó atyát, ki őt a' jóra annyiszor intette, de a' kinek szavát ő megutálta; mikor a' hűtlen házastárs halva látja azt az ő hites társát, kinek ő ez életben nem boldogítója, hanem gyötrője volt; és mind e' látmány meghatja szívöket ezen bűnös szemlélőknek; úgy hogy Péterrel elmennek és sirnak keservesen: ez is ollyatén sirás, melly istennek tetsző, idvesség és keresztyéni.

Mit gondoltok, K. H. ha ez a' mi tisztelt halottunk, u. m. N. N. mostan egy pillanatra még felébredne, és körül nézvéen látná, melly zápor könnyek hullanak ő fölötté: vajjon mit mondana e'hez; igazolná-e e' magaviseletet, volna-e nékie kedves, és nem venne-e talán bucsút, azzal a' komoly intéssel, hogy ő rajta ne sirjanak. Miért is sirnátok ő rajta fölöttébb, óh ti gyászoló felei? Talán azért-e, hogy 53-dik évében töletek elragadtatván, nektek ő még korán halt meg? De kívánátok-e életét e' nyavalyákkal teljes világban még tovább is? Halljátok mit mond ugyan B. Sirák: 4. „Nem a' hosszu-élet idő a' tiszteletes vénség, nem is az, melylyet esztendők száma tölt bé: hanem ősz haj, a' bölcsesség és vénség, a' makula nélküli élet. S e' szerint tehát nem élt-e ő elég sokat? ki mint szerető férj, gondos atya, nyájas atyafi, buzgó honfi és emberbarát kötelességeit olly híven teljesítette, mellyel megnyerte minden jóknak tiszteletét és kedvességét; egyszersmind a' legszebb emléket hagyván maga után, ő rajta tehát fölöttébb ne sirjatok, és vegyetek tőle bucsút azzal a' boldog reménységgel, hogy őtet csak elöttetek bocsátottátok el, és véle elvalaha viszont öszvetalálkoztok,

elválhatlan kapcsolatban és kimondhatatlan örömben együtt élendők az Istennél.

De tinn magatokon se sírjátok fölöttébb, ha lelki-
esméretetek tinéktek jó tanubizonyyságot ad a' felől, hogy
eránta tartozó kötelességeiteknek ti is buzgón megfelel-
tetek, (mit, hogy cselekedtetek, nincs kétségünk): ha-
nem áldozván a' szeretet könnyullatásaival, vigasztalód-
jatok meg, sirástokat szüntessétek, és bizzatok a' jó
Istenben, kinek atyai vezérlése alatt e' gyászos eset is
javatokra fog még válni. „Mint, ha a' havas tél el-
mult, lessz szép kikelet aztán; így a' szenvedés után
fog örülni a' ki búsult. Minden elvész embertől, Isten
szeret vég nélkül.“

Ugyancsak hozzátok is irányozvák mind e' beszé-
dek, Tisztelt gyászoló felek!; hogy a' ti sirástok, mely-
lyel őt megtisztelitek, és a' melly titeket is viszont meg-
tisztel, ne légyen más nemű, mint keresztyéni. Erre
kérlek most az Urnak nevében Téged, kegyes hitese a'
boldogultnak N. N., ki őt az élet utján 24 évekig pél-
dás hűséggel kísérted, és a' ki mától fogva mondatol
özvegynék. Ezen te özvegyi sorsodban légy az egeknek
legkedvezőbb pártfogása alatt; találj örömet és kárpót-
lásokat reményteljes gyermekeidben, és vedd gazdag
jutalmát házassági hűségednek.

Erre kérlek és intlek titeket, az idvezültnek szív-
ből szeretett négy ékes magzatai: E. M. K. T. — Az ő
atyai legszebb áldása nyugodjék meg rajtatok fejen-
kint; hordozzátok jó atyátok emlékét kitörölhetlen be-
tűkkel irva kebleitekben. Legyetek édes anyátoknak vi-
gasztalásai, a' világi szerencsének is kedvenczei, és
a' negyedik parancsolatnak ígérete fogamzék meg raj-
tatók bő mértékben.

Erre kérlek és intlek Téged, a' boldogultnak egyet-
len uri testvére N. N., érdemes gyermekeiddel együtt,
kik N. N. A' ti ő eránta mindenkor tanusított rokoni sze-
retettöket e' vég elválásában is forróan köszöni, és ki-

vánja, hogy az az Isten, ki az atyafiak egyetértésében gyönyörködik, — parancsoljon tinéktek áldást, örömet, megelegedést és életnapoknak hosszúságát.

Erre kérlek Téged, a' boldogultnak tisztelt sógora N. N., kitől a' családi szövedék szent érzelmei között vesz végbucst, kívánván, hogy szeretett hitesséddel N. N. és egyetlen szív-virágotokkal N. N. legyetek mindenkor kedvesek az Ur előtt.

Még erre kérlek titeket, kik a' N. N. 'stb. virágozó családnak uri tagjai vagytok, és a' kiknek nagy kiterjedésű rokonságával dicsekedett. Legyetek nyomosak az élők földében, és halálotok után, (mellynek órája későn üssön) hulljanak fölöttetek a' tisztelet és szeretetnek sok könnyei.

Valakik az üdvezűtnek távulabb rokoni, közbirtokos felei, keresztiségi komái, jó baráti és ifjuságának társai vagytok, vegyetek tőle általam utoljára egy nyájas *Istenhozzádot*. Eljetez boldogul mindnyájan, és napokkal megelegedve jussatok oda, hol véle angyali társalgásban fogtok élni vég nélkül.

Minket pedig mindnyájunkat, az ő halála arra intsen, hogy nem tudván sem idejét sem óráját kimulá-sunknak, járjunk Isten előtt bölcs szívvel; és átalján ugy alkalmaztassuk teljes életünket, hogy elvalaha kopersónk fölött az élők a' szeretetnek méltó könnyűt hullathassák.

Úgy éljünk, mint végóránkban
Kivánnánk, hogy éltünk volna,
Gyűjtött kincseink a' sírba
Mint rangunk, nem szálnak soha.
Halálunkkor vigasztalás
Nincs az ilyen javakban.

Csak a' virtust szerető szív
'S a' csöndes lelkiismeret

Az a' nagy kincs, mely szívünkre
Édes nyugodalmat hinthet.
Csak az Urnak szentelt lélek
Halhat vígan az Urban, Ámen.

VI.

A' halandóság' törvényének igazságos volta. *

(Mondatott Ujfaluban N. V. Tb. fölött 1832.)

A' sirt el nem kerülhetem,
Testem hamar romlandó;
'S e' földi rövid életem,
Mint az árnyék, mulandó;
'S ha egyszer itt időm lejár,
Rám örökkévalóság vár.

Add, Uram, teljes éltemet
Csak Tenéked szenteljem,
'S minden cselekedetimet
Tetszésedre rendeljem;
Igy nem rettegtet a' halál,
Akár hol és miként talál, Ámen.

K. H.! Az életnek szeretése mélyen be van gyökerezve az embernek szívébe. Egy ellenállhatatlan erős törvény parancsol véle, hogy a' haláltól féljen, irtózzék, és azt mennél odább tolja magától; sőt ha rá volna hagyva az emberre, ő az életet hallhatatlanná tenné magának. Nem vonakodnánk ugyan a' mennyországba önként is bémenni, de úgy szeretnénk, ha azt a' kedves test levetkezése nélkül, ezzel a' bórral, csonttal, hussal

lehetne végbevinni, mint Énochal és Illéssel történt; de mivel azt a' paradicsomi kemény végzés szerint csak a' halállal lehet megszerezni, nem tudjuk áhítani szívünk szerint. Még a' legnyomoruabb ember is ragaszkodik az élethez. Csak igen csekély számú embereket találunk, kiket vagy a' kétségbeesés, vagy a' kiállhatatlan kín és gyötrellem arra vetemedtet, hogy életöknek ön magok legyenek elrablói: de a' kiket tekintetbe sem vehetni, részint az ő csekély számok miatt, részint azért, mivel azt velök a' szorultságos körülmények és a' megzavarodott ész tétetik, mellyek, mihelyt jóra változnak, — megváltoztatnák ők is szándékukat.

„Vajjon miért vagyunk e' földi homályos csillagra rendelve illy kevés időre? (kérdi a' világfia), miért kell már is kiköltözni e' helyről, mellyben olly igen jó minékünk lakni? Miért nem lehet ebben maradásom mind örökkén. Vajjon érdemes volt-e engem az élők közé helyhezni? Alig hogy megengedtetik a' halandók országában jól körülnézni, már is egy nyavalya kiszakaszt innét, és általtesz a' lelkek néma országába? Hát azért születtem-e, hogy illy hamar viszont meghalljak?“ Így szól, mondom, a' világfia, így a' természeti ember, ki nem érti, a' mi Isten lelkéé, a' ki a' magasabb vidékről sugárzó fénynek világosságát nem érzi, és a' ki e' földet akarja nézni olly paradicsomnak, hol az élet' fájának kellene állani.

De nem csak a' világfia ragaszkodik így az élethez, hanem érzik ezt az erős vonzódást az igazak és kegyesek is. Még az Isten szenteit is megrázkódtatta néha a' meghalástóli félelem, és ama sírgödőre gondolás, mellyben ő is — egy sorban a' gonoszokkal — elrohado léssen. Az Urnak megpróbált szolgálja Jób is irtózik a' sirtól. Egy istenfélő Ezekiás is beteg ágyában esengve óhajtja, hogy élete meghosszabbíttatnék. És 38: „vajha élhetnék (ugymond) még holnapig.“

Es ha a' dolgot mind a' józan okosság világánál,

mind a' szent irás szövénekénél jól megtekintjük, azt kell vallanunk itt is, hogy mind jó a' mit Isten tészen. Igen jól van, hogy mind azok kik születnek, idővel a' földről el is hálnak. Azt kívánni Istentől, hogy a' nap alatt éltesen bennünket örökkén, igazságtalan kívánság; és a' halandóság törvénye — bármelly kemény, bármelly erős — de jóltévő, szükséges és igazságos törvény.

Egy olly gyászos eset gyűjtött össze e' helyen bennünket, mellyben ismét ezen gyülekezetnek egyik nagy érdemű uri tagját szemléljük a' halandóság törvényének meghajolni. Az ő becses nevének utolsó tisztessége az ő gyászba borult szerelmeseinek, és számos tisztelő barátinak vigasztalására, minden itt jelenlévőknek épületökre elmélkedő lesznek tehát: A' halandóság törvényének igazságos voltáról 'sth.

Alapigék; Sir. 41, 1. 2. 5. 6. 7.

„Az életnek semmi mentsége nincsen a' koporsó el-
 „len. Ne félj azért a' halálnak ítéletétől. Emlékezzél
 „meg azokról, kik előtted voltak, és utánnad ménen-
 „dők. Mert ez ítélet minden testre az Úrtól vettetett.
 „Miért tartanál ellent abban, a' mi tetszik az Istennek;
 „akár 10, akár 100, akár 1000 esztendő's légy.“

A' bölcs férfiu azt a' mindenekre kiterjedő törvényét a' mulandóságnak adja elő. 'S a' ti megengedésekből T. Uri gyászoló felek, én is ugyan ezt a' törvényt fogom magyarázgatni, mint mindenképen igazságos törvényt. Igazságos törvény ez, mert:

- 1) Senkinek sincs természeti joga hallhatatlanságot követelni. Nem engedi azt pedig
- 2) Az emberi életnek tökéletlen volta is; nem
- 3) Az emberi társaságnak főmáradása.

I. Természeti jog az, melly a' dolog természetében alapszik; e' tárgyban tehát az a' mi lelkünknek testünknek tulajdonságából, vagy ezeknek a' többi teremtvényekkel összeköttetéséből következik.

A' földi halhatatlanság a' lélek természetéből ugyan nem következtethető. Mert olyan-e az, hogy testben kelljen néki lakozni szükségsképen? és cselekvényeit ne másképen vihesse végbe, mint a' testnek műszerei által. Nem tudna-e minden agyvelő vagy tagok nélkül önmaga is gondolkodni, itélni, akarni, szeretni, gyűlölni? Sőt mi ugyan okos keresztyének létünk-re azt hisszük, hogy tud. Mert ebben a' homály és tudatlanság országában, bármelly igen csekély is a' mi tudományunk a' lélek benső minémiségéről: mindazáltal nagy okaink vagynak olly hiszemben élni, hogy a' lélek egészen más valami mint az agyvelő; — midőn majd a' halál a' mi sátorunkat lebontandja, és a' testnek kötelékeitől felszabadít, akkor a' mi lelkünk véghetetlenül nagyobb szabadságra jut el, mint a' minővel bir még mostanában. Most a' lelket a' test sokféleképen foglyozva tartja, midőn gondolataival magasan akar emelkedni, és lelki dolgok körül vizsgálódní. Azt mondja a' bölcsesség könyve 9, 15. „a' rothadás alá vettett test megnehezíti a' lelket, és e' földi lakás a' sok gondokkal megtölt elmét szintéa ugyan alávonnsza.“

De a' testnek természetéből sem lehet jogot következtetni a' földi halhatatlanságra. Hiszen ennek már az alkota nem olyan, hogy örökkén megmaradhatna. Mi ez egyéb, mint egy maroknyi por, mellyet a' mindenhatónak lehellete elevenít; egy darab föld, mellyet teremtőnk akarátja mozgat; erőtlenségek edénye, melly mindenkor az ő eredetének és romlottságának szagát hordozza; egy sátor, melly agyagból formált, és egy kis szellőtől felforgatható; — vegyüléke az egymással legellenkezőbb nedvességeknek, mellyek szüntelen egyik a' másikat rongálják, — szóval: egy test, a' melly illy

alakú, örökkén tartóságra számot soha nem tarthat. És az a' lélek, melly illy edénybe vagyön bezárva, illy sátorral fűdözve, illy porral egyesítve, méltán nem panaszkodhatik, ha a' mindenható ezt a' port ismét szét fuvallja, ha a' teremtőnek akarátja ezt a' darab földet ismét öszveomolni parancsolja; ha ez az erőtlen edény öszvetörik, ez a' romlandó sátor öszvedül. Még magának az emberi nemzet törzsök atyjának sem volt természeti joga halhatatlanságot követelni. Mert az ő lelke is belső minéműségére nézve olyan volt, mint az ő fiaié. Teste is, noha közvetlenül az Isten bölcs kezeiből jött ki, nem volt egyéb, mint por-hamu, valamint az ő maradékaié. És ha a' mi első apáink csak ugyan az Istentől el nem szakadtak, és az ígélet szerint a meghálást elkerülték volna is: de az akkor sem lett volna természeti jog; hanem rendkívüli isteni kegyelem, és egy része annak az isteni képnek, melly a' magasságosnak kegyelméből reájok ruháztatott. Rendkívüli kegyelemre pedig közönséges embernek nincsen joga, — kivált miután mi az ártatlanság állapotjából örökre kiestünk, rajtunk az Isten képe nagyon letörölve vagyön, és az ő Ádámé a' látszatosabb.

II. Fontoljuk meg e' mellé azt a' körülményt, hogy miután a' romlottság olly igen elhatalmazott, kimondhatatlanul nagy fogna lenni a' nyomoruság, ha a' halál nem vetne véget életünknek. Melly nehéz a' terh, melly vállainkat nyomja. A' halál leveszi rólunk. Melly vesződségesek többnyire napjaink, a' halál megrövidíti őket. Mennyi ellenségek dolgoznak szerencsétlenségünkön, és azon vagynak, hogy bosszantsanak: a' halál őket vagy elveszi és elmozdítja, vagy minket előlük olly bátorságos menedék helyre szállít által, hol az istentelének nem háborognak, hol a' foglyok Jóbként (3, 17. 18.) megnyugosznak, és nem hallják a' sarczolónak szavát. — Oda, hol jó uri dolgunk léssen minékünk az

örömök hazájában. Pöcsétünk és levelünk is van erről, t. i. a' szent Lélek Isten beszéde, 's vajjon az Isten hazudhat-e? — Hány nyavalyák döntenek ágyba, és emésztik éltető erőnket, gyötörnek éles fájásokkal! a' halál minden kinainknak czélt vet. Mennyiszer kell keservesen néznünk szerelmeseinket szenvedni (a' nélkül hogy rajtok segíthetnénk), hányszor kell sírnunk, keseregnünk, midőn hiv, gondos atyát, szeretett házastársot, kedves gyermeket, 's igaz barátot veszünk el; a' halál befogja szemeinket mind ezen kínok elől. Hogy pedig napjainknak legnagyobb gonoszát ne feledjem, mennyi bűnöket követünk el! hány álnokság iratik fel rovásunkra, hány vétkes gondolatok, mennyi meggondolatlan szók: mennyi vétkes cselekedetek, mellyek valahai számadásunkat nehezítik! A' halál eleit veszi ezeknek, hogy számuk többre ne szaporodjék.

Csak a' vétségnek erőtlenségeit vegyük fel külön: nem készíti-e az ember ekkor, mind másoknak, mind önmagának feledékenysége annyira erőt venni rajta, hogy az ő háza népét is alig esmeri meg; hogy egy órában négyszer is elbeszél egyfélélt. Második csecsemő korba jutni, bajos lépésekkel korábbiakat ismételni; látni, a' mit már annyiszor unalomig láttunk: Élet-e ez? Bizony az csak egy fűnek vagy plántának a' tengése, — és kívánásra alig méltó. Szomoruan tapasztalni, miként szem, fül és érzékek minden kellemes benyomások elől eltompulnak és bezárlódnak, 's helyökbe erőtlenség és fájdalom áll; miként ifjuságunk barátjai mellőlünk mind elhullanak, és körülünk egy új nemzetség sarjadoz fel, mellyet mi már nem ismérünk; miképen a' földhöz csatoló kötelekek egymásután elszakadoznak, és az ember már barátok nélkül csak egy maga áll, hogy busuljon; midőn a' remegő tagok szolgálatukról lemondanak; elménket komor fellegek homályosítják be; mikor a' tél közelítésétől irtóznunk kell, és óhajtanánk azt általalunni, — és vagy csak a' tavasszal, vagy az

ítéletkor serkenni fel: oh! bizony ekkor már az élet nem kívánandó, és a' halál jótétemény.

Tehát nem igazságos törvény-e, hogy meg kell halnunk? Okosan tesz-e tehát az, a' ki panaszkodik, hogy mind ezeket a' terheket a' halál leveszi róla. Vajjon panaszkodhatik-e a' fogoly, midőn róla a' lánczok levéttetnek, az ajtó megnyittatik, és ő szabadságba helyeztetik. Panaszkodik-e a' beteg, midőn az orvos azt az örvendetes hirt viszi néki, hogy kevés napok mulva meggyógyul? Pedig a' fogollyal és rabbal korán sem történik olly nagy jótétemény, midőn megszabadítatik, mint a' minéműt a' halál cselekszik a' megterheltetett életű emberekkel.

III. Tegyük ezekhez még, hogy a' halál az emberi társaság fönmaradására, és a' köz jónak igazgatására nézve is elmulhatlanul szükséges. Mert nemde nem úgy van-e, hogy a' világon jók, gonoszok együtt élnek. Az Urnak szántóföldén, a' konkoly nem fog ki-gyomláltatni, mignem az aratás nagy napja eljövend, mellyen a' buza a' csűrökbe gyűjtetik, a' konkoly pedig tűzbe vettetik. Szerencsétlenségünkre pedig a' gonoszok, nem csak a' tehetlenek, nyomorultak, szegények között találtnak, — kiket gonoszságuk végrehajtásában a' tehetetlenség megakadályoztat; hanem a' hatalmasok között is, kiknél a' gonoszság az erőhez hasonló lévén, a' föld lakosait ezerféleképen nyomorgatják. Ma is úgy vagyon a' világ járása, mint Jeremiás idejében, ki (5d. r.) így szól: „Járjátok el Jeruzsálem utszáit, ha találtok-e igaz emberre. Én azt mondám magamban: ezek tudatlan parasztok, azért nem tudják az Urnak utát; elmegyek a' fő emberekhez, ezek tudják azt. De azok is elvetették az igát, és elszaggaták a' szép köteleket.“ Már pedig tudnivaló, hogy a' gonosz emberek a' világnak nagy csapásai, kik egy magok már képesek a' földet nyomorusággal elárasztani, és latrok

barlangjává tenni. Annál nagyobb csapás pedig a' földön a' gonosz ember, mennél hatalmasabb is egyszersmind. Mi szörnyeteg egy zsarnok az, ki amaz izraelbéli király Roboámként az ő alattvalóit nem ostorral veri, hanem scorpiókkal csapdossa. Ha már az illy bárbarusok közül egyik is soha meg nem halna, ez a' világ egy éktelen pusztává válnék nem sokára. Ha Neró, Tiberius, Pharaók, Senacherib és Herodes még máig is élnének, mint lenne a' földnek sorsa? Ha pedig olly gonosz tanácsosok, mint Áhítófel, Hámán 'stb. a' halál által nem akadályoztattak volna meg az ő gonosz szándékaikban: folyna az ember vér mint a' víz, és pusztító hadak borítanak lángba az egész világot. De hála Istennek, hogy a' halál az illy szörnyetegeket is elveszi, tanácsaikat megrontja, szándékjaikat semmivé teszi, és végetvet a' nyomoruságnak, melly véget nem ért, ha a' halál azt meg nem szüntette volna. Tegnap valál, holnap halál, 's azzal oda minden ő mesterkedésök. — A' halál tehát elmulthatlanul szükséges az emberi társaság föntartására. És így a' halandóság törvénye minden tekintetben igazságos törvény.

Ugyan ennek a' halandóság törvényének felelt meg mostan legközelebb t. cz. N. N. Ur is, életének 65 évében. Ő mint értelmes férfiú, és felvilágosodott kereszttyén, ezen törvény ellen nem is zugolódott; jóllehet voltak itt e' földön szívének sok szép örömei, mellyek véle az életben további maradását, és az életnek legvégső lehetőségig való terjedését vele méltán óhajtották. Volt drága életépárja, kiben lelke mindenkor megnyugodott. Voltak jeles és jó indulatú gyermekei, kiket részint már emberkorra felnevelhetett, részint a' szerencsének útjába belevezérlett. Voltak bokros uri atyafiai, és nagyra bocsúlt birtokos társai, kiknek társaságában kedves órákat tölthetett. Voltak sokakat fölülhaladó világi ja-

vai, mind a' mellyek véle a' földi életet szerettették, és mennél továbbra nyulását kívánandóvá tették. — De más részről az életnek oly kellemetlenségeit kellett néki tapasztalnia, mellyek miatt aztán nem bánta, hogy fel van állítva ez a' halandóságnak megváltozhatlan törvénye. A' nyavalyák t. i. a' közelgető vénségnek előjáró postai, és egy 3 egész évig tartó súlyos sínlódó nyavalya. Önkényt térhetett b. Sirák szavaira: „Ne félj a' halálnak ítéletétől.“

Ő immár e' halandóság völgyében pályafutását elvégezte. 'S túl tétetvén a' halandóságon, bement a' halhatatlanságba. Ő ott hosszas szomorkodásai után vigadoz már. De ti, szerelmesei, vagytok azok, kik most sirva néztek ő utánna az egekbe. Vigasztalódjatok. Az ő hasznatokra folyt életének meggondolása, az ő körületek tett érdemei és idvességes halála forogjanak most e' végre elméitekben. Gondoljátok meg, hogy az ő elköltözése őt sokkal boldogabbá tette, mint itten volt: bánjátok-e ti azt néki? Mennél sokább itt, annál későbben amott: mennél tovább a' tömlöczben, annál később a' szabadságban. Mellyhez ha még eszetekbe juttatjátok azon okokat, mellyeknél fogva méltatlan dolog a' halandóság' törvénye ellen zúgolódni: tehát mindenképen meg fog enyhülni sziveiteknek keserve. A' szomorú sziveknek megvidámító Istene támasza is fel ti bennetek az ő vigasztalásának oszlopát, hogy ezen drága Tieteknek veszteségét keresztyéni állhatatossággal viselhessétek; és elhihessétek, hogy az az Isten, ki őt a' halandóság alá vetette, tudta azt is, mikor kelljen őt az alól felszabadítani. Áldott légyen az ő szent neve mind örökkén!

Te pedig, óh idvezült férjfiú! menj bé immár a' te altató hős kamarádba, és nyugodjál csöndesen a' napoknak végezetéig, mignem felkölt téged is az Úrnak trombitája, mellynek szózatjára ébredj fel örömmre, találád együtt minden itt hagyott szerelmeseidet, és menj

bé lelkestől testestől a' halandóság törvényét nem esmérő boldog örök életre. A' te kimulásod ébresszen fel minket is, hogy a' léleknek éljünk, és ne szeressük szerfölött a' mulandókat, hanem a' maradandókat. Uram Jézus, segélj, hogy halálunkhoz ilyenképen készülhesünk, hogy eltöröltetvén a' mi bennünk halandó, halhatatlan részünkkel mi is élhessünk boldogul, mindnyájan egymásra találhassunk, és ama dicsőségben kimondhatatlan vigságok között együtt örvezzhessünk, Amen.

VII.

A' haldokló kegyes embernek képe.

(Mondatott Ujfaluban, egy uri asszonyság fölött 1841. bõjtben.)

Egyedül az boldog, ki az Ur tanácsán jár,
 Melly szép annak sorsa, rá melly nagy jutatom vár.
 Legfõbb kincsnek tartja az ártatlanságot,
 'S nem cserélné azt el, nyerne bár világot.
 Az örökkétartó életnek reménysége
 Megnyugtatja õtet, bár jön reá insége.
 Fájdalmit enyhíti, erõt nyujt szivének,
 'S még halálában is õrvend Istenének, Amen.

K. H.! „Mit kiáltsak mostan e' népnek?“ ugymond egykor amaz ó testamentombeli evangelista Ésaiás. És szózat lón: „Kiálts, hogy minden test olyan mint a' fû, melly elhervad, mihelyt az Ur szele fuvall reá; de az Istennek beszéde, és a' ki azt cselekszi, megmarad mind örökké. Mindenegy halott ugyan ilyen kiáltó szózat az

élőkhez, kiket ők némán intenek az isteni félelemre, és haláluknak, az örök létnek józan meggondolására: de azt mindenik halott még sem cselekeszi egyaránt; és csak a' hasznos, kegyes életű emberek' halottja tud igen hatalmasan oda beszélni a' szívekhez. Ezek megmutatják minékünk, melly sok szép elsőségei vannak a' kegyességnek már ez életben is: de legkivált ama mindnyájunkra váró nagy változásban a' halálban. Melly elsőség alatt pedig nem a' természeti meghalásnak könnyűségét, vagy a' külső körülmények' kedvezését kell értenünk. Nem azt, hogy a' kegyes embereknek okvetetlen könnyű, a' rossz életűeknek pedig kínos haláluknak kellene lenni mindenkoron. Mert sokszor épen megfordítva van az eset. Valamint nincsen megígérve az Isten beszédében a' kegyesnek, hogy ő mentes fog lenni szűkölködéstől, rágalmazástól, üldözéstől, kárvalástól, szomorú esetektől: szintén úgy nem tette néki Isten ígéretbe azt is, hogy őt úgy fogná az élők közül kiragadni, mint Énocho; és hogy lelkének testétől kiszabadulása okvetetlenül csak szép könnyű elalulás fogna lenni. Megtörténik ugyan sokszor az is, hogy a' millyen csendes és ártatlan volt életének folyama, olyan csendes a' kimulás, mint a' tiszta nappalra rendszerint tiszta estve szokott következni. De fájdalom, megtörténni latjuk sokszor azt is, hogy a' legártatlanabb életet is a' legkegyetlenebb halálos bajvívás rekeszti bé; mint a' legkiesebb nappal is néha rémitő zivataros estvén végződik.

Mondom tehát, hogy a' kegyes embernek a' gonoszok fölött elsőségét a' halál körül is, nem a' külső, hanem a' belső javakban kell keresni; u. m. a' léleknek nyugalmasában, és a' szívnek reménységében: mint mondja bölcs Salamon Péld. 14, 32. „Az igaz embernek még halála óráján is reménysége vagyon,“ és ama menyeyi szózatként: „Boldogok a' halottak, kik az Urban hálnak meg, mert megnyugosznak az ő fáradsá-

guktól, és az ő jócselekedeteiknek jutalma követi őket.“ (Jel. 14, 13.) Melly ugyancsak a' legszebb halálosági evangéliom is.

Legközelebb ezen mi nagyérdemű halandó Társunkban, kinek mostan teszünk utolsó tisztességet, tükrözik előnkbe, mind az életbeni kegyességnek, mind a' szép nyugalomnak képe, mellyel csak a' kegyes ember haldokolhat. Ki fölött emlegethetnénk olly méltán, mint ő fölött a' kegyességnek még a' halálban is kitünő használatosságát? Ki fölött, mint ő fölött a' kegyes haldoklónak képét? Cselekedjük azt annakokáért. A' szent Isten pedig mondja erre az ő áldását, hogy ez által azok, kik gyászolnak a' Sionban, hathatósan megvigasztalódjanak; egyebek is pedig serkentessenek úgy élni, hogy elvalaha az igazaknak módjára nyugodt szívvel szólhassanak szembe a' halállal.

Alapigék: 1 Tim. IV, 8.

„Igaz beszéd ez, és minden bevételre méltó, hogy a' testi gyakorlásnak kevés haszna legyen; de a' kegyesség mindenre használatos, u. m. a' mellynek igérete legyen, mind a' jelenvaló, mind a' jövőendő élet felől.“

K. H.! Ez a' felolvasott mondás Pál apostolnak sok szép mondásaiból a' legszebbek közül való, és hasonlít a' drága kőhöz az arany gyűrűben. A' keresztyéni kegyességet magasztalja és ajánlja ő ezekben minékünk, — lévén annak maga is mind halálíg szíves szeretője és munkás gyakorlója.

Nékünk embereknek, kik hajlandók vagyunk mindenben azt nézni mi hasznos, e' mondást annál inkább kell becsülnünk, mivel nagy haszonról és jövedelemről szövell már ez életben, és nem csak a' jövőendőben, mellyre tehát méltán fordíthatjuk fő gondunkat. Halljuk meg

ez alkalommal tehát, mi hasznát vehetjük a' kegyességnek a' halálos inségben, és millyen hathatós ereje legyen annak a' halál félelmei ellen. Szemléljük meg e' végett a' *haldokló kegyes embernek képét*, a' szerint, a' mint ő lelki szemeivel egy tekintetet az ő elmúlt földi életére, egy másikat pedig a' hozzá közelgető örökkévalóságra vet. Akármeltyik felé fordítja magát, mind a' két felől olly isteni béke száll szívébe, mellyet ez a' világ nem ad.

I.

K. H.! Ha a' kegyes haldoklónak a' halál előpostái elég józanságot és csendességet engednek még végső szempillantásaiban is, hogy eltölt életének folyamatját a' véghatárnál még egyszer áttekinthesse, ezen átnézésből ő akkorra valami kimondhatatlan erősséget merít magának. Az ő elmúlt napjai, és életének minden cselekedetei, mintegy kiterjesztett földkép, úgy terülnek el szemei előtt, de nem mint egy fekete bemocskolt kép, hanem mint a' melly rakva van ékes vonásokkal. Nem lát ő mocskot azok között, melly e' képet befertőzteté; nem készakarva tett bűnöket, mellyeken most bánkódnék; nem kell hallania, utánna fohászzkodni szegényeket, kiket nyomorgatott volna: hanem mindenütt szépet, jót talál, és ez őt azzal a' nyugalommal tölti be, hogy ő Isten előtt kedvességben van. Nevezetesen pedig lát ő ekkor sok viszontagságokat, mellyek őt valaha busították; sok szomorú órákat, mellyek vidámságát ideig megzavarták. De magok ezek a' szenvedések is most örökre szolgáltának néki okot; azon való öröme, hogy mindazokon állhatatosan tudott győzedelmeskedni, talált alattok is erősséget, mellyel Isten benne erőtlenségben is hatalmas volt. Most már elmúltak tőle a' sok nyugtalan éjszakák, hitének harczát megvívta, és minden nyomoruságainak végét érte. Az az Isten, ki a'

szenvcdések mértékét az ő erejéhez képest szabta, és az ő szent helyéből néki vigasztalást és segítséget küldött alá, az az Isten neki most az ő végső órájában is közel van segedelmével. Ő hozzá fordítja tehát szívét, annak atyai karjaira támaszkodik, és azon megnyugszik olly édesdeden, mint a' csecsemő, ki anyja ölében szendereg.

De a' kegyes haldokló azokról az örömökről sem fog elfeledkezni, mellyek élte napjait édesítették, és őt Istennek szeretetéről meggyőzték. — Megilletődve gondol vissza egészséges napjaira, midőn néki minden léptén öröm kutforrás fakadozott, és mind a' földnek ékes ruházatja, mind a' csillagos egek pompája szívében kedves érzeményeket ébresztett. Hálával emlékezik azon házi örömökre, mellyeket talált szerelmesinek társaságában, kik érette éltek, haltak; azon hív ápolgatásra, mellyben őt részeltették. Azon vigasztalásokat, mellyeket a' Jézus vallásából vett; azon oktatásokat, mellyek elméjét felvilágosították; azon szent igazságokat, mellyekkel foglalatostkodni örvendezett; azokat a' különféle gyönyörűségeket, mellyeket a' világi javakból élvezett: mind ezt a' kegyes haldokló még egyszer általnézi, és merít abból is magának nyugalmat és megelégedést. Az Istentelennek, ha az előtt el tudta is altatni lelkiességét, most ébred fel ez a' mardosó férgé, most terjeszti eleibe fekete lajstromát minden gonosz tetteinek, mellyek őt fenyegetik mint a' roskadozó ház; vagy sulyosan reá nyommaszkodnak, mint az ólom-nehezék. De a' kegyes embernek lelkén nincsen semmi terh, és végső beteg ágyán is könnyűden nyugszik.

II.

Azonban mindinkább elközelít az a' komoly szempillantás, melly az időt és öröklétet egymástól elválasztja. Már is megnyilatkoznak előtte ama jobb világnak kapui, mellybe a' halhatatlan örömök kóstolására elb-

menendő lészen. Erre veti tehát a' kegyes haldokló még egy másik tekintetét, hogy magát bátorítsa és vigasztalja.

'S mostan a' kegyes haldoklónak az az elsősége vagyon, hogy ő nem fél, nem irtózik ettől a' komoly órától, sőt bátran mégyen azzal szemközt. Az ő lelke nyugodt most is, u. m. a' melly a' halált nem csak tegnaptól fogva esméri, hanem azzal már életének korábbi napjaiban megbarátkozni igyekezett. Ő neki tehát a' halál nem valami váratlan rossz ellenség, hanem egy olly jó barát, mellynek elfogadására magát idején korán elkészítette; nem is ollyan mélység, mellybe örökre beledől, hanem egy ollyan bürü, melly a' jobb életre viszi által.

A' meghalás számadásra czitáltatás. De a' kegyes mit rettegne az Isten ítéletétől is; mert lélekesmérete azt a' bizonyóságot adja neki az ő nagy utjára, hogy minden kötelességeit teljesíteni törekedett. Mennyivel boldogabb ő most is azoknál, kik csak a' sír szélén emlékeznek meg kötelességeikről, mellyeket az övéik eránt régen kellett volna teljesíteniök. Itt egy atya azzal vádoltatik, hogy az ő nevetlen gyermekeiről rosszul gondoskodott, — jóakaróit szomorította. Viszont másutt egy kemény férj azon búsul, hogy társát sok méltatlanságokkal illette, mellyeket már többé ki nem pótolhat; és hogy majd társának panaszait ott fogja találni az Isten ítélőszéke előtt, elbocsátva már előre. A' kegyes haldokló minden efféle mardosó aggodalmaktól mentes; szívén nem rágódik semmi mások megsértése; tudja, hogy ellene nem megy fel vád és fohász az egekbe senkitől is; sőt tudja, hogy mindenek életét tehetsége szerint édessé tenni és könnyíteni igyekezett. Házát jókor elrendelvén, és az övéinek utóbbi boldogságukra nézve minden intézeteket megtevén, a' néha gyarlóságból ejtett hibákat kipótolni, a' sértéseket megengesztelni még egészséges napjaiban igyekeztvén: most már kinzó bá-

nat nélkül gyűjtheti össze maga körül az övéit, haldokló kezekkel áldhatja meg őket, és könyhullatásaik között nyugton bocsáthatja ki lelkét békeességben.

'S ez a' kötelességeknek hív teljesítése aztán önként magával hordozza a' haldokló kegyes embernek még azt az elsőséget is, hogy meg lévén győződve ilyenképen Istenének szeretete felől, kimulása megkönnyítettik, a' lelkiesméret csendessége puha vánkos gyanánt szolgál az ő hanyatló fejének. Csüggedezés nélkül várja feloldoztatását; jövődő sorsa eránt nem búsul, bármely sötét is az a' felhő, a' melly még előtte lebeg. Mert a' halál sötétségén is keresztül lát ő, ama világos vidékekre, hol a' legmegnyugtatóbb boldogság és dicső jutalom várja őtet. Előtte már is elmentek, és Isten előtt állanak, virtusai; — mind az, a' mit tett a' Krisztus kicsinyeivel; azok a' könnyűk, mellyeket letörölt, azok az alamizsnák, mellyekkel a' szűkölködőt vigasztalta; ezeknek forró hálájok és imádságok. Az Istennek sok szép ígéreteit is akkor önmagán bételleyesítve fogja látni; azokat t. i., mellyek megadásával, néki kegyességeért ez a' világ adós maradt.

De még végre azt a' szép hasznot és vigasztalást is nyújtja az istenfélő haldoklónak az ő kegyessége, hogy ő meghalván, neve nem töröltetik ki e' földről mindörökre: hanem dicséretes emlékezetben fön marad sok időkig. Az irás azt mondja: „Az igaz ember örök emlékezetben és áldásban leszen.“ Zsolt. 112, 6. Péld. 10, 7; és mint a' kiöntetett jóillatú drága kenet, olyatén ő. Az emberek őt sok időkig nevezni fogják például a' maradéknak:

Mit veszt el a' kegyes? Csak porból lett porát,

Mit mást, mint lelkének romlandó sátorát?

Félnek-e a' sirtól cselekedetei?

Nem gyümölcsöznek-e szép veteményei?

Sőt él istennibb formában,

Irigység sem lévén már nyomában.

Haladó K. H.! gyászoló Uri felekezet! Ekképen teljesedik bé Pál Apostolnak a' kegyesség haszna felől tett dicsérete, még a' halálnak révén is. Mellyhez immár most gondoljátok magát ezt a' drága idvezültet, ki fölött ezeket szoltam: és nem léssen e' rajznak semmi híja. Tek. N. N. Urnak hites társa, született N. N. asszonyosság, kit az egek ura, egy lassan sorvasztó nyavalya által életének 28-dik esztendejében e' mulandóságból az öröklétre általhivott, — elég korán az ő szerelmesinek, de korán minden őt tisztelőknak. Ő benne mutatta Isten, mintegy előttünk elvitt elő képben a' kegyességnek szépségét és használatosságát; mind ez életben, mind a' halálban. Istenfélő nagyérdemű atyától és anyától születtetvén, mint a' kuforrásból tisztán kifolyó élő viz, ő reá is a' jóságnak lelke mindennemű alakokban kiáradott; és majd mint szelídség és asszonyi gyengédség, majd mint ön feláldozó szeretet, magáról elefedkező nyájas lebecsátkozás, minden beszédein és tettein előmlesztve volt, — minden életén arany fonálként áltszövődve fényeskedett. Asszonyi tiszteinek minden ágazataiban egyaránt jártas, tudott ő lenni férjének koronája, családjának őrangyala, a' társaságnak egész lelke. Mint keresztyén, maga körül áldást terjesztő, szűkölködők eránt jóltevő, vallásához buzgón ragaszkodó, Istennek híven szolgáló. — De nem is maradt el tőle a' kegyességnek megígért haszna és áldása mar itt ez életben. Megáldotta őt az Isten mindennemű világi jóknak és örömöknek bőségevel; részeltette gazdagságban, tekintetben, a' földi jók legédesebbikében, a' házasi boldogságban; megörvendeztette szívét ékes magzatokkal, jóléttel, drága jó uri napokkal, millyenekben kevés haladó részesül. Midőn pedig sorvasztó nyavalyája mindinkább ránehezedett, elkerülhetlen feloszlattatását vele sejdítette: itt is, ugyan a' kegyesség volt az, mellynél fogva a' keserű poharat az Urtól egész ön megadással fogadta, és lelkét nyugalmasan ajánlotta által az Istennek szent kezeibe. „Ugy

de miért hagyott néki az Isten mégis illy rövid időt az élők földében!“ Ezt mondjátok mind erre magatokban, ti, fölötte gyászoló érdemes felek! Mellyre én viszont azt mondom tinétek az Urnak nevében, hogy a' jó Isten még ezt is áldásul rendelte ő néki. „Tudjuk, hogy a' kik az Istent szeretik, azoknak mindenek javukra szolgálnak! Rom. 8, 28. 'S ez bár melly erős szent irás, de így kell hinnünk, ha jó keresztyének vagyunk. És vajjon ki lát bé az Istennek titkába. 'S aztán: az Isten szemei előtt, nem az a' hosszú élet, melly esztendőök szerint számláltatik: hanem az igazi ősz haj a' bölcsesség; és az igazi vénség a' makula nélküli élet (Sir. 4), mellyekkel pedig ő fel volt ruházva nagy mértékben. És így a' bölcsesség könyve szerint (4): noha ő keveset élt, de hamar tökéletesedvén mégis sok időket töltött bé. Az ő lelke az Urnál kedves vala, annak-okaért sietett őtet Isten kivinni e' rossz világból. — Nyugodjál tehát az Urban szép csendesen, oh te kegyes lélek! A' te sok tisztelőidnek, és a' téged kesergő szerelmesidnek hangos áldása kísérjen Téged, aluvó kamarádba. A' te becses neved pedig sok időig fog emlegettetni Répcze és Rába vidékein; kegyességednek képe sok szívekben bényomva lészen; és előtte lebeg a' szép nemű maradéknak, tündökletes példaképen. Mostan immár légy te véghetetlenül boldogabb, mint valál itt e' földön, — légy boldog az angyalok dicső társaságában, kikhez hasonlítani e' testben már tudtál, és (ki mondhatatlan örömdre, 's földi rövid napjaidnak gazdag pótlékául) tapasztald meg azt a' szentirást is valósulva, — melly ma lelked sátora fölött hirdettetik, hogy a' kegyességnek ígérete vagyon még sirontuli életben is.

„Szeretett férje, drága szülei, kedves testvére és tisztelt ipa Ura, 's napa asszonyosság, ti, kik az üdvözültnek kora elhunytán méltó könnyűket hullattok, — és készek lettetek volna ő helyette halált kóstolni: vigasztaljon meg titeket is az a' kegyességnek lelke,

melly ötet boldogította életében, halálában, az munkáljon mostan ti bennetek keresztyéni önmegadást, hogy mondhassátok Sámuel prófétának szavaival: „Ő az Ur, ő cselekedjék velünk, a' mi neki tetszik.“ (1. Sám. 3, 18). Az munkálja bennetek, hogy az Istent még jobban szeressétek, mint a' ti Ludovikátokat; — és néktek most legyen mondva az a' nehéz mondása Jézusunknak: „A' ki engemet szeret, hagyja el atyját, anyját (gyermekait, szeretteit) és úgy kövessen engemet!“ Így kövessétek ti mostan azt az Ur Jézust, kinek szenvedésére és halálára e' böjti szomorú napok minden keresztyéneket, titeket pedig e' gyászos eset még kiváltképen emlékeztetnek; és keressetek gileádi balzsamot fájdalmas szíveiteknek az ő szent tudományában. Meglehet nem sokára utána költöztök ti is, a' mikor ismét meglátjátok egymást kimondhatatlan örömtökre.

K. H. ! Buzduljunk fel mindnyájan ezen idvezültnek koporsója fölött a' kegyességnek gyakorlására. Mint meghallottuk, annak sok áldott hasznai vagynak már e' jelen életben is, — lévén annak utai gyönyörűségnek utai, és minden ő ösvényi, békességnek ösvényi. — De hasznát fogjuk a' kegyességnek tapasztalni legbizonyosabban a' halálos ágyon, a' hol csak ez marad velünk hűségesen, és elhagy minden egyéb e' világon. Szívünknek bár mennyi bálványai legyenek is: de mire a' halálnak sötét völgyeibe jutunk, bennünket együl egyig elhagynak. Már most is nem rabol-e el tőlünk minden felkelő nap egy egy örömet a' másik után. Az ifjuság játéka nem sokáig szökdécselnek körülöttünk. A' férfitör boldogsága a' nyomban követő gondok alatt mind mind alább száll. Az élet folyama sok tekervényeken hordoz minket. Bár mellyik örömpoharunknak is, mellyet iszunk, a' széle mindig keserű. Szép reményink egymás után füstbe mennek, mellőlünk jó barátink az örök létre átköltöznek, és egy új világ serdül fel mellettünk, melyet mi már nem esmérünk. Ezer alakokban látjuk el-

mulni a' világot, és annak minden dicsőségét: és magunkhoz is a' halálos sorshuzás mindinkább közeledik. Oh! keresztyének, mink marad végre, ha kegyességgel sem ékeskedünk. Micsoda oszlopunk leszén, mellyhez a' halál révén támaszkodhatunk, ha lelkünknek eltett kincsei nem lesznek a' jó cselekedetekből! Azért, ma mig az Urnak szavát halljuk; ma, midőn illy kegyes halott példájával is intetünk: meg ne keményítsük szíveinket. Tegyük szert az isteni félelemre mindnyájan. Vessünk sok jótétemények magvát, és az emlékezetnek szép zöld fája számunkra is felvirágozik sirunk tetején. Így már életünkben megcsináljuk önmagunknak ama sírkőírást, mellynél nem lehet szebb és maradandóbb e' világon:

„Innét megsiratva menni el 's szeretve,
Embernek ez legszebb végső dicsérete.
Minden más emlékek, mellyeket itt tesznek,
Az idővel tőlünk végre mind elvesznek.“ Amen.

VIII.

Legjobb élet bölcsesség az, ha Istennek szentel- jük egész életünket.

(Mondatott Dömölkön, 1835. Apr. dicső emlék. I. Ferencz
Királyunk halotti gyász ünnepén.)

Nagy Isten! Te a' népeket számadásra szállítod,
Urakat, fejedelmeket széked elé állítod;
Előtted koronás fejek mind kicsinyek 's' erőtlenek;
Ha hiszsz, hozzád kell menni, 's' nem használ nagynak lenni.

Felkent jó Urunkat is Te hivatad magadhoz ismét,
'S most már az ő földi élte úgy arat, a' miként vét.
Oh add! hogy dicsőüljön, szép tetteinek örüljön,
Mellyekkel ékeskedett, 's' népének áldást szerzett.

Adj ismét olly Fejedelmet, ki utaidnak örül,
A' ki áldást és kegyelmet terjesszen széke körül;
Kiben néked kedved teljen, 's' ki örömet abban leljen.
Ha választottad lehet, 's' népeivel jól tehet. Ámen.

**Keresztyén Gyülekezet! Ritka és fontos szomorú
eset az, mellynek gyászos emlékezete most minket ide
ünnepien öszvegyűjtött: tudniillik, a' mi dicső emléke-
zetű koronás Fejedelmünknek és Királyunknak, Első
Ferencznek, mult mártius hónap másodikán történt meg-
halálózása. Ritka eset ez, mondom. Mert ez édes ma-
gyar Hazára nézve már negyvenhárom esztendők oltá
nem történt király halál. Ennyi esztendőkkal ezelőtt
tartott halotti tisztelkedést pedig koronás Urunk kimul-
tára, e' felgyült számos seregnek fele része sem ért, a'**

kik pedig érték is, arra most már alig alig emlékeznek. Valamint kevesek és ritkák a' trónuson ülő személyek, ugy ritkán előforduló eset az ő haláluk is. Ezernyi ezerek mulnak el, egész nemzedékek halnak ki a' közrendű polgárok közül, míg a' sor aztán valamikor egy egy királyi személyre is kerül. Hányan elhunytak minden korból, rendből; mignem végre Onéki is el kellett menni a' minden testnek utján! Azonban nem csak ritka eset vagy on itt most, hanem nagy fontosságú is, — számtalan emberekre, sőt sok népekre és országokra nézve. Csak egy közrendű embernek kimulása is mennyi változást okozhat az övének sorsukban! mennyi kívánság nincs bételve még; mennyi reménység füstbe ment, mennyi jó szándék és istenes munka félben maradt és késleltetik, vagy szintén teljesen megcsökkenik! Hát egy királyi embernek halála hogy ne vonna maga után fontos következtéseket mind az Övéire, mind a' népekre nézve! Névszerint a' mi dicső emlékezetű elhunyt királyunknak halála nagy fontosságú az egész pallérozott földkerekségére nézve. Ő (különben is most már hatvannyolcz éves tisztos férjfiu, és a' földön uralkodó Fejedelmek között a' legidősbik), minden más Fejedelmek előtt olly nagy tekintélyben állott, a' millyenben ő előtte még senki sem; és az ő kimulását még idegen királyok és nemzetek is fájlalják. De még is legfontosabb az ő halála mi reánk alattvalóira nézve. Ő benne már tudtuk, milly atyáskodó fejedelmet birtunk, — hosszú és sok esztendőnyi tapasztalásokon lévén épülve ebbéli tudományunk. — Mostan pedig az az idők hosszúsága által megöröködött és megszokott öszveköttetésünk, ismeretségünk és bizodalunk, mellyben az üdvezülttel élünk, feloldoztatott. Akarhatott is ő még sok kegyes szándékokat, nekünk jónkra végrehajtani, minekelőtte atyáihoz költözködnék: de a' mellyek most már vagy végrevitetlenek, vagy csak valamennyire késleltetnek.

Egyébberránt is pedig alattvalói kötelességünk, ki-

rályoknak megadni a' tartozó tisztességet mind életükben mind halálukban. Ő róluk mondja az Irás, a' 82-dik Zsoltárban; ti Istenek vagytok a' földön; és a' magosságnak fiai; — jóllehet ti is úgy meghaltok, mint akár-melly közrendű ember! — Hajtsuk meg tehát magunkat a' hazának felkentje előtt még távolban is. És ha a' mi hitünk fejedelme az Ur Jézus maga is egykor halotti predikáziót tartott keresztelő János fölött, és hirdette annak dicséretét: miért nem volna illendő minékünk viszont a' mi elhunyt királyunknak dicséretes tetteit emlegetni? Ha mi (hívei a' felfeszítettettek), annak a' mi mennyei Urunknak halála emlékezetét, nem kevés épületünkre, évenként megujjítjuk: miért nem lenne épületes, a' mi legfőbb világi Urunknak halálát az egyszer; illy szent helyben, a' mi közös áhítatosságunk órájában is emlegetni? kivált ha még ehez meggondoljuk, hogy cselekszik ezt az édes magyar hazában, sőt a' nagy kiterjedésű egész ausztriai birodalomban, minden népek és nemzetek; egyházi, polgári és vitézi rendek; minden vallású és felekezetű Hívek; minden egyegy ekklézsiák; — ezzel is király eránti hűségüket, mintegy vörstőlve egymással, bizonyítván. Nosza tehát elegyedjünk mi is e' gyász-tisztelkedések közé; fűzzünk mi is egy kis hervadó levélkét azon pompás gyászkoszorúba, mellyet az ő koporsója fölé minden népeinek hálája fűz, és emlegessük az Ő sok szép érdemeit. Mellyhez buzdítsuk előbb magunkat, közakarattal zengvén amaz énekverset: „Méltó is, hogy emlegessük az ilyen jóltévőket 'sat.

(Énekes könyv, 546. sz.; vers 2.) *Község énekel.*

Miatyánk 'stb.

Alapigék: Jerem. IX. 23. 24.

(Az egyházi felsőség által, az egész dunántúli ev. Superintendenciában, a' predikátorok eleibe szabva.)

„Ézt mondja az Ur: a' bölcs ne dicsekedjék az ő bölcsességében; se az erős ne dicsekedjék az ő erősségében; se a' gazdag ne dicsekedjék az ő gazdagságában: hanem ebben dicsekedjék minden, hogy esmérjen és tudjon engemet, hogy én vagyok az Ur, ki cselekszem irgalmasságot, ítéletet és igazságot e' földön; mert ezt akarom, — ezt mondja az Ur!“

K. Gy.! Mintegy hatszáz esztendővel Urunk Jézus születése előtt volt az idő, mikor Jeremiás próféta az ő jövendöléseit mondta, a' zsidó nép egyik szakadéknak, az elfajult erkölcsű Juda-nemzetségnek. Már is azon népnek egyik része (az Izrael nevű szakadék), meg volt hódítva a' babiloni pogány királyoktól, és ugyan ezt a' sorsot várhatta magára Juda is minden órán: de rokoninak kárán még sem tanult, még is mindegyre uszott a' gonoszságban, vakmerőn bizakodott hadi-erejében, erős váraiban, gazdagságában és a' szomszédos Egyiptomi királlyal tett szövetségében. Ottan hánykolódott ez a' nép okosságával, vitézségével; — dicsekedvén mindennel, csak azzal nem, a' mivel éppen kellett volna: Istenbe bizással, és a' kegyes szent étellel. A' próféta azért megmondja neki az Urnak nevében: Isten előtt ne dicsekedjék se a' bölcs, se az erős, se a' gazdag, hanem az a' tetsző dicsekedés ő előtte, ha az Istent ismerjük és féljük.“ 'S ez már az igazi biztos támaszték mind királyoknak, mind népeknek. Ez az igazi bölcsesség: Istent félni, és követni az igazságot. 'S mivel azon mi dicső emlékezetű elhunyt királyunk, kinek utolsó tisztességére szánjuk-e

mostani áhítatosságunkat, ezt tartotta egyik legfőbb dicsekedésének, hogy félte azt a' királyok fölötti Urat, a' nagy Istent: azért elmélkedjünk mostan még tovább is arról az igazságról, hogy a' *legjobb bölcsesség az, ha Istennek szenteljük életünket*; és pedig általában minden emberre, ezután és kiváltképen a' világ Nagyjaira, és a' Fejedelmekre nézve.

Istennek szentelni életünket, annyit tészen, mint Őt legfőbb Urunknak elismerni, minden indulatinkat és cselekedetinket az Ő parancsolatihoz szabni, és soha el nem távozni azoktól, mellyeket Ő, szent fija az Ur Jézus által kijelentett. Ha ezeknek megfelelünk, akkor vagyón nálunk az a' bölcsesség, mellyel dicsekedni szabad. Egyedül ez vezet minket bátorságos uton már ez életben is; és kimulást is csak ez szerez idvességést. A' boldogul élés iránt, ember nem gondolhat magának tökéletesb utmutatást, mint a' mellyet neki az Isten beszéde, a' szent Vallás eleibe ad; — el annyira, hogy ha valaki önmagára hagyatnék, alkosson maga magának bizonyos szabályokat, mellyek követése után itt ez életben a' legholdogabb ember lehessen, — azoknál tökéletesebbeket gondolni teljes lehetetlenség volna. Hiába is hányja veti magát a' hitetlen az Ő világi bölcsességével; hiába erőlködik az ő okosságában találni fel, szívet lelket kiegészítő tudományt: ezzel sokáig nem boldogul, 's a' próbát ez nem álja ki. Legfőlebb is addig megálható, míg az ifjuságnak esztendeit éljük. De mihelyt haladunk az időben, azzal a' szív be nem éri, hanem más jobb táplálékot kíván, mellyet csak a' vallásos buzgóság nyujthat. Mikor pedig a' halál' révére jutunk, hol hiábavalónak mutatja magát minden, valamiben azelőtt dicsekedtünk, 's valamihez azelőtt támaszkodtunk; akkor épen nem marad egyéb, mihez magunkat tartanunk, mint az örökkén megálló Isten beszéde, és a' vallásos bölcsesség. Akármellyikünknek is tehát, ön maga jobbvoltáért, azt kell tartania a' legjobb dicse-

kedésnek és bölcsességnek, hogy esmérje az Istent, és az Ő szent parancsolatait tartsa szemei előtt minden életének napjaiban.

Valamint pedig minden köz-sorsu embert egyedül ez az Isten beszédében ajánlott bölcsesség boldogíthat: úgy a' világ nagyjai, a' királyok és a' fejedelmek is, egyedül az illy bölcsesség után várhatnak boldogulást életükben, halálukban. Mert, hiszen ők is csak emberek; ők is keresztyének; őket is kötelezi az urnak beszéde. Ő fölöttük is az Isten az Ur, ki osztogat áldást és irgalmasságot szabad tetszéséhez képest. — Ő nekik is szól ama szentírás: „nem az erőseké a' diadal, nem a' gyorsaké a' futás, hanem áldásán Istennek válnak el mindenek.“ Volt az idő (csak nem régiben,) midőn olly veszedelmes tévelygés kezdett elhatalmazni, mint-ha a' szent Vallás csak a' tudatlanok és közrendűek számára való volna, és a' nagy urakat, és tudósokat az nem illelné. Már is sokan fennyen mondogálták Jeremiásnak szavaival (2, 31.) „Urak vagyunk, nem megyünk mi az Istenhez!“ De szerencséjére az emberi nemzetnek, ez a' tévelygése nem sokáig tartott. Csak ha már észre jöttek a' józanabb itéletűek; és legelsőben is a' világ nagyjai tértek által az igazi bölcsességnek ösvényére, önként alája vetvén magukat az Isten parancsolatinak. Mái napon már minden Fejedelmek a' valóságosságot pártolják, sürgetik; magok is abban szép példát adnak; de azt másokban is megkívánják; — úgy, hogy a' ki ebben őket nem utánozza, az ugyan magának nem dicséretet, hanem gyalázatot és megvetést arat ő előttük és a' világ előtt. A' minthogy méltó is, hogy legkivált a' világ nagyjai Istenhez és a' mennyei bölcsességhez tartsák magukat hűségesen. Mert kik vannak körülvéttelve több veszélyektől és kísértetektől, mint ők? Kiknek van több módjuk, mint ő nekik, a' megromlott világnak akármi vétkes szokásait követni büntetlenül. Kiknek van több szabadságuk, akadály nélkül

gonoszt cselekedni, és járni az ő szemeknek látásában, szíveiknek kívánságában? Mihez tartásuk magukat, hogy el ne tévelyedjenek? Mit válaszszanak életüknek biztos 'sinór mértékül, holott mindenfelé nyitva áll nekik ajtó kapu a' vétkezésre? Legtanácsosabb, még magoknál is nagyobb urat választani barátjoknak. — Az Úr Istent; és annak intéseire figyelmezni. Legtanácsosabb szent Dávid királlyal tartaniok, ki így szól: „az én lábomnak szövéténeke, Uram! a' te igéd legyen; és az én ösvényemnek világa!“ Legtanácsosabb tartaniok bölcs Salamonnal; „az igazság erősíti meg a' királyi széket.“ Ez aztán nálunk olly bölcsesség, melly mellett nem hibázhatnak. Ezzel lelkiismeretök bírószéke előtt is megállhatnak; alattvalóik sem vádolhatják őket; ez lehet méltó dicsekedésük^v Istennél is, ugymint a' ki maga mondja szent leczkénben: „A' bölcs ne dicsekedjék az ő bölcsességében, se az erős az ő erősségében, sem a' gazdag az ő gazdagságában; hanem minden ember dicsekedjék abban, hogy esmérjen és tudjon engemet, ki cselekszem irgalmasságot, ítéletet és igazságot e' földön.“

Ezekben kereste legfőbb dicsekedését e' mi b. e. idvezült Királyunk I. Ferencz is, kinek, — ha voltak virtusai, mellyeket tőle még ellenségei sem tagadhattak meg, — tehát azok között legmagasabb helyen fénylik az Ő isteni félelme, és a' szent vallási bölcsesség eránt viseltető hűsége és buzgósága. Ő is, mint más fejedelmek, ki volt tétetve sok számtalan kísérteteknek a' bűnre, de az Istennek szent félelme által diadalmaskodott mind azokon. Ő is keresztül élte azt a' boldogtalan időszakot, mellyben a' vallástalanság divatba kezdett jöni a' világ előtt: de a' vallásos bölcsesség, — ez a' minden időnek próbáit kiálló drága kincs! — mélyebben el volt téve az ő szívébe, sem mint az ujonnan felkapott tudományra az ő elméje hajlott volna. Ha voltak is király társai, kik pártolták a' vallástalanságot, vagy szintén magok is követték azt, Ő Józseffel akkor is így

szóllott: „én ugyan, és az én házamnépe az Urnak szolgálunk!“ Kedves választott mondása ez vala: „Az igazság az országoknak fundamentoma.“ Nem is bánta még soha, hogy magának ezt a' bölcsességet választotta követésül teljes minden életében. Mert annak áldott haszna, rajta és egész királyi házán, nyilvánvalók, és (ugy szólván) kézzelfoghatók mindeneknek; — akár ugy vegyük Őt, mint uralkodót, akár mint házi atyát, akár pedig, mint egyes embert és keresztyént.

Mint király és uralkodó, — követvén a' vallási bölcsességet, — ennél fogva szolgáltatott igazságot minden hozzá folyamodónak az Ő nagy kiterjedésű birodalmaiban. Ajtaja nyitva állott szegénynek, gazdagnak egyaránt, és senkit sem bocsátott el színe elől vigasztalás nélkül. Tulajdon hitét és vallását mindenek fölött szeretvén, mind a' mellett az ő királyi pálczája alatt lévő sok vallási felekezeteket is tűrte; — sőt nem csak tűrte, hanem hozzájuk tetemes jókkal és királyi kegyelmekkel is viseltetett; és a' lelkiismeretnek szabadságát sértetni vagy elnyomatni nem engedte. Mind a' keresztyén anyaszentegyházat, mind az országai alkotványt sértetlenül tartotta meg, és adta által trónusa örökösének. Sok jótékony országos intézetek neki köszönik létüket. Számtalan kárvallottaknak könyörülő szívvel nyújtott segítséget; szintén az adónak egy részét is, (volt az idő), — a' nép eránt vonzó szeretetből, — elengedte. Sőt a' halál is, e' mi édes magyar hazánk javára célzó jó igyekezteinek közepette érte utól; azaz: a' folyvást tartó országgyűlés alatt; — a' melly tisztesség még nem jutott részül egy királynak is ő kivüle. — Mellyért az Isten is viszont sok királyok fölött felmagasztalta őtet. Engedett neki sok szerencsés uralkodást, minden hadakozásiban kívánatos véget és több évek olta huzamos békességet minden tartományaiban. Mind azon sokféle csapásokban, — mellyek birodalmait érdekelték, és királyi szívét szomorították, minők valának: hadak, zen-

dülések, vizáradások, éhség, drágaság, cholera-pestis, szüktermés, szárazság, pusztító tüzi veszélyek és földindulások, ugyan azzal a' vallásos bölcsességgel tudta magát vigasztalni. Örülhetett népei hozzá ragaszkodásának és szeretetének, valamerre fordult és járt. Sokszor láttatott az ő királyi laka városának utczáin egész bátorsággal járdalni fel és alá, — majdnem senkitől sem kísértetve, egyedül magánosan; nem félve senkitől, és a' lelkiismeret levén neki érczbástyája. Nem is hallatszott soha, hogy valaki az ő becses élete után törekedett volna. Azonkívül megáldotta Isten őtet hosszú élettel és tartós uralkodással, sok magyar királyi társai fölöött. Miolta áll Magyarország, már mindöszve néki ötvenkét királyai voltak: de csak kettő uralkodott tovább, mint Első Ferencz, és csak egyetlen egynek élete terjedett még magasb esztendőkre mint az övé. Mennyi sok szép áldásai ezek Ő rajta az Ur Istennek!

Há pedig úgy vesszük fel e' mi üdvözült királyunkat, mint házi atyát: itt is azzal különböztette meg magát más királyoktól, hogy ő legszebb boldogságát a' csendes házi örömeiben kereste és találta fel. Négy-szer lépett házasságra, és mindenkor szerencsésen. Mig más királyok hadakozásokban foglalatoskodtak, és vérontással, bajnoki tettekkel kivántak maguknak szerezni hirt, nevet és dicsőséget: addig ő inkább a' békességnek bajnoka lenni igyekezett, — mindenkor nagyobb áldásnak tartván magára és népeire nézve a' békességet, mint a' hadakozást. A' házasságot, szülék és magzatok közötti szövetséget nem csak maga szentnek tartotta, hanem azt az ő alattvalóival is szentnek tartatni szorosán kivánta, és megsértetését keményen megboszulta. Más bünbe esett gonosztévő még reménylhetett megkegyelmezést nála: de ha valódi atyja, anyja vagy hitvestársa ellen merészelt gyilkos kezeket felemelni, annak számára nem volt nála megkegyelmezés soha. — Mellyért az Isten megáldotta őtet számos jó

gyermekekkel; mind olyakkal, kiknek örülhetett; — láthatta még unokáit is; és megérte az ő egész császári királyi házának olly megerősödését és magasodását, millyenre az ausztriai főhercegi ház, ő előtte még soha nem emelkedett.

Végre, ha úgy nézzük is e' mi megdicsőült fejedelmünket, mint egyes embert és keresztyént: még ekkor is feltaláljuk benne azt a' vallásos bölcsességet, melyet magának választott. Bár körüle mindenféle pompás és pazarló fényűzést látott lenni divatban a' királyok és uralkodó fejedelmek között: ő folyvást csak a' legegyszerűbb életmódot gyakorolta. Udvarában, ruházatjában kevés pompa; minden tetteiben okos beszorítkozás, kevéssel beérés, gazdálkodás; mértékletesség minden világi örömeiben és mulatságokban; nyomos és egyarányos magatartás mindenkoron; ellenben az Istennek szolgálás, és az ebben való szíves gyönyörködés: ezek voltak néki kedves tulajdonai, mint egyes embernek, és a' Jézusi vallást követő keresztyének.

Ne említsük az ő uralkodásának viszontagságait, és szomorú eseteit. Ne mondjátok: ez vagy emez az ő rendelése hogyan egyezhet meg azzal a' vallásos szép bölcsességgel. Atyámfiai! mi alattvalók, a' mi fejedelmeinknek tetteiket soha sem bírálhatjuk meg igazságosan; és nagy kérdés, ha mi az ő helyében lettünk, cselekedtünk volna-e más különben. Azért mondjunk áldást hamvaira. Nyugodjanak csendességben. Hűségünket adjuk által immár új felkent királyunknak Ötödik Ferdinándnak. Tőle pedig, e' mi üdvözült királyi urunktól vegyünk újabb kedvet, az istenes élet követésére. Tanuljuk tőle, mi, sokféle rangú, rendű és hitű hazafiak, az egymás türesét és szeretését. Szünjenek meg e' házában már valahára az alattomos egymás-gyűlölés és szeretetlenség. Távozzék hazánk földéről a' belső egyenetlenség; a' Szentegyház' kebeléből a' vallástalanság és hitetlenség. Ellenben mi is válasszuk kedves sajtá-

tunknak azt a' legjobb bölcsességet, és dicsekedést, hogy az Istent esmérjük, és az ő parancsolatait kövessük, Ámen.

IX.

A' halál, mint a' hívek' utolsó ellensége.

Jel. 21, 4.

(Egy búskomoly asszonytság fölött.)

Midőn nekem meg kell halnom,
 Kérlek, légy velem, Jézusom,
 Éltemben a' végső óra,
 Engedd, hogy forduljon jómra.
 Így ha lelkem' kiszóllítod,
 Tudom, kebledbe szállítod.
 Halálom léssen csak álom,
 Ha a' végharczot kiállom.
 Kiállom pedig, Jézusom;
 Csak Te légy én bátorítóm.
 Ellenségimet meggyőzőm,
 Lelkem' életre megőrzöm,
 Mellyben, óh Uram, nevednek
 Vég nélkül 's vígan éneklek, Ámen.

K.H.! Pál apostol, az Ur Jézusnak, és az ő híveinek mennyei megdicsőíttetését rajzolván, 1 Kor. 15, 26, többek között így szól: „akkor az utolsó ellenség a' halál is eltöröltetik.“ És ez nekünk valami nagyon örvendetes izenet alá a' mennyekből.

Az embernek sok ellenségei vagynak e' világon: az ördög, ki széllyel jár, és lelkünkben velünk kárt valatni igyekezik, — és a' világ, .vagyis az ebben való sok rossz lelkű emberek, kik ellenünk gonoszt gondolnak, szólnak és cselekesznek. De még egy másik veszedelmes ellenség, mellyel e' földön dolgunk van, a' mi tulajdon testünk és vérünk, aztán a' házi tolvaj, melly alattomban egyetért a' világgal és az ördöggel a' mi megejítésünkre, és ha nem vigyázunk magunkra, könnyen megcsal minket. De a' mi utolsó ellenségünk a' halál. Utolsónak mondátik, mivel utánna több nem jön, és mivel ezzel együtt mind a' többiek meggyözetnek és eltöröltetnek, mint írja a' mennyei látásokban részeltett Apostol: „a' mi utolsó ellenségünk a' halál eltöröltetik.“

Nékünk élőknek nincsen szomorúbb gondolat ennél: „van halál.“ Mert ez valami igen keserű fű. Az lesz tehát a' legörvendetesebb hír: „a' halál eltöröltetik.“ Mert csak vegyünk például egy népet, mellyen egy kegyetlen király zsarnokoskodik: mi lehet annak örvendetesebb hír, mintha bizonyosan megjövendöltetik néki, hogy a' zsarnok egészen kitöröltetik az élők közül? De tökéletes mégis csak akkor leszen azon népnek öröme, mikor egyszer már bizonyos abban, hogy ez a' legutolsó zsarnok, és utánna nem is támadhat több, — hogy annak örökre magva szakad, és hozzá hasonló zsarnok többé a' királyi székbe nem ülend. Ha már az ilyen nép örül azon, hogy illy zsarnoktól megmenekédhetett: hát a' hívek, hogy ne örvendezhetnének, midőn olyan időről mondatik nekik profétzia, jövendő, mellyben többé semmi ellenségek nem leend. Aldjuk Istenünket, ki midőn úgy rendelte, hogy épen pályafutásunk végén várakozzék reánk a' legerőszakosabb ellenség, — egyszersmind ő emelte is fel a' szent írásban a' zászlót elene, t. i. ama szép vigasztalást: „akkor az utolsó ellenség a' halál is eltöröltetik.“ Melly igazságot e' szo-

moru alkalommal, tovább is fejtegetni czélja. elmékedésenek.

Alapigék: Jel. 21, 4.

„És hallottam az égből egy nagy szózatot, melly „monda: Imé az Istennek sátora az embereknél! La- „kozik övélek maga az Isten, és eltöröl minden köny- „hullatást az ő szemeikről, és a' halál többé nem lé- „szen, sem szomorkodás, sem jajgatás és fáradság, „mivel az előbbieket elmultanak.“

Ezen felolvasott igék értelme szerint, elmékedjünk: „a' halálról, mint legutolsó ellenségről.“ Olly formán, hogy meglássuk

1. Minémű értelemben ellenségünk a' halál.
2. Hogyan és ki által vesszük azon győzödelmet.

I. A' szentírás egyébűtt a' halált úgy rajzolja, mint jóltévő barátjukat a' Jézus híveinek; u. m. a' melly minden ő világi nyomoruságaiknak, kísérteteiknek; könyhullatásaiknak végét szakasztja. De más felől ugyan az a' szentírás a' halált a' hívek ellenségének is nevezi. És van is ezen állítására elégséges oka, ha a' halált az ő valóságában tekintjük.

Ugyan is: ez már általában véve az egész emberi természetnek ellensége. Mert

1) Megfoszt bennünket legfőbb kincsünktől, az életől, mellyet kiolt belőlünk. Az embernek ennél nincsen féltőbb kincse; mert ha életünk nincsen, a' földi jókban és örömeiben semmi részünk sincsen többé. Ezért kész az ember mindenét odaadni, és az ördög, a' hazugság atyja egyszer akkor életében igazat mondott (Jób könyv 2) midőn így szólt: „bört ad az ember a' bőrért, és mindenét, valamije van, kész odaadni életeért.“ — A' véneket egyikért azért becsüljük, mivel sokáig hordozták ezt a' kincset. Az ifju annak örvendez, hogy sok

időket ígérhet magának. De akármi féltő kincs légyen, mégis csak az reá a' birói ítélet: „ember meghalsz.“ Nem néz ez a' kicsiny korra, mert lám a' Betlehemi kisdedek is a' halálba merültek, — nem az ifjúkorra, mert a' Naini ifju is korán megadózott a' halálnak, — nem a' vénségre, mert lám Matusalem is csak véget ért. Nem használ a' királyi titulus, mert Dávid is megholt, — nem használ a' kegyesség, mert Ábel is megholt, — nem a' bölcsesség, mert bölcs Salamon is megholt. Nem a' sok kincs, mert ama dús gazdag is megholt, — nem a' szépség, mert Absolon is megholt. Mi mindnyájan, kik itt vagyunk, 80 évek mulva egy sem él többé közülünk. Már a' halálnak előljáró póstái, a' sok kínok, fájdalmak és nyavalyák olytaténok, hogy azok még a' keresztyénségben nagyra ment hiveket is megrettentik.

Úgy bánik pedig a' halál az emberrel, mint a' legkegyetlenebb ellenség, a' midőn a' testet és lelket, ezeket az embernek két alkotó részeit, egymástól végképen elszakasztja. Test és lélek itt e' földön sok szép időig lakoztak együtt a' legszorosabb esmeretségben, és barátságban. Névszerint a' lélek az előtt az ő munkálkodásait többnyire a' testnek érzékei és tagjai által folytatta: a' szemek által látott, a' fülek által hallott. De ezeknek most hirtelen végét szakasztja az elenséges halál. A' testet és annak tagjait alkalmatlanokká teszi a' léleknek szolgálatjára. A' lelket mintegy kényszeríti az ő szokott lakházából kiköltözni. A' test is csak úgy fekszik akkor, mint egy leomlott sátor, melly pusztán hagyatva áll, és a' mellyben senki nem lakozik. A' test, ez az Istennek bámulásra méltó remek míve — most mozgás nélkül van, mint egy darab föld, vagy egy kivágott fa. Majd a' földnek hideg kamaráiba, a' sötétségnek és a' pornak ágyára tétetik. A' férgek lakoznak alatta. Ha bár szenteknek testeik voltak is, élő tagjai a' Krisztusnak, ha a' Krisztus testével és vérével tápláltattak is, ha a' szent léleknek temploma voltak is: de

ez a személyt nem válogató ellenség a' halál megöli őket, elrontja és porrá hamuvá változtatja. A' szemek, melyek Istenhez felemeltettek, most már világuktól megfosztatnak, a' sötét föld alá rekesztetnek. A' nyelv, melly az Isten dicséretére szóllott, már a' halálban megnémult. A' kezek, mellyek a' szentek szükségeire adakoztak; és a' lábak, mellyek az Urnak pitvaraiban állottak, már most a' halál köteleivel megkötöztettek.

Mind ezek pedig így történnék meg általában minden halandókkal, úgy a' kegyes hívekkel, mint a' bűnösökkel és gonoszokkal.

Különösen pedig ellenségek a' halál a' kegyes híveknek azért is, mivel gátolja őket egy ideig a' menyországban tökéletes birásában, a' midőn testeinket még sok 100 meg 100 esztendőig, koporsókban őrizet alatt tartja. Mert tekintsétek bár Ádámnak, Ábrahámnak, Dávidnak és sok Patriárháknak, Próféta'knak, Apostolók'nak, Mártiroknak poraikat: melly régtől fogva vára-koznak ezeknek lelkeik a' feltámadásra, mintegy özvegyi állapotban. Melly sok ideig vagynak ezeknek testeik a' földdel összeelegyedve, feküvén a' halálnak erős kötelei között.

Különösen ellenségek ő a' meg nem térteknek, és pedig rettentő ellenségek. A' halálban felébred a' lelkiismeret furdalódása, és eleibe rakja minden vétkeiket. Azt beszéllik azok, kik a' halállal viaskodtak, és ismét felgyógyultak az életre, hogy olyankor a' bűnöknek sokasága, mint valami fekete tábor úgy feltámadnak; — még azok is, a' mellyeket rég már elfeledtünk, előhozattatnak és felébresztetnek. Mig az ember egészséges és jól van dolga, — könnyen csak altatja a' lelkiismeretet, és haragszik, ha valaki azt alvásából felébreszti. A' testi gyönyörűségek, multságok, tobzódások, világi foglalatosságok mélyen elrengetik, de a' halálban azt többé elaltatni nem lehet. A' halál után következő dolgok pedig még rettentőbbek a' megátalkodott

bűnösre nézve. Mert a' halál végét szakasztván jó napjainak és reménységeinek, általadja őket az örök nyomoruságnak, a' pokol lánczainak, tömlöczének. Mint kétségbeesett foglyokat, őrizet alatt tartja őket a' második halál gyötrelmeire, hol az ő kinaiknak füstje felmégyen mind örökkén, és nem leszen nyugodalmok sem nappal sem éjjel. Jel. 14, 11.

II. Ezen a' mi utolsó ellenségünkön immár miképen és ki által veszünk diadalmat? ez a' kérdés van még hátra megfelelésre. Kicsoda az, a' ki által ezen mi utolsó ellenségünk a' halál eltöröltetik? Az nem más, hanem egyedül az Ur Jézus Krisztus. Ugy győzi meg pedig Jézus a' halált, hogy:

1) Földi életünk helyett, 's a' helyett, a' mit itt e' földön szerettünk, és a' halálban elhagyunk, ad böcsösebbet, drágalátosabbat és dicsőbbet. En ugyan megvallom, hogy azt néktek megmagyarázni nem tudom, millyen légyen az a' nagy kincs. A' szent irás azt írja róla, hogy azt szem nem látta, fül nem hallotta, és az embernek gondolatjába sem jöhetett. De hasonlatosságokban többféleben is próbálja azt velünk megfogatni, és előnkbe rajzolni. Itt e' világon nem sokan viselnek királyi koronát és pálczát, de ott mindenikünknek az nyujtatik. Itt nem vagyunk mindnyájan szépek, nem maradunk mindig ifjak, de ott örök ifjúságban maradunk. Itt tudunk valamit, de az csak homályos; ottan pedig tudunk mindeneket tökéletesen. Itt a' mi társalkodásunk gyakran nem kellemetes: de ott a' legjobb társaságba jutunk, angyalokéba, szentekébe, a' teljes szent háromságéba. Itt tehát veres zászlót hordoz az anyaszentegyház, de ott győzedelmeskedik. Itt minden mi jószágunk csak ideigtartó, de ottan örökkén fog tartani.

2) Továbbá ugy fog a' halál eltöröltetni a' Jézus által, hogy a' Jézusunk az ő maga halála által annak mérgét és ártalmasságát elvette, a' bűnnek adósságát

eltörölvén. Ám vádolja a' lelkiesméret a' bűnöst, de hivatkozhatik a' Krisztusra, és Pál apostollal így szállhat nagy bizton: „Nékem életem a' Krisztus, a' halál nyereségem.“

3) Mégis úgy törölte el Jézus a' halált, hogy ezt az ő feltámadása által mintegy fogva vitte, és azt a' híveknek javokra fordította. A' halál immár a' kifáradott szenteknek megnyugtató menedékek és oltalmok a' világ zaklatásai elől. Nem rettentés királya ő most már, hanem csöndes álmom, melyre a' felszerkentésnek vig órája és ideje fog következni. A' koporsó immár az Istennek olyan rejtkehelye és kamarája, melyben a' kegyes hívek e' világi életnek zajai és szélvészai elől elrejtetnek.

4) Végezetre úgy töröli el a' Krisztus ezt az utolsó ellenséget a' halált, hogy a' mit az elvitt prédaképpen, azt is visszaadni kényszeríti, a' mi léssen a' feltámadásban. Akkor az Urnak trombitája megszendül, és meghallják annak szavát a' koporsók légmélyebb barlangaikban; és a' föld kiadja az ő tömlöczeitől a' sokáig letartóztatott foglyokat. Ekkor aztán a' halál mindenképpen, meg leend győzve, mert a' kegyes hívek olyan helyre vitetnek, hol többé soha meg nem halnak.

Ezek szerint gondolkodjunk ezen tisztelt halandó társunknak halála fölül is, a' kinek mostan adatik e' földön utolsó tisztelet, a' ki néhai N. N. Urnak bús özvegye, született N. N. asszony, hogy t. i. azon 73 esztendő leforgása alatt, melyeket hosszú ideig viselt, özvegyi állapotjában, ő nékie is meg kellett küszködnie az ő ellenségeivel, melyek őtet, mint keresztényt, mint édes anyát, és mint halandó embert háborgatták, és leginkább életének hanyatlása felé kedvetlenítették. Szeretett férjének és leányának elvesztése, az özvegyiségnek bajai 's szomorúságai. De ő nékie más halandók fölött olly ellenséggel is volt harcza, mellyel nem kísértetik meg mindenikünk. Volt ez nála a' lélek-

nek és a' szívnek betegsége. Mint a' dér által megcsipetett plánta összevonul, úgy vonult el az ő beteg szíve a' világtól. De győzödelmet vett ezen ő lelki ellenségein, valamint az utolsón a' halálon is szerencsésen. Azért elmondhatta:

Világ, örömet elhagylak,
Téged csekély böcsben tartlak:
Szeresd te föld hivságát,
Én Istennek országát.

Uram! ha téged megnyerlek,
Világ, téged nem kedvellek;
Bátor, föld, gyomrodba végy,
Jó, csak Uram enyim légy.

Az ő halálát úgy is kell hinnünk, hogy nem ellenség, hanem jóltévő angyal volt mind ő reá, mind ti reátok nézve tisztelt gyászoló Felek! a' mit az idő vagy az örökkévalóság fog majd jobban megmutatni. De mostan még a' friss sebek a' szíveken ezt úgy láttatják tiveletek, hogy ez erőszakos ellensége volt mind őnekie, mind tinéktek.

Ugyanis ezen nagy változás lelkét testétől megválasztotta. Ennélfogva a' ti házatoknál az ő szokott helyét betölteni, anyai tisztét az ő gyermekei és unokái körül folytatni immár megszűnt. Azonban nem mult ő el töletek örökre. Az ő jobb részének, — halhatatlan lelkének — ez a' változás nem árthatott; sőt inkább utat nyitott annak a' mindenféle ellenségeitől való megszabadulásra. Az ő lelke immár nem szomorkodik többé magába zárkozva és emésztődve, hanem vidám 's nyílt arcczal örvendez földi terheitől megmenekedve; teste is várja ama feltámadásnak nagy napját.

Ez az ő utolsó ellenségén vett győzedelme pedig egyszersmind hatalmasan int és kérlel titeket, tisztelt gyászoló Felek, kik az ő halálán siránkoztok, hogy vi-

gasztalódjatok. Nevezet szerint tégedet N. N. Úr, nagyra bocsúlt Vőjét, és a' te szép reményű fiaidat, mint gyöngéd nagy-anyai szeretettel szíven hordozott kedves unokáit, — áldások között bocsát el színe elől; kér Tégedet, hogy néki emberi gyarlóságait ne tartsd fön; és (ha az idvezült lelkek tudnak imádkozni az élőkért), esedezik Istennél, hogy légy itt e' földön hosszú életű, boldog és szerencsés, mind magadban, mind kedves gyermekeidben.

Bucsúzik továbbá egyetlenegy fiától N. N.-től, ki nek kívánja, hogy az életnek Ura adjon napjaidhoz napokat, esztendőket, hogy járj az igaz keresztyéni bölcséségek útján, ellenségeiden végy diadalmat, és élj mindenkor megelégedetten és boldogul.

De legfájdalmasabban bucsúzik Te töled haláláig szeretett leányától N. N.-től, ki együtt örültél, együtt sírtál vele, ki valál (mint hív gyermek) a' te édes szülő anyádnak vénségében gyámola, végső nyavalyájában dajkája és ápolgatója; de a' kinek viszont ő benne volt istápja, bizodalma, édes anyja és a' világon egy mindene. Oh! sajnálandó lélek! nagy a' te szomorúságod mint a' tenger, hogyan vigasztaljalak meg tégedet. Jöszte, elvezetlek a' minden vigasztalás kutfejéhez, az Ur Istenhez, ő, ki megsebesített, meg is gyógyít, ki bánattal illetett, le is törli szemeid könnyhullatásait; a' ki elvitte mellőled jó anyádat, nem hágy el, és tenéked ma ezt mondja az ő szent igéjéből: „ha a' te atyád és anyád elhagynak is tégedet, de én el nem hagylak tégedet.“ Nyugodjék is meg te rajtad az ő édes anyai áldása kettős mértékben. Találj gyógyító írt sebeidnek, — találj ő helyette gyámolt a' te elhagyatott sorsodnak, — hogy a' te beborult eged kiderüljön, bús szíved az örömöknek jobban kitáruljon, és légyen néked mindenben a' te kedves kívánságod szerint.

Végre bucsuzik az ő legközelebbi uri rokonságától, névszerint N. N. virágzó uri családoktól, és megáld ti-

teket is haldokló szívének teljességéből, hogy legyetek nyomosak itt e' földön, váljék közületek sok jeles fija e' felifjadott szép hazának, a' mi szegény anyaszent-egyházunknak pedig munkás pártfogója és erős oszlopa. Eljetekek sokáig boldogul, és ellenségeiteket győzzétek meg, hit, erény és erős lélek által. — Sőt mindnyájunknak

Engedje a' kegyelemnek Istene, hogy már ez életben minden lelki testi ellenségeinken és még az utolsón is, a' halálon diadalmat vevén, a' győzedelmeseknek megigért koronát az Urnak kezeiből elvehessük, Ámen.

X.

A' ki mit vet, azt aratja.

Gal. 6, 7.

(Mondatott egy szándékos öngyilkos asszony fölött 1845.)

Oh, Isten! fődözd el minden bűneimet
 Az Ur Jézus érdemével;
 Hogy idején mentsem lelkemet
 'S költözhessem tisztességgel.
 Isten! Krisztusért énnékem
 Engedd, hogy légyen jó végem, Ámen.

K. H.! Egy koporsójába bétett halott körül állunk ide öszvegyülve; de ezuttal nem úgy, mint más haláli esetekben. Mert e' halottat nem hirdeti a' harangoknak szíveinkkel búsongó zúgása, e' koporsót az illető gyászos felek forró részvéttel nem környezik; nem zeng ő

fölte halotti ének; és ezen gyülekezet hívei számának illy dísztelen csorbulására szíves könnyük nem hullhatnak. És mégis a' sziveken valami folytott nehéz bú nyommaszkodik, 's a' kebleket olly fájdalom foglyozta el, mellynek nem tudunk nevet adni, 's melly némán önmagába vonulva csak e' panaszba nyilatkozik: „Vajha minket soha illy holdogtalan óra ne értvolna; vajha illy koporsó körül állanunk soha ne kellene!“ Hogyan is magyarázzam az esetet, hogy hozzátok, oh megaláztatott szomoru felek! kimélve szóljak? Minek nevezzem ezt az embert, kinek ez a' keresztyéni szokás, szentelt temető földéhe akar mostan ágyat vetni? A' lélek remeg, a' nyelv a' szót kimondani vonatkozik. De ki kell mondani e' súlyos szót: *öngyilkos ez*. Irtóztok e' szörnyű szótól? oh! irtóztatok inkább a' még szörnyűbb cselekedettől.

Már sok halott fölött állottam, és szóllottam a' gyásztviselőkhöz a' szent vallás' kincstárából vigasztalásnak beszédeit: illyen fölött még csak másodsor, életemben. Vajha elmaradt volna tőlem ez iszonyatos alkalom a' szólásra. Úgyde most másként történt a' dolog, mint a' hogyan mindnyájan sejdítettük; és ti várakoztok általam mondandó gyászbeszédre. Hogyan találom fel az én Istenem szent könyvében, az igazit és ide illőt! Ime előmbe fordul és keresi lelkeiteket az az ige, melly megvagyon írva: Gal. VI, 7. „Ne tévelyegjete, az Isten nem hagyja magát csúfoltatni; mert valamit ember vet, azt aratja. A' ki vet az ő testének, abból arat veszedelmet.“

Kivánjátok-e ez igék' első versének magyarázatát szemmel látható példában meghallani. Oh! ez a' szerencsétlen véget ért keresztyén társunk, ki halálát a' vizek árjában kereste és találta, azt eléggé megmagyarázza nekünk, és prédikálja hozzánk a' koporsóból. És bár a' hantok az ő földi maradványát, mellyen kezei halálos erőszakot követtek el, jövendőre befödendik előlünk, és véle együtt azt is, mi az ő emlékezetét

gyalázza: mindazáltal ma nem mellőzhetjük el azt az intő és feddő tanítást, melyet az ő élete és halála meg-rázólag lelkünkhez beszél.

„A' mit az ember vet, azt aratja. A' ki vet a' test-re, aratni fog a' testről veszedelmet.“ Mert bármely édes a' gonoszság, az még sem szerez a' léleknek bé-kességet. Bár csábít téged a' ravasz ellenség hizelgő szózattal; de ha karjaiba veted magadat, ha rabjává le alacsonyulsz, ha az téged mind mind szorosabban behálóz, — akkor tőled a' békességnek és örömelelke eltávozik. Te eleintén azt véled, hogy utad virágos me-zőn visz, de lassan lassan beborul rád az éjszaka; és a' véleménynek 's véteknak homályos bolygó fénye, — melly ösvényedet pislogva megvilágosítja, — téged mind mind tovább csalogat, mignem a' veszélynek örvényére jutsz. A' részegségnek mámorából támolyogsz a' testi-ség karjai közé; a' feslettség viszont megtermi az ő mérges gyümölcsseit. Boldogtalan vakíttatásban nem gon-dolsz becsületteddel, nem hitess társaddal, nem gyer-mekeiddel. De el nem érheted a' békepartot.

Ezen előttünk fekvő megesetthez visszatérőleg: ő, a' boldogtalan, örök harczban élt Istennel, világgal és saját kebelével; örök mérgességben még övéivel is szin-tén. Az étellel meghasonlva, nyugtalanul bujdoklott ő egyik helyről a' másokra, keresvén a' békességet min-denütt, csak ott nem, hol az keresendő, ön szívében, a' honnét pedig az örökre száműzetett. De elért-e a' bé-kességnek révpartjához, mellybe csak a' szelídek, meg-térő bűnösök, az alázatosok, és magukat megadni tu-dók juthatnak el? A' képzelt menyországot kívülled se-hol fel nem találva, és minden lépteden újra megütköz-ve, végre eltörött reménységednek horgonya, kétségbe esve rohantál a' vizek' tátongó mélységébe, és béke-partra még sem értél. Mert véled-e, hogy azzal min-dennek vége, hogy vetésednek aratása meglett immár, és hogy a' lelket is megölheted, mikor a' testet eltemetted?

„Ne tévelyegjete! az Isten nem hagyja magát csúfoltatni.“ Az a' kinzó nyugtalanság óriási nagyságra növe, általkisér a' más világba, és rémitően reád kiáltozza e' szókat: „A' mit az ember e' földön vet, azt aratja a' siron túl.“ 'S épen azért rettenetes bűn az öngyilkosság, mivel a' megtérésnek és bűnbánásnak kapuit, és az elveszett paradicsomba való visszatérést bezárolja a' bűnös előtt, — legalább ezen a' világon.

Annakokáért vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek; mert a' lélek ugyan kész, de a' test erőtelen. Vigyázzatok önmagatokra, és Istennek is imádkozzatok, hogy őrizzen meg titeket megátalkodott rossz természettől, kevélységtől 's bosszuálló indulattól: mellyek vetemedtetik az embert égbekiáltó bűnökre, és döntik a' kétségbeesés' örvényébe. Mert bizony bizony igaz beszéd ez: „A' ki vet a' testre, arat a' testről örök veszedelmet.“ „A' testnek cselekedetei pedig ezek: paráznaság, haragtartások, versengések, irigységek, visszavonások, gyűlölségek, gyilkosságok, részegségek, dobzódások és ezekhez hasonlók; mellyekről előre mondom néktek — mint már az előtt is mondtam — hogy valakik efféléket cselekesznek, az Isten országának örökösei nem lehetnek.“ (Gal. 5, 19—21.)

Kérdjük már most: vajjon minő örökség jutott annak részül, kinek koporsója körül megilletődött szívvel állunk, és vajjon mit arat a' siron túl, miután a' testnek cselekedetei, a' vétkes indulatok bűn-veteménye, neki már itt e' földön olly keserű gyümölcsöt hoztak? Keresztyének! csak egy, a' ki idvezíthet vagy elkárhoztathat, az, a' ki igazságos mérleggel fontol meg vétket, büntétet, minden okozóival együtt. Azért távol legyen tőlünk: szeretetlenül ítélni és keményen kárhoztatni. Az, a' ki felhossa napját mind a' jókra, mind a' gonoszokra, és a' kinek irgalmasságának nincsen vége, sem határa: lehet kegyelmes ítélő birája ő néki is. 'S úgy hiszem, kívánja is ezt e' mi megesett keresztyén

társunknak minden jó lelkű ember közöttünk. És valóban, ha meggondoljuk, hogy ő miként közöttünk élt sok éveken által, minden tetemes büntétel nélkül; miként az életre minden szükségeseikkel az övéitől el volt láttatva, meg nem foghatjuk, hogy az illy czégéres bűnre kísérő ördögi rossz gondolatok szivét mégis körülfogták, mellyeket visszautasítani ő nem volt elég erős lelkű, hogy szólt volna Jézusával: Távozzál sá-tán.“ És így már ha őt nem menthetjük is, de — hogy a' kegyelem pálczáját szegénynek feje fölött eltörjük, és bűnös lelkének örök jajt kiáltunk, nem tehetjük. Lám hajdan az Ur Jézus is, — midőn egy nagy bűnnel vádoltatott asszonyszemélyt az összetódult népsereg boszorkodva körülállott, a' nézőkhöz im e' szavakat intézte: „A' ki magát büntelennek érzi, az vesse reá az első követ!“ És ők mindnyájan elnémulának. Így elnémul mostan a' mi ítélő szózatunk is. — Inkább könyörgés a' tisztünk, és fohászzkodás: „Uram! ne szálj perbe a' te szolgálóddal (szolgálóddal); mert te előtted egy is meg nem állhat az élők közül.“ Hiszen mindennapon imádkozzuk: „És bocsásd meg a' mi vétkeinket, és ne vigy minket kísértetbe.“ Bocsássunk meg ő néki is, ki már az ő örökbirája előtt áll. Boldogoknak tartsuk magunkat, ha dicsekedve elmondhatjuk: „Én tiszta vagyok ennek erőszakos halálától.“ Bocsássatok meg neki nevezet szerint ti, kik övéi voltatok ez életben; és őt ne szidalmazzatok halálában, — ha azt suddogná is a' szeretetlen világ füleitekbe, hogy ő titeket meggyalázott. Nem úgy, szerelmesim! Ő a' ti szülőtök; sirjatok utánna, de őt ne átkozzatok; mert a' szerencsétlen már vótkéért úgy is eléggé meglakolt, és lakol folyvást. Az Isten' beszéde hirdeti, hogy az atyák és anyák' bűneit a' fiak és leányok nem viselik; — nem, azok' gyalázatját is. Neki vagynak elég utai, vagynak eszközei, hogy e' gyászos esetet még inkább javatokra fogja szolgáltatni.

Te pedig, szerencsétlen! kitől meg nem tagadhat-

jük szánakozásunkat, melly még a' vétkest is illeti: vajha bűnbánás által megtisztulva, a' síron túl azt a' békét feltalálnád, mellyet itt e' földön az elfordult széles uton hiába kerestél. Vajha e' te szomorú példád szemünk előtt álljon, hogy ne lennénk küszködők, haragtartók, bosszuállók; és el ne feledjük soha, milly gyászos czélra vezet a' bűn' ösvénye. Vajha az egek bételjesítenék utolsó kívánságunkat hozzád: „Az Isten legyen tenéked szegény bűnösnek irgalmas!“ Ámen.

XI.

A' megholtak és élők közötti folytonos kapcsolat. *

(Mondatott Mihálfán, Husvétban 1835. egy kegyes uri özvegy asszonyosság fölött.)

Jézus a' sírból felkelt 'stb.

K. H. ! A' halálra menő Ur Jézus Krisztus szomorú tanítványaitól bucsuzván, az ő elepedett szíveiknek vigasztalására, többek között azt a' szép ígéretet is tette, hogy velük fog maradni azután is folyton folyvást. „Ime! én tiveletek leszek mind a' világ végezetéig.“ És úgy lőn, a' mint Jézus megígérte. Velük maradt ő a' tanítványokkal. Szelíd arczáján mennyei képe szíveik táblájára írva maradt kitörölhetlen vonásokkal. Édességes beszédei füleikben hangzottak utánna, a' világnak sem lármájától, sem bájoló muzsika szereitől fölül nem haladtatva. Szent életének példája szemek előtt lebegett, mintegy soha le nem nyugovó hajnalcsillag, őket nyomon kísérve mindenhová, valamerre

jártak keltek. Az a' malaszt, és az erő pedig, mely az isteni embernek még ruhájából is ment ki az azt illetőkre, erősítette őket csudaképen mind halálig. Emlégetésében nem tudtak megfáradni soha, és mikor róla beszéltek, meglelkesedett ékes szóllás áradozott ajkaikról. Sz. János, a' szerelmes tanítvány, pátmosi számkivettetésében édes álmaiban is Jézust látta. Péter, magas vénségében is még azzal dicsekedett, hogy az Úr színének elváltozásán a' Tábor hegyén ő jelen volt mint szemtanú, Szóval, a' Jézus velük maradt az ő szerelmeseivel holta után is, és a' közöttük köttetett szent társaságot a' halálnak jégkeze elrontani nem volt képes.

Ugyde ezek nem mindennapi dolgok; sőt a' hozzájuk hasonlók is nagyon ritkák, 's csak a' nagyon érzékeny szívek és kegyes lelkek között találhat helyet illy a' síron túl is tartó társalkodás; és annak kóstolásához igen rokonilag kell érteni a' szívnek nyelvén. T. i. érzeményeknek és a' gondolatoknak titok teljes országa forog itt fön; aztán hit kell ide, pedig nem is téj hit.

Azonban, bár melly ritka az illy lelkektársalkodásának és halhatatlan szerelmének példája, még sincs kiirtva épenséggel e' mi virtus-meddő időnkben is a' föld színéről. Nevezzek-é példát néktek K. H. ! itten fekszik előttetek N. N. a' bévonult kegyes lélek, — az a' mindenektől tiszteltetett, az övétől pedig forrón szeretett kegyes lélek vala az, ki egészen az érzemények világában élt, megosztván szívét a' már kimult és még élő szerelmesei között. De ugyan ő volt az a' boldog, kinek érzeményeit az ő élő szerelmesei hasonló gyöngédséggel viszonyozni tudták. — Méltassátok azért figyelmetekre, ha ezen ő utolsó földi tisztességére célzó gyász innepiség alkalmával azt a' titokteljes összeköttetést próbálom magyarázni, melly van az élő és holt szerelmesek között még a' halálban is. Hogy pedig ezen halotti elmélkedés a' megszomorodottak vigasztalására, minékünk pedig keresztyéni épülésünkre

szolgálhasson, jer könyörögjünk a' mennyei segedelemért. Miatyánk 'stb.

Alapigék: Ján. 13. 14. és Mát. 28.

„Monda Jézus az ő tanítványainak: Fiaim! még egy „kevés ideig vagyok tiveletek. Kerestek engemet, de a' „hová én megyek ti oda nem jöhettek. Uj parancsolatot „hagyok néktek, hogy egymást szeressétek, a' mint én „szerettelek titeket. És ime! én tiveletek vagyok mind „a' világnak végezetéig.“

A' felolvasott sz. igéktől járuljunk mindjárt a' felvett elmélkedésünkhöz: *azon folyvást tartó titokteljes összeköttetésről, melly van az élők és a' hollak között*, — kiváltképen pedig a' gyöngéd szívű szerető rokonfelek között. Két állítást fogunk itt venni fontolóra: 1) hogy ez az élők és hollak huzamos összeköttetése létez valósággal; aztán 2) hogy az titokteljes.

I. Mi emberek, mint lelkes teremtvények kettős világnak vagyunk polgárai: a' látható és a' láthatatlané. És jóllehet középen állunk e' kettő között, mégis ezt vagy nem tudjuk elhinni egész meggyőződéssel; vagy ha hisszük is, e' két világot egymástól elkülönözve képzeljük magunknak, és a' láthatlan világnak közellétét nem érezzük. A' látható világba mindenütt bele nyúlik a' láthatatlan, a' testek országába a' lelkek és erők országa. A' feltámadt, és a' más világba általment Ur Jézusnak ajtó bezárolva történt megjelenése a' tanítványok között, legszembeünőbb jele annak, melly a' láthatlan világnak hozzánk közelléte felől adatott. És ezek az igazságok képezik azon összeköttetést is, melly van máig is az élő és megholt szerető felek között. De vajjon immár miben áll ez?

Nézd el testeiket a' megholtaknak: azok folyvást

hozzád közel vannak, és ugyanazon föld kebelében nyugosznak, mellynek te a' színén járdalsz. A' temetők mik egyebek, mint néma képmássai a' zajgó mozgó faluknak és városoknak? Ugy hogy minden helységet, minden családot két példányban képzelhetek; egyike az, melly a' föld fölött él, másik, melly a' föld alatt nyugszik. Sőt úgy nézhetem az egész földnek kerektségét, mintegy roppant sírját a' megholtaknak. Minden arasznyi földnek, mellyet lábom tipor, azt mondhatom: te is sírhelye vagy embereknek, kik a' földön vergődtek, küzdöttek és megholtanak. Minden porszemhez azt mondhatom: te valamikor egy érző teremtvénynek idege valál, és megrázkódtál a' halál elől. Melly kedves gondolat, melly édes képzelődés, ha úgy járdalok a' természetben, mint egy holttestek kamarájában, — mellyekhez tehát minden lépten nyomon közel vagyok.

De a' megholtak és élők közötti öszveköttetés még másképen is tart folyvást. Megmarad nekünk holtuk után is, az a' mik ők nekünk e' világon voltak: a' kegyes öregek után, az ő munkálkodásaiknak és tetteiknek áldása; — a' kicsinyek után, az ő ártatlanságuknak nyájas mosolygása, mellyel földi létünket szépítették, — hozzánk szerető angyalkáknak küldetve. Megmarad köztünk azoktól, kik előttünk elköltöztek, az ő virtusoknak és lelki nagyságuknak képe, mellyen csüggve még mi is magasabb nagyságra emelkedhetünk. Megmarad végre a' mi megdicsőülteinknek szeretete, melly hatalmasabb a' halálnál, és a' mélyről mondja az írás, hogy az soha meg nem szűnik. Ugy vagyon; az a' szent láncz, melly bennünket, élvén, öszvecsatolt, most is folyvást összeköttetve tart; a' szívek szövetsége megmarad az örökkévalóságig; a' szeretet óhajtozássá válik, az óhajtozás pedig viszont egyesüléshez vezet. Nem, nem, K. A. az egymást szerető élők és megholtak között a' szakadatlanul tartó összeköttetést tagadni nem lehet.

II. Azonban meg kell vallani hozzája azt is, hogy az a' kapcsolat már túl hat a' testi világon, az értelemnek homályos és átaltjában titokteljes. Elkezdődik ez a' titkos homályba bémerülése az élőknek akkor, mikor a' test lemond a' léleknek szolgálatjáról, mikor a' lélek az ő mennyei vőlegénye után sohajtozik; mikor az angyalok közé egy új gyermek születtetik a' halálban. Születés és halál, ezeknél érintjük a' látható és láthatlan világnak elválasztó határ lineáját. Azért mindeniknél valami titokteljes borzadás szállja meg azokat, kik jelen vannak. Mindenik eset irtóztató, de leginkább a' halálban utolsó órákra Istentől a' legjótévőbb angyal küldetik hozzánk; hogy a' haldokló embernek elalélt szívét az életfáról gyöngéden leszakassza, és meleg kéz között öszvezuzatlanul vigye a' hideg kebelből a' felmelegítő Édenbe át. Ennek atyafia az ember' első órájának angyala, melly az embert úgyszólván kétszer csókolja meg: először, hogy elkezdje az életet, másodsor, hogy az égi világra mosolygással ébredjen fel, mint sirással erre. — Bizony szent dolog, atyámfiái, a' haldoklás, és igen épületes dolog a' körülállónak. Illyenkor a' rideg halál fekete kárpitok mögött viszi végbe az ő szomorú csudáját, és csöndességben dolgozik kezére a' más világnak; a' szegény halandók pedig könyhe lábbadó szemekkel állanak ottan a' földön túli látomány mellett.

És valamint kezdete ezen másvilági összeköttetésnek titokteljes, úgy olyan annak további folytatása is. A' mi megholt atyáink, anyáink, gyermekeink, testvéreink és jó barátaink általviszik velünk a' hozzánk vonzó szeretetet, de mély titokban őrizik meg. Hanem meghalunk egykor mi is; akkor a' testnek hüvelyé lelkünk-ből lefosztatván, meglátjuk a' mi mennyei kedveseinket egyszerre, u. m. a' kik már akkor körülünk állnak, és minket felfogadnak magok közé. Melly szép gondolat K. A., hogy mi élők mindennütt a' láthatatlan

világnak közepettén járunk, és mindenütt az idvezült lelkek serege néz alá reánk. De öszvefoglalom már mind ezeket egy példaképen. Gondoljunk egy nagy uri atyát, ki az ő gyermekét (engedelmességének kipróbálása végett) valamely nagy palotájának sok szobáin keresztül, a' legszélsőig, mellyben még a' gyermek soha sem volt, bekötött szemekkel menni parancsolja. A' gyermek engedelmeskedik a' parancsolatnak, és indul menni. De az atya, a' mint látja a' gyermeket esni, kelni, nem veheti szívére, hogy őt minden kísérő nélkül, magára hagyja. Azért halkal, és észrevehetetlenül megy utána; őt kísérik a' testvérek is, és mind azon házi barátok, kik e' vándorlást már tették. És minden akadály, a' miben a' kedves gyermek megbotolhatnék, az utból láha elől nagy gondosan elvételik; az olly helyekről pedig, mellyek veszélyesek lehetnének, és a' hol magát a' gyermek megsérthetné, — láthatatlan erővel visszatartóztatik. Mikor azt látják, hogy megáll, és segítő kezek után fohászkodik, — mellyektől magát megfosztva véli, akkor ők annál inkább megkettőztetik gondosságukat eránta. Végre érzi a' gyermek, hogy célhoz ért, és tovább hatnia lehetetlen. Akkor egy láthatatlan kéz leemeli a' kötöléket szemeiről, 's melly igen örvend és bámul a' gyermek, hogy magát fényes és innepien kiékesített palotában találja, hol atyja, anyja, testvérjei és minden jó atyjafiai körül fogják, és neki elvégzett vándorlásához tisztelkednek. Így kezdi el Istennek örök végzéséből, az életen keresztül utazását minden ember. Szemei bekötve vannak, és nem látja dicsőségét annak a' láthatatlan világnak, mellynek közepén áll. Nem látja, miként környezik őt az ő mennyei atyja, az ő első szülött atyafia a' Jézus; a' magasabb rangu lelkek, és a' kimult szerelmesek lelkei. Nem látja, miként hártatják el utjából minden, valami az ő földi boldogságának és lelke üdvösségének ártalmára lehetne; és miként az ő esedezésére, a' mennyei kísérők hozzá még kö-

zelebb vonulnak, hogy őt a' veszélyektől oltalmazzák. Most már célra jutott; a' halál keze leveszi szeméről a' kötéléket, és ime merén drága rokon alakok fogják körül örvendező köszöntéseikkel. Oh! boldog öszvetalálkozás; oh kedves viszontlátás! melly igazán mondjuk az énekben:

Hol sok ezernyi ezeren
 Állván Isten széke előtt
 Tündöklő fényességben,
 A' dicső szent angyalokkal
 A' Jézust magasztalják,
 Megváltójoknak vallják.

Tekintetes gyászoló Uri felek! Nagyérdemű Keresztyén Hallgatóság! Azon ritka kegyes lelkek közé, kik a' megholt és élő szerelmeseknek folyvást tartó öszveköttetését nem csak sejdítették, hanem érezték is; és a' kiknek földön élvén már társalkodásuk menyben volt: tartozik legközelebb ezen mi szent gyülekezetünknek már üdvezült nagy érdemű tagjai néha N. N. aszszonyság, kit Isten, éltének 62. esztendejében magához szállított. Az ő szívét Isten ollyanná alkotta, mint valamelly finom lant, mellynek hurjai minden kis szelölőnek fuvalmára megrezgődnek. Ő merén érzemény vala. Kivált miólta szeretett férjét és leányát a' halál által elvesztette, és mint meg annyi angyalait maga előtt elküldötte a' más világba, azolta szíve, — az egyébkint is érzékeny, még inkább érzékenyült. A' látható világnak félig elhalva, és a' léleknek emberébe bevonulva, az ő elhunyt szerelmeseivel társalkodott, innét kimúlva, az őt körülálló szerelmeseinek fiúi és leányi karjai közül kiszakasztván: bizonyosan más hasonlóan szerető nyilt karok közé lebbent által.

De távol legyen, hogy ő az elhunytak eránti sze-

retetét ábrándozásig vitte volna; hanem hasonló gyöngéd érzéssel lakozott azokkal is, kiket Isten néki vigasztalásul meghagyott; és a' kik már most szívének legdrágább kincsei 's dicsekedési valának. Mint jó édes anya nem szünt meg érettük, — a' már emberkorra neveltekért — édesdeden aggódni, velük mindenét megosztani, szerencsájüket mindenképen eszközölni, akkor érezvén magát boldognak, ha gyermekeit azoknak látja. Ellenben ezek az ő drága szerelmesei sem mulasztottak el semmit, a' mivel Neki életét örvendetessé, velük lakozását gyönyörűségessé, szenvedéseit könnyebbé, kimulását elviselhetőbbé teheték, — példás gyermeki hűséggel adván meg neki mind végig a' leggyöngédebb tiszteletet, kiméllést és szeretetet. Oh, boldog anya! Ő már elmondhatja valahára az Isten ítélőszéke előtt is dicsekedve: „Imhol vagyok én, és az én gyermekeim, kiket nékem adtál; közülök egy is el nem vezett.“

Kiterjeszkedett továbbá az ő érző kegyes szíve, házán kívül uri rokonira, cselédire, jobbágyira, és minden szükölködőkre, és (mint az Irás mondja a' jó aszszonyi állatról) megnyitotta markát a' szegénynek, tudván, hogy a' ki jót tesz a' szegénnyel, kölcsön ad az urnak. Azért megilletődve hallotta hírét halálának, minden lakosa e' vidéknek. Az ő emlékezete áldásban marad az élők között, és megsiratják őtet minden jó emberek, ennél pedig nincsen szebb temetési muzsika szó.

Legkitünőbb bizonyosságát adta mégis, az ő kegyes szívének élete hanyatló esztendeiben, névszerint e' két utolsóban, a' midőn testének bokrosan összetódult erőtlenségei őt sínlódó ágyra szegezték, és néki sok keserű napokat hoztak. Az Ur, a' kiket szeret, azokat megostorozza, u. m. az Irás. Megpróbálta Isten őtet, mint az aranyat az olvasztó kemenczében, és hozzája méltónak találván, mint az egészen kiégetett áldozatot, felvette őtet (Bölcs. 3.) De ő nagy türéssel viselte minden kereszti jeit, szájából soha zugolódás vagy türhe-

tetlen szó nem hallatszott, és néki, a' magát Istennek megadni tudó léleknek, a' szenvedés is könnyű vala végső óráiban. Ő igazán a' Krisztussal szenvedett; egy időben a' halálra menő Krisztussal, Nagy Csötörtök estvéjén válván meg e' világtól; és hasonló indulattal a' Krisztussal. Mellyért meg is dicsőített ugyan a' Krisztussal, vévén szenvedéseinek szép jutalmát halálának órájában is. Mert minden érzékenységeivel jelen volt magának mind végeztig, semmi nyugtalanság költözését nem zavarta, szíve teljedes vala hittel, reménységgel; szóval: egy simeoni órácska jutott neki részül, és életének lámpása is olly csöndesen aludt ki, mint volt élete. Menj el békességgel elfáradott kegyes lélek, és a' te megdicsőült szerelmesiddel egyesülve légy boldog, még boldogabb mint itt valál, abban a' láthatlan világban, mellyet érző szíved olly igen sejtett.

Tekintettel fénylő uri magzatjai kik vagytok a' boldogultnak; a' ti példás gyermeki hűségteket hálálva viszi Isten eleibe. Méltók vagytok, hogy vegyétek tőle e' szent székről is édes anyai áldását, mellyet élteben önmaga hathatósabban reátok mondott. Azok a' sok szép intő szavai szentek legyenek előttetek. Az a' szeretetnek és testvéri szép egyetértésnek lelke maradjon meg közöttetek ezután is, mellyet ő belétek plántált, és a' mellyről mondja a' 133. zsoltár, hogy az ollyatén, mint az ember fejére kiöntetett drága kenet, olyan, mint az égnek harmatja, melly a' Sion hegyeire beszáll, mert ott parancsolja az Úr Isten, hogy legyen áldás és élet mindörökkén. Névszerint N. N. 'stb. mint nagyérdemű fiai az idvezültnek: kívánja néktek, hogy éljete napoknak hosszúságát; virágozzatok, mint uri familiátoknak díszei, legyetek szerencsések a' ti magasra törekvő hazafui nemes céljaitokban, nyerjétek örökségül az ő kegyes indulatját, és koronáztassatok meg annak minden lelki testi hasznaival. T. Cz. N. N. kisasszony, mint

egyetlen leánya, mint hív lakó társnéja, dajkája, ápolgatója, egy mindene a' boldogultnak; ki ritka önmegtagadással gyakorlottad ő eránta leányi szeretetedet: vedd el fejedre az ő legszebb áldását. Légy boldog és szerencsés, mint arra a' te szíved olly igen méltó. Az irás szavai szerint: Tenéked kiváltképen nagy most a' szomorúságod, mint a' tenger, hogyan vigasztalhatna meg valaki tégedet? A' szent vallás angyala öntsön gyógyító balzsamot a' te sebesült szívedbe, és a' viszontlátásnak édes reménysége erősítsen meg tégedet.

Mint bús égi madár, melly társát veszti,
 Bujdokló fejét búnak ereszti:
 Úgy magán szíved' bánat epeszti,
 Hogy eltűnt híved azt nem éleszti:
 De a' jobb világban őt majd felleled,
 A' ki itt együtt vándorlott veled,
 'S oh melly örömmel telik kebeled
 Ha őt majd viszont forrón öleled.

Mind azon Uri családokról, kikkel részint maga, részint szeretett férjéről vérségi kapcsolatokkal összekötve volt, névszerint N. N. 'stb., kiket életében tisztelt, szeretettel megemlékezni halálában is kívánván, hogy folyvást virágozzanak, és őt — bár a' más világiakhoz általszenderültet — kegyes emlékezetükben tartsák mindenkoron.

Mindnyáján, kik itt az ő koporsója körül jelen vagyunk, fohászkodjunk fel szívünk szerint: hadd haljak meg az igaz emberek' halálával! — szeressük meg mindinkább az ő példáján, a' kegyességet, és úgy éljünk e' látható világban, hogy valaha a' láthatatlan világi lelkekkel való boldog társalkodásra alkalmasok lehessünk.

Oh! ti égnek dicső lakosi,
 Ti angyalok és megdicsőültek!

Örök boldogságnak sorsosi,
 Szentek, választottak, idvezültek,
 Rólatok midőn gondolkozom,
 Társaságtok után óhajtozom;
 Hogy ott legyek, holt ti és Jézusom,
 És elnyerjem drága örök jussom, Ámen.

XII.

A' megholt gyermekek, mint előre bocsátott
 angyalok.

(Máté 11, 10.)

A' kinyílt virág már tavaszában
 Imé! mint hervad legszebb korában,
 Kit szülő anyja szép reménységgel
 Szemlélt, mint mulik el betegséggel!.

Te végezted ezt, menny föld Istene,
 'S nekünk békével tűrni kellene;
 De jaj! ha illy nagy keresztet mérsz ránk,
 Megbocsáss, hogy nyíl panaszokra szánk.

Bizony siralmak' pályáján futunk,
 Sötét völgyeken csavarog utunk;
 Ha már, nagy Isten, illy mélységes vagy:
 Erőt békével-tűrésre is adj. Ámen.

K. H.! Számtalan olly esetek fordulnak elő az emberi életben, mellyekben Isten az ő vezérlő utait előttünk homályba borítja, és az ő szent arczáját mintegy elrejtí tőlünk. Méltán számítjuk pedig azok közé a' kis-

dedek elhalálózását. Mert ilyenkor ellenálhatlanul felébrednek busulásunkban a' kétkedő gondolatok: „Miért is adott Isten földi életet e' csecsemőnek, ha csak illy kevés napokig hagyja őt az öveinek? Miért örvendeztette meg a' szüléi szíveket, ha örömuket ismét olly hamar visszaveszi? Miért kecsegteti őket jövendőjük eránt édes reménységgel, ha ezt valósítani is nem akarja?“ Melly kétkedések annál szorongatóbban faggatják a' szüléi kebleket, ha a' meghalt gyermek egyetlen is volt.

Pedig az Isten mégis jól cselekszik e' részben is; és nekünk keresztyéni kötelességünk, az ő szent akaratján megnyugodni. Ez most súlyos tisztetek és nehéz feladástok nektek is kegyes szülék. Mit hogy annál több lelki erővel tellyesíthessetek, ahoz járulás akar lenni a' jelen elmélkedés is szeretett gyermekétek kis koporsója fölött. (Miatyánk.)

Alapigék: Mát. 11, 10.

„Mert ez az, a' kiről irva vagyon: Imé! én elbocsátom az én angyalomat te előtted.“

K. H.! E' felolvasott igék közvetlen ugyan nem átalján a' kis gyermekekről, hanem ama prófétáról szólnak, ki a' Jézus előtt küldetett, annak hírnökéül. Mindazáltal szépen illeszthetők a' megholt kisdedekre is. Mit hogy világosabban megérthessünk, elmélkedjünk a' megholt kis gyermekekről, mint előttünk elbocsátott angyalokról; meghallván 1) e' hasonlatosságnak helyes voltát; aztán 2) az ebből folyó épületes, és vigasztaló tanulságokat.

I. Angyalok alatt értjük azon testetlen lelkeket, kik arra teremtetek, hogy az Istennek trónusa körül udvaroljanak, az ő parancsolatainak teljesítésében szolgál-

latára legyenek, és a' kisdedeket 's kegyes embereket e' földi pályájokon reájok vigyázva kísérik. Őket a' mai élő hívek közül senki nem láthatja; csak a' szent írásban fordulnak elő példák, hogy angyalok láthatóan megjelentek némely választottaknak, és láttattak is ezektől. Őket, mint szellemeket, kiábrázolni és lefösteni sem lehet. Ha mindazáltal a' képirók (kiknek minden szabad) angyalt akarnak fösteni: tehát azt ők nem virágok vagy czifra pillangók alakjában szokták szeméink elé rajzolni: hanem felénk repkedő kellemes kisdedek formájában. 'S ez nem csak szépen 's helyesen van, hanem a' szent írással is egyezőleg. Maga Krisztus Urunk mondja: „A' gyermekek' angyalai szüntelen nézik az én mennyei atyámnak arcáját.“ 'S vajjon mi, kik gyermekekkel dicsekszünk, és szerető szülői szívet hordozunk kebelünkben: magunk is gyermekünket nem számtalanszor nevezzük-e szerettünkben *angyalkánknak*? Ugy vagy! a' kisdedek angyalokhoz hasonlítanak.

1) Már ez életben. Mert, ha a' Szent-Írás' rajzolása szerint az angyalok ártatlanok: kire illik e' czím méltóbb joggal, mint ő reájok, kik senkit nem bántanak, semmi gonosz bűnt el nem követnek? Ha az angyalok szépek, tehát e' tulajdont is kikre ruházhatjuk inkább, mint a' gyermekekre? Mert vajjon mi lehet szebb lény a' földön, mint a' teremtés koronája, az ember, picziny alakban? Ha az angyalok Istennél kedvességben vannak, kikről tehetjük ezt fel inkább, mint a' kisdedekről? Ha az angyalok őrzik az embereket, kik tarthatnak erre bizonyosabban számot, mint ugyan ők, a' kisdedek?

2) De csakugyan mégis a' gyermekeket holtuk után mondhatni igazán angyaloknak. Mert akkor lesznek ők is testetlen szellemi lényekké, és lépnek a' szent angyaloknak karába. Mert ők bizonyosan idvezülnek, minden esetre bizonyosabban, mint mi vétkekkel terhelt öregek, és jutnak viszont az angyali sereg közé. Mert ők köny-

nyen általszenderültek a' láthatlan világba, mellyből még csak nem rég jöttek ki e' nappali láthatárra; úgy nem érezvén halálukat, mint nem érezték születésök fájdalmait. Egyszersmind magokkal elrabolják az egekbe szíveinket, velünk a' földi életet megkeserítették, a' jobb életrejutást óhajtják; készítgetik oda utunkat, és lesznek valóban előttünk elbocsátott angyalaink.

II. Melly így megfejtett példaképes igazságban imár (kérdjük) minémű, vigasztaló tanulságok rejlenek a' bánatos szüléi szívekre nézve? Ha a' megholt gyermekek előttünk elbocsátott angyalok, tehát ők élnek folyvást, és nem vesztek el tőlünk örökre. Sőt nem csal hitünk, ha azt sejdítjük, hogy ők jobb sorsban élnek, mint e' testben, jobb nevelő kezek között vagynak, mint e' testben, és több örömöket kóstolnak, mint a' siralom völgyében e' testben. Tökéletessé felnevelésüket tőlünk maga a' mennyei örök atya vette által; 's ezzel egyszersmind levette vállainkrul mind a' kétése gyermeknevelésnek, mind a' valahai nehéz számadásnak terhét.

Továbbá: ha a' gyermekek előttünk elbocsátott angyalok, tehát van, kikhez siessünk és kívánczozzunk az egekbe. Így már tudjuk, hogy nem jutunk az idevezültek seregébe, merén ismeretlenek közé, hanem szerelmeseink várnak ott reánk esennen, és fogadnak nyílt karokkal 's nagy örömmel.

Mégis: ha a' megholt gyermekek megannyi előttünk elbocsátott angyalaink: tehát szakasszuk el e' föld javaitól idején korán szíveinket, és ne bálványozzuk sem pénzünket, sem jószágunkat, sem szerelmes mieinket. Mert el kell hagyni a' halálban mind ezeket. Az apostoli intés szerint: „a' kik örülnek, ollybá tartsák, mintha nem örülnének; a' kik kedves magzatokat birnak, mintha nem birnának; mert elmúlik ez a' világ és annak minden dicsősége.“

Végre, ha a' megholt gyermekek előttünk elbocsátott angyalok, tehát igyekezzünk már ez életben az angyalokat utánozni, szent életben, másokkal jóltevésben, és minden kevélységnek félretevésében. Egykor Krisztus Urunk az a' felől őt megkérdőknek, milyennek kell lenni embernek, hogy idvezülhessen, egy ártatlan gyermeket kezénél megfogván, állított eleikbe, ezt mondván: „Bizony mondom néktek, ha olyanok nem lesztek, mint ez a' gyermek, nem mehettek be az Istennek országába.“ Legyünk mi is, a' Krisztusban-együgyűek, mint a' gyermekek; a' bűnökben és gonoszságban tudatlanok, mint a' gyermekek; Istennél kedvesek, mint a' gyermekek. Így aztán mi is e' testből kimulván, és angyali lényekké elváltozván, egyesülünk ő vélek a' menyekben.

Tisztelt jó szülék! Néktek mondja ma általam az Isten lelke; „Imé! én elbocsátom a' ti angyalokat ti előttetek!“ De ti ez elbocsátást most még úgy nézitek, mint kipótolhatatlan veszteséget; — mint ezt szomorú arczaítok és kisírt szemeitek eléggé tanusítják. A' ti érző atyai és anyai szívetektől van ez, és az Isten sem bánja, hogy e' ti szeretett magzattokat siratjátok. Mi is, sorsotokban sajnosan részt véve, veletek együtt szomorkodunk. Azonban mérsékeljétek sirástokat. Higyjétek el, mint keresztények, hogy ez a' gyász eset Isten akaratjából történt, melly kiváltképen a' gyermekeknek életre hívása és halálha sülyesztése körül olly kézzelfoghatólag megismerhető és szembetűnő. Ő az Ur, ő adta, ő is vette el; szabad volt mindenikkel. Hiszen nem vette el tőletek örökre, csak előttetek bocsátotta azon az uton, mellyen ti is majd elmenendők lesztek ő utánna, hogy véle örökké egyesülve éljétek. Lám nem fosztott meg titeket minden gyermekeitektől, hanem hagyott még helyette két ékes magzatot életben, kikben gyönyörködhetek nélküle is. Végre higyjétek el, mint ke-

resztények, hogy az Isten e' megváltást nem csak néktek, hanem a' ti kedves elhunyt gyermeketeknek is javára fogja szolgáltatni. Jánoskátok kevésig késett az élők földében, az ő életírása nagyon rövid: született, siránkozott, örült, szenvedett, két hónapig örvendeztetett, de sok hónapokig titeket megszorított, — 's lehajtá fejét a' halálba. Ő még csak bimbó vala, nem virág, és nem gyümölcs még. Ő csak remény vala nektek, de nem valóság még. Ti benne minden szépet és jót reménylettetek, de tudhatjátok-é, vajjon ez az ő utóbbi élete nem lett volna-e ősz fejeteknek gyalázata, 's nem vitt volna-e titeket a' bú-bánat koporsóba. Oh! vigasztalódjatok tehát, és mondjátok amaz ének versekben:

Én édes Jézusom, kegyelmes Megváltóm!
 Az én szomoru szívem, 's elkeseredett lelkem
 Bízik te irgalmadhoz. Mutass jóságot ahoz.
 Te vagy vigasztaló, rajtam szánakozó,
 Bírjad azért szívemet, szent lelkeddel elmémet,
 Hogy keresztet bírhassem, hitemet megtarthassam
 Hogy kétségbe ne essem, 's reményem el ne vesszen. Amen.

XIII.

A' sírkertek mint ágyasházak. *

(Uj temető' beavatásakor , Ésaiás 26 , 19. 20.)

Jegyzés. A' halottas kíséző sereg bémenvén az uj temetőbe , 's a' koporsó az uj sírnál letéttvén , ünnepélyes menettel és énekléssel a' temető-tért , elfoglalásnak symbolumául , belől körülkerüli ; és akkor a' megásott első sírnál megállapodva , éneklés szüntével , a' lelkész szónokol röviden ; annál rövidebben , ha már halotti beszéd egy is előljárult.

K. H. ! Olly temetségi alkalmatossággal állunk öszszegyűlve e' koporsó és azt mindjárt keblébe fogadandó új sír körül , mellyel ezen N. N. közönségnek eddig használt temető kertje , emberi halottakkal bétellett , és mostan ezen első sírgödörrel új temető kert nyitattik meg. Amabban feküdjének békével szerelmeseink hideg tetemei , mignem a' nagy ítéletnapján az Urnak szava felkölti őket a' jobb életre. Emez új temetőhelybe pedig mielőtt keresztyén embertestet alá süllyesztenénk , azaz : olly testet , melly szent. vízzel leöntetett , Krisztus testével vérével tápláltatott , mellyben a' szent lélek lakozott , és a' mellynek valahai feltámadás van ígérethe téve : mielőtt (mondom) illy becses testet adnánk a' sírkertnek híves kebelébe , jer ! szenteljük meg azt , a' mi evang. anyaszentegyházunk szokása szerint az Isten beszédének olvasásával , és áhítatos imádsággal. Melly végre

Halljuk meg felolvastatni szent könyvünkől azon ígéket , mellyeket megiratott az Urnak lelke Ésaiás Prof. 26 , 19 , 20-dik verseiben következőképen : „Eredj

el azért én népem, menj bé a' te ágyas házádba, zárd be ajtódat utánad, és rejtse el magadat egy kevéssé. Mert íme! az Ur ki jó az ő helyéből, megelevenednek a' te halottaid, és feltámadnak; mert te mondd: serkenjetelek fel, kik lakoztok a' porban!“

K. H.! Ezekben a' felolvasott profétzia igékben az van előadva, hogyan kelljen nekünk tekinteni a' mi sírkerteinket. A' próféta ezt *aluvó* vagyis *ágyasháznak* nevezi. Menj bé én népem a' te ágyas házádba, ugymond ő. Halljunk tehát épületes beszédet a' *temetőkről*, mint *aluvó ágyas házakról*; névszerint, melly jól illik temetőkre ez az elcizimezés; aztán mit kell tennünk, hogy a' temetőhely reánk nézve is elvalaha csöndes aluvó ház lehessen.

I. Melly helyesen illik a' temetőkre az *ágyasházi* cizimezés, a' hasonlatosság kitetszik a' következőkből:

A' hívek' meghalása nem egyéb aluvásnál. Krisztus Urunk maga mondja megholt kedves barátjáról Lázárról: „Lázár a' mi barátunk aluszik.“ Ján 11, 11. Pál Apostol nem különben így szóll (Thess. 4, 13.) „Nem akarom, atyámfiak, hogy tudatlanok legyetek azok felől, a' kik elaludtanak.“ Mellyhez tegyük: hogy a' hívek halála, mint aluvás, nem örökkén tartó, hanem csak ideigleni, mellyből a' halottak feltámadásakor felébredünk. „Rejtse el magadat a' te földben vetett aluvó házádba egy kevéssé“ (ugymond a' szent leczke), „*Egy kevéssé*“ t. i. az örökkévalósághoz képest, melly a' lélekkel viszont egyesítendő, és megdicsőülve feltámadandó testünkre várakozik.

Továbbá: valamint ágyas-házainkat, ránk borulván az éjnek setétsége, óvatosan bezároljuk: ugy midőn a' halál éjszakája elérkezik, bezáratunk a' sírokba, — és bátorságba elrejtetünk a' földi életnek minden háborgó zajjai és veszedelmei elől.

Valamint hálósobáinkban és aluvó kamaráinkban

ágyaink szép renddel egymáshoz közel helyheztetve állanak: úgy a' temetőkertekben is a' sírgödrök, ezek a' megholt hivek' földágyaik, renddel ásatnak egymás mellé, és bennök békesen alusszuk szent álmát a' rothadásnak, porrá, hamuvá lévésnek, — bármely igen különböztünk, és bármely ellenséges indulattal viseltettünk is egymás között a' földön fölüli életben.

Melleyekhez járul még az a' hasonlítás, hogy valamint ágyasházainkban rendszerint egyedül a' család tagjai lenek nyugovó helyet, és onnét minden idegenek kizáratvák; úgy temetőinkben is csak azok nyugosznak bizodalmas körben együtt, kik a' Krisztusnak megváltotti, kik az ő nevéről neveztetnek, és ő benne egy szent családot képeznek. 'S vajjon tehát nem helyesen mondja-e az Isten lelke a' sírkertet ágyasháznak?

II. De fontosabb lészen immár kérdezni önmagunktól: miképen lehet a' temető-hely mi reánk nézve valóságos aluvó-ház? Ugy lészen az, ha életünket hasznos munkásságban töltöttük, és magunkat a' nyugodalomra méltókká tettük. Ki mint veti ágyát, úgy aluszik. A' ki serényen dolgozott, az rendszerint jól is aluszik, ellenben, a' ki henyélésben bitangolta el a' szép földi napokat, annak az ágy, nem nyugalomnak, hanem nyugtalanság és álomtalanságnak kínos fekvő helye. Ugy továbbá, ha van jó lelkiesméretünk, melly fejünknek a' halálban is puha vánkost készít. Mégis úgy, ha van bennünk élő hit, és remény kebelünkben az eránt, hogy valaha mindnyájan feltámadunk. A' hitetlennek a' sírkert örök elenyészésnek gyászos helye, következőleg nem ágyasház, mellyből az új nap reggelével viszont felébredünk az új életre.

Te annakokáért, oh Istennek kiseded veteményes kertje, mellyet mostan lábunk először tipor, légy mostantól fogva általunk temetkezési helynek elfoglalva;

légy ezen N. N. híveknek, légy minden keresztyéneknek szent-hely; és emlékeztess idvességesen utast, vándort, a' ki kereszteidet, halmaidat meglátja, a' halandóságra.

Ti pedig, Keresztyén atyámfiai! kik mától fogva a' ti kedves halottaitokat ezen helyre fogjátok elkísérni, nézzétek ezt úgy, mint kellemetes aluvó házat. Valahányszor egy naptok elhanyatlík, emlékezzetek meg ti is életetek elhanyatlásáról. Valahányszor éjjeli nyugalomra ágyas házaikba bezárkóztok, emlékezzetek meg, hogy eljön az idő, mikor a' végső hosszú halál-álmra is befogtok zárattatni a' temetőbe. Valahányszor testi ruháitokat levetkőzitek, és fejeteiket aluvásra lehajtjátok: emlékezzetek meg, hogy majd egykor, 's talán némelly némelly nem sokára, lelkünk ráháját a' testet is levelkőzzük és általadjuk e' temető' anya földének. De hogy ez uj temető valóban aluvó ágyas-ház is lehessen nektek: legyen igaz hitetek, ékeskedjete sok jó cselekményekkel, és lakozzatok már itt is egymás között, egymás-mellett szeretettel, békességgel. Ezt a' helyet pedig, hol a' ti szerelmescitoknak hamvai nyugosznak, megbecsüljétek; pusztítástól, megfertőztetéstől megóvjátok; és beléje mindenkor szent félelemmel lépjete. Mind ezekhez, hogy adjon erőt maga a' feltámadásnak Ura, könyörögjünk immár egy szívvel lélekkel, és közös áhítozást: ilyenképen imádkozván:

„Mind élőknek, mind holtaknak Ura Istene! kié az egész föld, és annak minden teljessége. Melly szent helyek a' temetők, hol a' halottak szomorú birodalmát fundáltad meg. Itt nyugosztalod a' lelkeiktől megvált testeket az ó ágyas házaikban, és altatod bántás nélkül mind a' feltámadás nagy napjának reggeléig. Itt egyenlővé teszed a' királyt az alattvalóval, a' gazdagot a' szegénnyel, az Urat a' szolgálva. Innét kevélységet, visszavonást, irigységet és bosszúállást kirekesztessz, és tökéletes békességet szerzessz a' hívek között.

Oh! hogy száljon reánk idvesség megfélemlés, valahányszor e' helyre lépünk. Fuvaljon a' te lelked az itt aluvók sirhalmaik fölött és nyugossa meg a' híveknek elfáradott testeiket. Távoll jártass e' helytől szerencsétlenséget, botránkozást, megfertőztetést és mindenmű babonáságot. Adjad, hogy az ide temetendő híveknek emlék-jeleik és keresztjeik az istenes és hasznos életnek, sok szép példáit hirdessék a' maradéknak. Segélj úgy élnünk, hogy minekutánna nevünk itt e' földön elenyészett, és többé sirhalmunk sem tudatik, lelkünk te nálad akkor is kötve legyen az Élőknek csomójába. Birjad szíveinket egymás eránt való szeretetre és békességre, hogy e' temetőknek sirhalmai fölött jó lelkiismerettel járassunk el, és egy se vádoljon minket az ott fekvők eránt elmulasztott kötelességünkért. Teljesítsd végre, szíveinknek azt a' kívánságát is, hogy házainknál halhassunk meg boldogul, és atyáinkkal egy temetőbe nyugodhassunk. Engedd halhassunk meg Krisztusnak érdemére, lelkünket fogd hozzád, vidd boldog szent öröme, testünknek temetőn tisztességes helyet, adj szép nyugodalmat sok jámborok mellett.

Holtakat vég napon, ha midőn feltámasztod,
 Én koporsómhoz is kezedet ha kinyujtod,
 Hatalmas igéddel testemet ébreszd fel,
 Ékesítsd örökkén fényes dicsőséggel, Ámen.

Miatyánk 'stb.

Áldás. „Mind ezeknek utánna pedig engedje az irgalmas Ur Isten mindnyájunknak, hogy az ő igaz esméretében és vallásában e' világból boldogul kimulván, lelkünk szent színe eleibe juthasson, testünk földben megnyughasson, és az utolsó ítéletnek napján dicsőségesen feltámadván, lelkünk testünkkel egyesülve a' mennyországban örökkén élhessünk, Ámen.“

XIV.

Özvegyek' és árvák' vigasztalásai. *

(Családatya fölött. Jerem. 49, 11.)

Ne csüggedj meg, szívem; erős légy,
 Bármelly tövises uton mégy,
 Hagyd Istenre magadat.
 Inségeddel, kereszteddel
 Előmozdítja javadat.

Könyörögj, és bizzál Istenben
 Nem hágy ő esni kétségbe,
 Ő reményed 's oltalmad.
 Megvigasztal, felmagasztal
 'S örökre fordul siralmad.

Vigasztald is, örömök atyja!
 Mikor mély bubánat hatja
 Epedő szíveinket,
 Ha tetszik sujts, de erőt nyujts
 Meggyözni kísértetinket, Ámen.

K. H.! Tudjátok-e, micsoda viz az, melly a' földön fakad, de egyenesen a' menybe foly? Az özvegyek és árvák könnyullása az; — kiknek kis bibliájuk a' 27-dik Zsoltárnak 10-dik verse, hol szájukba az Irás, im e' szép magabiztató igéket teszi: „Ha az én atyám és anyám elhagynak is, de az Ur magához fogad engemet.“ Melly mondását az Isten lelkének ezen szerint bételjesítve is látjuk mind azon árvák és özvegyek' példáin, kik a' Szent Irásban feljegyezve olvastatnak.

Ugyanis, ha a' Szen Irást e' tárgyban vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy világ szerint sokkal többen mentek nagyra azok közül, kik kora árvaságra jutottak, mint azok, kiket édes atyai, anyai kezek dajkáltak és neveltek emberkorig. Lám József pátriárcha, az atyai háztól korán elszakadva, idegeneknek keze, lába, és úgy szólván árva lévén, Istentől melly nagyra emeltetett! Mózes, Izmael, Jefte, Cyrus, Dávid, meg annyi árva fiúk voltak, kik utóbb meg annyian fejedelmi emberekké lettek. Mert az Ur reá tekintett e' hű szolgálóra, és a' pörből a' világi méltóságok legmagasbikára felsegítette őket. Az asszonyi rendből jusson eszünkbe Eszter, ki hasonlólag szegény árva leány lévén, szépségeért és helyes magaviseletéért jutott a' legfényesebb szerencsére. Kikhez még megemlítem Urunk Jézusnak édes anyját, boldogságos Szűz Máriát, ki árva sorsban lett méltatva arra a' példátlan tisztességre, hogy a' világ megváltójának testi szülő anyja legyen. 'S ugyan ő kóstolta az özvegyi siralom-kenyeret is.

Hanem mind ezek ritka példák, és olly szerencsetevések, millyenekre minden árva nem tarthat számot. Azonban, bár illy nagyra nem magasztal is fel az Ur minden árvát, azért az ő gondja alatt sorsban is kiterjed reájok, és igaz marad, hogy „ha az atyák és anyák elhagyják is őket, de az Ur magához fogadja őket.“

Ez a' Keresztyén Atyánkfia, kinek hideg tetemei előttünk fekszenek, egy megkeseredett özvegyet és számos nevetlen árvákat hagyván maga után: mind a' megboldogultnak utolsó tisztességére, mind és kiváltképen az övéinek vigasztalására; (mert ha az ő idvezült lelke tud valamit életben maradt övei felől, minek örülhet inkább, mint ha őket vigasztaljuk?) mindnyájunknak pedig, kik az ő gyászos esetekben szánakozó részvétünket, itt megjelenésünkkel is kimutatni kívántuk: elmélkedjünk az özvegyek' és árvák' vigasztalásairól.

Miatyánk 'stb.

Alapigék: Jer. 49, 11.

„Hagyd el a' te árváidat, és én eltartom, és a' te „özvegyeid én bennem vessék reménységöket.“

K. H.! Ha valamely állapot a' világon szomorú, tehát bizony az az, midőn az ember olly korában látja halálát elközelelni, mellyben özvegyet és árvákat hagy maga után. Valóban ez olly állapot, mellyben a' szentek' béketürése, és hit szükséges; mert mind a' kettő siralmas sors. A' kora elárvulás siralmas; mert akár kik, akár milly tekintetesek voltak is az árváknak szülei, de holtuk után a' világ azt elfeledi; az előtt bár melly magason állottak, már most alább szállnak, körülök kiki csak javaik csorbitásán és elidegenítésén munkás; erkölceikre, jól neveltetésükre nincs ügyelés; még rokonaik is sokszor csak vagyonaikért fogadják be; igaz lelkű pártfogójok ritkán találhatók, és alig van nekik az Istene kivül, hová folyamodjanak, hová fejököt lehajtanák. — De nem kevésbé siralmas sors az özvegyé is. Ha szegény, mindenektől zaklattatik; ha gazdag, javaiban fogyasztatik. Ha fiatal ártatlan élete után inceselkednek, és hamar nyelvek alatt forog; ha már éltes, megvettetik. Ollyan az ő sorsa, mint ama kerítetlen kertté, mellyen keresztül minden ember szabadon jár! — ollyan mint a' learatott tarlóé, mellynek díszes feje le van vágva; ollyan, mint az a' szőlőtő, mellynek karója elvétellett, 's a' melly már most támasz nélkül földön hever. Méltán felkiáltott ama tékoabeli asszony, kit Dávid király megkérdezett: „Mi bajod?“ — „Uram! özvegy vagyok!“ II. Sám. 14, 5.

Mind ezt jól tudta az Isten lelkétől vezéreltetett próféta Jeremiás is; azért kiáltja népének biztatásul: „Csak féljed az Urat, azután ne busulj, se tenmagadon, se szerelmeseid sorsán; még halálos ágyadon is

nyugott elmével lehetsz; mert (mondom néked) hagyd el bízvást a' te árváidat, és én eltartom, és a' te özvegyed én bennem vesse reménységét." Melly igékből halljuk meg immár: *a' keresztyén özvegyek és árvák' vigasztalásait*; névszerint, vigasztalásaikat, aztán kötelességeiket.

I. Árvák nevezete alatt értjük mind azon szerencsétlen gyermekeket, kik szerencsétlenségből szüleiktől elhagyattak, vagy a' kik hajlandóságuk elleni házasságra az atyai háztól erővel elkitaszítottak, aztán a' kik törvénytelen ágyból származtak, kiket szüleik szegyenlenek, 's ők is viszont szüleiket; de legkivált mégis azokat a' gyermekeket, kik felneveltetésök előtt halál által jó szüleiktől megfosztattak.

Ezeknek immár, és az özvegyeknek vigasztalásaik részint Istenben, részint önmagukban és a' jóltévő emberekben keresendők és találhatók.

Az *Istennel* vigasztalhatják magukat, mert neki különösen gondja van az árvákra és özvegyekre. Melly gondoskodását az Ur Isten háromféleképen mutatja ki;

1) Az által, hogy ő az egész emberi nemnek kegyelmes atyja, ki, — mint a' földi atya, — könyörül minden gyermekein, következőleg az özvegyeken és árvákon is. Sőt többet mondat ő minékünk igéjében: „Ha a' földi atyák és anyák gyermekeikről elfeledkeznek is, én (ugymond ő) soha el nem feledkezem.“

De kiváltképen az árvák és özvegyek méltán bízhatnak Istenben, minthogy ő különösen *ezek atyjának*, és az *özvegyek őrizőjének* szereti magát czímeztetni, Zsolt. 68, 6. — és a' 10-dik Zsoltárban: „Te reád hagyatik a' szegény, és az árváknak te lész segítője.“ Hasonlag a' felvett szent leczkében: „Hagyd el a' te árváidat, és én eltartom őket, és a' te özvegyed én bennem vesse reménységét.“ Melly ígéretét Isten valósítja is az által, hogy

2) Az árvákat és özvegyeket el is tartja. Ők men-
nél inkább elhagyatva lenni láttatnak a' világtól, annál
közelebb van hozzájuk az Istennek segítsége; — mint
példák erre az Irásban ama sareptai és szunemi özve-
gyek, valamint a' kegyes próféta asszony Anna és sok
mások. Árváknak rendel Isten szülék helyett más ne-
velőket, néha jobbakat is a' megholtaknál. Mert vajmi
sok szülék vagynak, kik maguk még inkább szüköl-
ködnek nevelés nélkül, mint az a' gyermek, kit elron-
tottak: és vajmi sok gyermekből árván maradvá sokkal
szerencsésebb és jobb ember vált volna, mint most az
élő, de a' rosszul nevelő szülék árnyékában.

3) Hogy pedig az árvákat és özvegyeket minden
emberek kiméljék, parancsol is felőlök az Ur Isten:
„Ő előtte kedves isteni tisztelet, látogatni az özvegye-
ket és felsegíteni. Különösen megparancsolja a' felső
hatalmasságoknak, kik előtt forog az árvák és özve-
gyek ügye, hogy azok ügyét felvegyék, őket ellensé-
gektől védelmezzék, és nekik igaz ítéletet szolgáltsa-
sanak. „Átkozott legyen, a' ki elfordítja az árvának és
özvegynek törvényét, vagy a' ki megcsalja azt.“ (II.
Mos. 22, 22. Jer. 22. 3. V. Mos. 24, 17 'stb.) 'S
melly szép vigasztalások mind ezek! Így bár az ár-
vák és özvegyek arczáján a' könyhullások lefolynak,
de az Isten letörli azokat irgalmasan.

Isten után *önmagukból* vehetnek az árvák és özve-
gyek vigasztalást és erősséget. Ők most már olly vir-
tusok kifejtésére és gyakorlására lesznek alkalmasok,
mellyeket az előtt ki nem mutathattak, és a' mellyek
böcsüsek Isten 's világ előtt egyaránt. Most már ők
magukra hagyatvák, a' megélhetésnek súlyos gondja —
mellyet az előtt az atya viselt — ő rájuk szállt, és meg
kell vetni eszöket, megkettőztetni szorgalmukat, hogy
atya nélkül is megéljenek. 'S ime! meg is élnek. 'S ha
igy az özvegy férje nélkül is jó karban áll, ha gyer-
mekeit is eltartani képes; ha az árva atya nélkül növe-

kedik, tanul, hasznos emberré lessz: ez csakugyan virtus és vigasztalás, melly önmagukból árad rájuk.

Ezekhez járulnak még aztán azok a' vigasztalások, mellyek az özvegyek és árváknak a' jöltevő emberektől jutnak részül. Az isteni gondviselés mindig munkás ő érettök, támaszt nekik szánakozó szíveket, pártfogókat, kik az ő isteni kezében aztán eszközül lesznek, hogy a' látszólag elhagyattak, ne legyenek elhagyattak, hogy el ne csüggedjenek, 's kelleterkor megvigasztaltassanak.

II. De kérdjük immár: hát az árvák és özvegyek ennyi kegyeltetésért mivel tartoznak Istennek és embereknek? Felelet: ők viszont tegyék azt, hogy

1) Nyugodjanak meg sorsukon, és hitessék el magukkal, hogy az Isten hírével 's akaratjával történt velök, és nekik még az is javukra szolgál. Békével viselni sorsukat, tehát első keresztyéni tisztök.

2) A' másik pedig az, hogy magukat alázzák meg mind Isten, mind emberek előtt, követvén Ruth asszony példáját, és az apostoli parancsolatot (1 Tim. 5, 6.) „A' melly asszonyi állat magára hagyatott, legyen foglalatlos az imádságban éjjel és nappal.“ Emberek előtt is szükség, hogy viseljék magukat alázatosan, legyenek engedékenyek, szolgálatra készek, dolgozást örvendők, hogy gyámoltalanok lévén, maguknak jóakarókat szerezzenek, és senkit ellenségökké ne tegyenek.

3) De legsürgetőbb kötelességök árváknak és özvegyeknek, hogy az életnek szentségében, ártatlanságában megmaradjanak. „Parancsold meg az özvegyeknek (ugymond Pál Apostol 1 Tim. 5.) hogy az ő házaiknál magukat tisztességesen viseljék és fedhetetlenek legyenek.“ De hivalkodók se legyenek, mert a' hivalkodás minden gonosznak kutfetje. Az árvák is arra törekedjenek, hogy főleg az Isten kegyelmét megnyerhessék; hogy így (földi atyjok nem lévén) a' mennyei

atyának szeretetére mindenkor számot tarthassanak, addig is, míg itten élnek; és hogy csak az élet után ne jussanak árvaságra. Mert az ideig tartó árvaság is keserves ugyan, de sokkal inkább jaj annak, a' ki ez élet után marad atya nélkül, és megfosztatik a' fiúságtól.

Mi illeti ezen Keresztyén atyánkiát N. N. ki — miután 00 évekig nézte testi szemeivel a' napot, — legjobb korában, és mint számos család atya, érezte magát utólérve, hosszasan tartó, és (mint sejdithette) csak halállal végződő nyavalyától. — Ő neki, mikor beteg ágyán sínlődött, és mellette hű társát, körüle neveletlen gyermekeit szemlélte, kétségbe kellett volna esni, azoknak kora árván 's özvegyen maradásuk miatt, ha életének vezérlő Istene és atyja azt a' vigasztaló gondolatot nem oltotta volna szívébe: „Hagyd el a' te árváidat, és én eltartom, és a' te özvegyed én bennem vesse reménységét.“ Az ő hosszas sínlődésében élegszer elfogta szívét a' keserőség, de mindannyiszor ismét felbátorította magát azzal a' szent gondolattal: „Él az Isten utánam is, ki az özvegyeknek és árváknak atyja: az fog róluk gondoskodni, — fog adni nekik lelki erőt vigasztalódásukra: egészséget kötelességeik folytatására; fog nekik támasztani jóakarókat, könyörülő szíveket.“ Őn szívét így bátorítva, az övéit áldva, Istenevel és lelkiesméretével megbékülve, és bűneiknek bocsánatját a' Jézusért reményelve: vett bucsút e' mulandó világtól. Kedves házastársát és életben levő öt magzatait bizza az Istennek atyai irgalmasságára és gondviselésére. Ő vigyázzon érettetek, kelljen fel mellettetek, ha elfogyna az emberi segedelem; és teljesítse rajtatok az ő szent ígéreteit.

Különösen tenéked, megkeseredett özvegyének, 10 évig hozzá mutatott hűségedet Isten vegye méltó tekintetbe, mostani búdban vigasztaljon meg; sebes szívedet gyógyítsa be ama gileádi balzsamnak, a' szent

vallásnak hatható ereje által; vezessen karjain, és segítse özvegyeségednek bajait hordozni békével.

Titeket, élő magzatait, neveljen fel a' ti soha meg nem haló mennyei atyátok ember korra. Legyetek édes anyátok' öröme és vigasztalása. Feleljetek meg neveitek szép jelentésinek. János, te légy Istennél kegyelmben, Péter, te légy köszikla a' jóságban, 'Su'sanna, te légy lilium-tiszta a' szép erkölcsben. Eszter, te légy csillaga leánytársidnak; Lajos, te légy erős bajnok minden gonosz ellen, váljanak belőletek a' Krisztus anyaszentegyházának élő kövei. Az Ur adjon tinéktek a' szomorúság' napjai után vigasságos napokat; és elvalaha a' ti édes atyátokkal örvendetes viszont összehatalálkozást a' mennyekben.

Titeket is, jó atyafiai, komái, szomszédi, ajánla' kegyelmes Istennek jóltévő óltalmába. Érjetekek ti több időket, mint ő; és éltetek folyása legyen több örömmel teljes, mint az övé.

Mindnyájan azt cselekedjük, hogy özvegyekkel és árvákkal jót tenni örömnöknek tartjuk. Ők a' Krisztusnak kicsinyei, kikkel való jóltételt ollyvá veszi az Ur Jézus, mintha magával tettük volna. Őrizkedjünk, hogy árvává, özvegygé senkit ne tegyünk. Lelkünk esméretét azzal soha ne terheljük, hogy ügyökben hallgatók, félreálló vagy igazságtalanok volnánk. Annál kevésbé jusson eszünkbe valami bosszúálló cselekedet az özvegyeken és árvákon, az ő atyjoknak vétsége miatt. Élünk úgy, hogy az Istent mindenkor atyánknak hiessük, hogy halálunkban is bizvást vigasztalásunk lehessen, és magunkra ruházhassuk amaz igéket: „Hagyd el a' te árvádat, és én eltartom őket, és a' te özvegyed én bennem vesse reménységét,” Amen.

XV.

Ráchel' oszlopáról.

(Szülésben megholt asszony fölött. I. Mós. 35., 16.)

Oh! Jézusom, vigasztalóm,
Légy utolsó órámon;
Ha költözöm, tartsd meg lelkem',
Imé! néked ajánlom, Ámen.

K. H. ! Ama' siralmak' prófétája Jeremiás így szól az ő népéhez 2, 13: „Micsoda bizonytságot hozzak neked elődbe? micsoda példát mutathatnék teneked, oh! Jérusálemnek leánya? Mit hasonlítsak hozzád, hogy megvigasztaljalak tégedet? Mert nagy, mint a' tenger a' te nyomoruságod, ki gyógyíthat meg tégedet?

Jeremiás halottat sirat, de nem egyeset, se nem kettőst, hanem olly gyász esetet, mellyen ezernyi ezerezen fekszenek halva egyszerre; azaz: Jeruzsálem veszedelmét. Ezt látja ő, és elsiratja előre lelkében. Látja t. i., hogy nincsen a' halálnak neme, melly ottan elő nem adódnék; — nincsen öszveköttetés, melly szét nem szaggattatnék, — nincsen kín, gyöttelelem, melly nem érné az embereket. Ugy hogy nem talál példát vagy hasonlatosságot, mellyet előhozhatna, hogy a' szomorú feleket csak azzal is vigasztalhatná, miszerint más emberek és népek is szenvednek olly csapást. „Nagy mint a' tenger, a' te nyomoruságod, ki gyógyíthat meg tégedet?“

Az az eset, melly közöttünk e' napokban sok szíveknek gyászt és keservet okozott, és a' melly bennünket ide öszvegyűjtött, nem ollyan példátlan ugyan, mint a' mellyet Jeremiás sirat: de csakugyan ritka eset.

Az orvosok állítása szerint, 1000 szülő asszony közül hal meg csak egy a' szülésben. Hogy pedig mind gyermek, mind édes anya oda halna egyszerre, az: (hála a' jó Istennek) még ritkább eset.

Azonban, bármelly ritka neme a' halálnak ez, csak ugyan nem gonosz halál, sőt idvesség. 1 Tim. 2, 15. „Az asszonyiállat vétkezett ugyan először, és ő miatta Adám is; de idvezül a' gyermekszülésért.“ Istentől reá mért kötelességének teljesítésében hal meg a' szülő asszony; és róla mondhatni el egyenesen, hogy Istentől bocsáttatott reá az a' halál. Megparancsolta az Isten már Mózes által V. Mós. 20, 19. „Olly fákat, melylyekről gyümölcsöt reménylhetni, ki ne vágj, hanem csak a' terméketleneket vágd ki.“ Mikor pedig az Ur, e' saját parancsolata ellenére, maga vágja ki a' gyümölcsfát, gyümölcsével együtt: akkor bizony fontos okai vagynak neki erre, és e' nagy dolog az ő akaratja nélkül épen nem történik. Szent írásbeli példákkal is meg van szentelve ez a' halál' neme is. Ott találjuk Éli pap' menyét, Fineásnak feleségét, ki ijedtében szült és halt meg (1 Sám. IV.) Ott áll ama Ráchel is, Jákóbnak társa, kinek illy nemű halálát a' szent írás azzal is örök-kén nevezetessé tette, hogy megirta, miszerint néki szintén emlékoszlop is állítatott sirja fölé. Mivel pedig mostan egy ezekhez somplandó keresztény asszony atyánkfának teszünk utolsó tisztességet, ki halálát a' szülésnek fájdalmaiban találta: tehát vegyük elmékedésünk tárgyául ugyan Ráchelnek oszlopát, és az azon olvasható felírást; vagyis, hogy; minémű igazságokra emlékeztet bennünket a' szülésben meghalásnak gyászos neme. Melly czélunkhoz képest halljuk meg felolvastatni 'stb.

Alapigék: 1 Mós. 35, 16.

„És elmenének Béthelből, és valának Efratától még úgy mint egy mértföldre: és szüle Ráchel, és a' szü-

„lésben nagy fájdalmat szenvedte. Mikor pedig az ő
„lelke kimenne, nevezé fijasát Benóninak. Meghala an-
„nakokáért Ráchel, és eltemetteték. És állíta Jákób
„oszlopot az ő temetése fölött: az mondatik mind e'mái
„napiglan Ráchel temetése oszlopának.“

Jákób pátriáráának ez a' családi eset nem az ő legkisebb bajai közé tartozandó. Kedves társát, fiatal korában elveszteni, — pedig uton, — és illy véletlen erőszakos halállal; bizony nem csekély csapás, nem kis sérelem a' jó férj szívének, — méltán tartotta ő ezt olly nevezetesnek, hogy gyermekét is Benóninak (azaz végső erő fiának) nevezte; a' szomorú helyen pedig emlékezetül oszlopot állított.

Előttünk is olly gyászos eset vagyon, hogy méltán állítunk neki szívében emlék oszlopot; a' midőn elmékedünk tovább is *Ráchelnek oszlopáról*, vagyis azon gondolatokról, mellyekre a' szerencsétlen szülések vezérelnek. Három gondolatok vagynak irva ezen oszlopra, és ugyan ezekre vezessen bennünket ez az eset is, hogy t. i. 1) az ember élete igazán csak Isten kezében vagyon; 2) hogy minden édes anyáknak jó idején készülni kell ezen esethez testiképen, lelkiképen; 3) az asszonyi nemre lévén vettelve Istentől a' gyermekszülésnek nagy terhe: vagy csak ezért is megérdemli ez a' gyöngébb nem, hogy eránta minden férjek kiméléssel és szeretettel viseltessenek.

I. Az első igazság, mellyet nekünk Ráchel oszlopa hirdet, az, hogy az ember élete valóban *mindenütt és mindenkor* az Isten kezeiben vagyon. Ezen igazságra ugyan sok egyéb esetek is tanítanak: de egykönnyen semmi sem úgy, mint a' jelenvaló szülési veszedelem, hol minden emberi segítség haszontalan. Itt el lehet mondani Ézsaiással: „Háborúságnak és dorgálásnak napja ez; mert jutottak a' fiak szinte szülésre; és nincsen szülésre való erő.“ 37, 3.

Sokra vitték már az emberek a' tudományt, sokra az orvoslási ügyességet is, az emberi testnek, 's annak természetének vizsgálatát. Gyakran mentenek meg embert a' halál révén is; úgyhogy majdnem csudának nézhetnök. De sokkal több mégis az eset, mellyben nem segíthetnek minden ő bölcsességekkel is. Sokkal több eset van, mellyben meg kell vallanunk, hogy az emberi hatalom Istenéhez képest csak árnyék; — és hogy az életnek és halálnak szabados Ura egyedül maga a' nagy Isten.

Hol volna pedig embernek élete nagyobb veszélyre kitéve, mint az az asszony személyké a' szülés idején. Ennél nagyobb fájdalmat az irás sem tud. Mert a' bűnért emberekre áradott legnagyobb büntetésül azt említi; 's maga Idvezítő Urunk is a' szülő asszonynak fájdalmához hasonlítja a' legnagyobbat. „Az asszonyi állat, mikor szül, szomorúsága vagy on, mert eljött az ő órája.“

Azért e' körül az orvosi szerek keveset tehetnek; az emberi okosság és tudomány nem megvető ugyan, sőt használandó, de ilyen esetekben ritkán kívánatos foganattal. Csak egyedül a' természetnek hatalmas Ura, a' nagy Isten munkás itten, és méltán kiáltja fel Dávid király Zsolt. 22, 10. „Uram! te vontál ki engemet az én anyámnak méhéből!“

II. A' második igazság, melly Ráchel oszlopáról mintegy olvasható, hogy minden édes anya készen tartsa magát e' kimulásnak nemére. Luk. 1, 24. írja Erzsébetről, hogy elrejté magát több hónapokig, azaz: megvoná magát viselős korában az ő házánál, csendességben, és vigyázott magára, 's szíve alatt élő magzatjára. Minden viselős édes anya tartozik magára ilyenkor kiváltképen vigyázni, mind testére mind lelkére nézve.

1) Testét mi illeti: a' szülés ugyan a' természet-

nek elrejtetett kitanulhatlan mély titka, melly körül (mint már megjegyeztük) egyenesen az isteni erő munkálkodik; és mi emberek sokszor egyebet nem is tehetünk, minthogy buzgó imádságunkban ajánljuk ez ügyet az Istennek, mellyért vagynak a' közönséges isteni szolgálatokban mondatni szokott imádságokba is vasárnaponként befoglalva a' szülő és terhes asszonyok: De csakugyan bizonyos az is, hogy a' szerencsétlen szüléseknek (ha nyomára mehettünk) okait többnyire magoknak az illy édes anyáknak vigyázatlanságokban találjuk fel; vagy mértékletlenül éltek ételben, italban, bujálkodásban; vagy magok megerőltetése, magasra lépdezések, emelés, erős dolog által vonták magokra, 's gyermekökre a' veszedelmet. Mind az efféléktől óvni kell magát szorgalmasan a' viselős személyeknek; és soha sem szükség ugy magokra vigyázni, mint mikor illy állapotban érzik magokat. A' tapasztalatlanabb ifju anyák tanuljanak az élteesebbek, próbáltabbak sorsán, kövessék az értelmes orvosok' tanácsát, nehogy magokat testökben megrongálják, vagy szinte kora halált vonjanak magokra; 's azt a' halált nehezítő gondolatot kelljen velök általvinniök a' más világra, hogy önmagok eszközölték kora halálukat, okozták az ő életben hagyott öveiknek a' gyászt és szomorúságot, 's számadásukat Isten előtt nehezítsék.

2) De lelkökre nézve még inkább tartoznak vigyázni ekkor. Ugy kell magokat előre nézniök, mint halál áldozatját, mivel dolguknak kimenetele bizonytalan. Örömet várnak, 's gyászra juthatnak; embernek életet adni reménylenek, 's magok halált kóstolhatnak. Vagynak ugyan könnyen szülőasszony-személyek is, de többek a' fájdalmasok. Némelly anya felkiálthat örömben, mint hajdan Sára, Izsáknak szülésekor: „Az Isten nevetést szerzett nekem, a' ki ezt hallja, velem együtt örömeben nevetni fog!” De némelly anya, mint ama Ráchel, Benonit hoz e' világra, azaz: fájdalom-

nak gyermekét, vagy szinte halálnak fiát. Sokszor a' gyermek ép és egészséges: de az édes anya elhervad mellette, 's halálnak válik; másszor mind a' magzat, mind az anya sírba kelnek. Jóakaróik öröm-vendégségre, pázsitára készültek, és öröm helyett gyászra, haiotti temetésre hivattatnak. — Azért kötelességüknek tartásuk a' viselős asszonyok, kivált ilyenkor, Istennek szolgálni; lelkökről búbanatot, haragot, bosszúállást letenni, magokat imádkozásban, éneklésben foglalni, az Urnak házáat gyakorlani, penitentiát tartani, az uri szent vacsorával szíveik nyugosztalására, bűneik bocsánatjára jó idején élni, és jobbulásokat nem halogatni. Mert megtérésünkhöz megígérte Isten az ő bocsánatját; de halogatásunkhoz a' holnapit meg nem ígérte. Kivált ők vegyék szívökre az Urnak amaz intését Sir. 5, 8. „Ne halogasd az Urhoz megtéréseidet, és egy napról másra ne vontassad.“ És. 18, 21.

III. A' harmadik igazság, mellyet Ráchel' oszlopára írva találunk, az, hogy a' mi hitestársaink és jó asszonyaink eránt, a' gyermekszülés okaért is már keresztyéni tisztünk minden szeretettel viseltetni. Azon átok, melly mind a' két nemre kimondatott, mindenikre nézve elég súlyos. De az asszonyi nemre, aránylag ennek gyöngeségéhez, súlyosabb sokkal. Méltó dolog ezt, mindenkor illő, tekintetbe venni, valahányszor e' nemről ítélünk. Különösen a' férjeknek ezen körülményekben soha sem kell félre tenni a' szeretetet, 's ha asszonytársaiknak kimelésükre semmi egyéb ok nem maradna is hátra: ez mindenkor megmarad, hogy élet veszedelemmel szülik a' gyermekeket.

Nemde nem ébred-e fel ezen előttünk lévő példa szemlélésével minden fejben az a' gondolat, hogy ugyan így történhetik dolga az ő élete társának is: 's vajjon még is szeretetlenkednék-e eránta? Mégis olyan lenne-e a' háznál, mint a' tigris és oroszlán. Nem túrné-e bé-

kével hibáit, nem lenne-e inkább azon, hogy annak életét kellemetessé, és bajait elviselhetőbbeké tegye? Nem sokára jöhet reá nézve hasonló gyászos óra, 's akkor kétszerte gyötrelmes leend a' hirtelen végmegválás, tudván, hogy a' legsúlyosabb anyai kötelességének teljesítése alatt roskadott le, ki eránt ő viszont férji kötelességeit nem teljesítette, sőt a' kít gyakran busított méltatlanul; 's ezzel néki az életet keserűvé tette. Ellenben keresztyéni magamegadással viseljük az illy rög-tön elválást is, ha társunk eránt mindenkor azok valánk, kiknek lenni Isten parancsolt.

Ezekre az istenes gondolatokra szolgáltatáson alkalmat ezen megboldogult keresztyén asszony atyánkfia N. N. asszony' temetési oszlopa, kit Isten életének 30-dik évében, szerencsétlen szülés utján az élők közül magához vett. Titeket, érdemes halotti felek, névszerint a' boldogultnak édes szüleit, — kik óhajtottatok volna ő tőle sirba kísértetni, 's imé ti kényszerültök elkisérni abba őtet; te jó férje és hitestársa, ki miután véle 10 boldog éveket leéltél, kívántál volna még élni véle sok időig; ti három gyermekei, kiknek a' nevelő édes anyára még olly igen volna szükségtek; és ti két testvérei, kiknek e' szeretett nővéretek' kínos halálának híre szívsebhető szomorú hír volt: ti, mondom, kíváltképen találjátok a' Ráchel oszlopára irtt gondolatokban szíveteknek erősséget, vigasztalást, gyógyító irt. Nyomjátok bé mélyen azt az igazságot szíveitekbe, hogy Isten az Úr életen halálon, 's az ő híre nélkül nem történt ezen ti szerelmestek elragadtatása is — noha most még nem látjátok által, mivégre cselekedte ezt így veletek a' nagy Isten. Találjátok abban vigasztalást, hogy kedves halottatok, egészségére mindenkor vigyázó kegyes életű, Istenfélő és kötelességeit buzgón teljesítő keresztyén volt; és így ez eset is őtet sem készületlenül nem érte, sem vétsége miatt nem okoztatott. Ha aztán eránta ti is

viszont kötelességeiteket teljesítettétek; ha neki ezen szerencsétlen szülésre okot nem szolgáltatottok, 's szorongatásainak óráiban mellette mindent elkövettétek, a' mivel életét megmenteni gondoltátok, nyugott elmével lehéltek, jó lelkiesmérettel, és szívetekben megnyugodva várhatjátok Istentől ezen keserűségteknek megörvoslását. Ez el sem is fog maradni; mert az Isten senkit el nem hágy, a' ki őtet előbb el nem hagyja. Ő hozzá tartjátok magatokat, néki szolgáljatok; testetekkel e' földön, lelketekkel az égben lakozzatok előre már. Így leszen az Isten veletek, és e' világi bujdosástok végével elbéviszen oda, hol előre elment szerelmestekkel egyesültök, és a' hol sem halál, sem elválás többé nem leszen.

Záradékul ez N. asszonynak Rácheli síroszlopára írjuk már im e' verseket:

Mint a' sok gyümölcscsel megrakott termőfa,
Maga terhe alatt szakad, török néha;
Vagy, mint kereskedő megrakott hajója
Elmerül, mert a' terh igenigen nyomja:

Így én is, N. N. hites társa,
Kimultam, mert terhem, mint igen sok mázsa,
Lehuzott, letörött; lettem Ráchel társa
A' gyermekhozása, lett élttem fogyása.

Legyen, mint akarja a' Felséges Isten,
Más életet adott, mert ő benne hittem,
Férjem 's két gyermekim, kiket hagytam itten,
'S édes anyámat is hozza hozzám Isten. Ámen.

„Miatyánk 'stb.“

XVI.

A' lelki vetésről és aratásról.

(Mondatott őszi vetéskor, sokat szenvedett ember fölött.
Zsolt. 126, 5. 6.)

Oh! Uram, napjaink mind csak multon mulnak;
Mellőlünk naponként az emberek hullnak.
Melly gyászosság,
Beh nincs állandóság;
E' földön minden csak hiábavalóság.

Azért mig még innen vagyunk a' halálon,
Építsünk Krisztuson, ama' nagy köszálon;
A' szentségben,
Hitben, reménységben
Nevelj, Uram, 's ne hagyj halálos ínségben.

A' mig meg nem halunk, halni addig oktass,
Napjainkat bölcsen számlálni te szoktass.
Oh! Jézusom,
Színedet add látnom,
Mikor lelkemet kezedbe bocsátom, Ámen.

K.H! Ez uttal a' halotti harang szó vetési munkáinkról hívott össze bennünket ezen gyászos áhítatoságra: mellyért ugyan ezen nagy fontosságú mezei foglalkozásról vegyünk tárgyat mostan tartandó elmékedésünkhöz.

Ide illő szép mondaléka az írásnak az, mellyet találunk II. Kor. 9, 5. 6. „A' ti adakozástok készen legyen, mint jótétemény. Azt mondom pedig, hogy a' ki

szükön vet, szükön arat; a' ki bőven vet, bőven arat.“ Melly igékben az atyafiak (azaz: hitsorsosok) számára gyűjtendő alamisnálkodásra inti Pál Apostol a' híveket. Ugyde ő itt vetést említ! Igen. A' szent Iróknak szokásuk a' tárgyalandó dolgokat hasonlatosságokba és példabeszédekbe rejteni el, hogy azok annál inkább figyelmet gerjeszsenek, és annál világosabban megértessenek. Maga Idvezítő Urunk is ezt a' tanításmódot követte számtalanszor. Itt is az apostol a' jó cselekedeteket vetésnek nevezi. T. i. ez nem testi, hanem lelki vetés, szellemi láthatatlan magv, mellyet a' jó ember, bölcs Salamonként, az Istennek, mintegy kölcsön ad; oly magv, mellyet az Istennek lelki mezején elvetünk, de a' mellynek gyümölcsseit nem annyira itt, mint a' jövőendő életben fogjuk aratni, vagy más szókkal: melyért Isten minket az örök életben fog megjutalmazni.

Átaljában pedig az embernek egész élete nem egyéb, mint vetés az örökkévalóságra: a' ki mint élt, úgy fog valaha jutalmaztatni. „A' ki szükön vet, szükön is arat, a' ki bőven vet, bőven is arat.“

Most egy éltes keresztyén atyánkfának végső tisztességét adni vagyunk itten, N. N. ki földi életét elvégezvén, lelki vetését is egyszersmind elvégezte. Nem fog ő már többet semminemű vetései után fáradozni, izzadni és aggódni; nem vet ő többé, hanem ő már arat. Minket pedig int hathatósan, hogy mig időnk van, úgy vessünk, hogy valaha örömmel és bőven arathassunk. 'S ugyan erre kívánlak is mindnyájatokat serkenteni, elmélkedvén előttetek a' lelki vetésről és aratásról. Melly végett halljuk meg a' mi Urunk Istenünknek könyvéből felolvastatni 'stb.

Alapigék: Zsolt. 126, 5. 6.

„A' kik vetnek könyhullatással, nagy örömmel aratni fognak, mert elmenvén sirnak, 's jeles magot terem-

„nek, de megtérnek öröm-énekszóval, hozván az ő „kévéiket.“

Melly szentséges igék' értelme szerint folytassunk tovább is épületes elmélkedést a' lelki vetésről és aratásról; megértvén ezen hasonlatosságnak helyességét, mely nagyon a' földi élet és vetés között; azután az ebből eredő intéseket és tanulságokat.

Melly szépen ráillik életükre a' vetésnek hasonlatossága, ennek belátása végett a' következő öt észrevétel nyújthat bővebb felvilágosítást.

1) Valamint a' gabona-magv elhintésének bizonyos ideje van, ugy a' földi élet Istentől kirendelt ideje a' kegyesség vetésének. Mert Istenünk csak erről vonszand bennünket számadásra. Azon időről, mikor még mint test és lélek együtt nem léteztünk, sem jót, sem rosztat végbe nem vittünk, nem adhatunk számot; ez élet után pedig, ha bár akarnánk is vetni, már késő-lészen, örökre késő.

2) Továbbá: valamint vetéskor kiváltképen a' gazdaember, sokat fárads, sokat szenved, önmaga, cselédei és barmai: ugy a' hívek is itt e' nap alatt vannak mindennemű szenvedéseknek kitétetve. Pál Apostol mondása, mellyel egykor az üldöztetett híveket bátorítja, hogy t. i., mindnyájunknak sok nyomoruságokon által kell bémennünk az Istennek országába: (Csel. 14, 22.) máig is sokképen még áll és érvényes; ugy lévén a' dolog ma is valósággal, hogy az emberek legnagyobb része nyomorusággal él, és sok keresztviselések alatt veti magvát a' más életre. Azért panaszkodik szent Dávid is a' felvett leczkében: „A' kik vetnek könyhullatással,“ Ugyan ő mondja más helyeken: „Az én bujdosásim számát Istenem te tudod; az én könyhullatásaimat a' te tömlődbe rakod; siralom volt nekem minden nappali és éjjeli kenyerem. A' mi kevés számú esztendeinknek java nyomoruság és fáradság.“ (Zsolt. 56. 42. 90.) Az-

tán valamint a' gabona-vetési munkának bajait még inkább neveli az a' körülmény, hogy ilyenkor többnyire igen változó idők járnak; 's a' mezei gazda ilyenkor fakad panaszra, melly sanyarú az ő sorsa, a' könnyű városi élethez képest: így vagyon a' dolog a' keresztyén ember életével is. Ennek folytában jönnek reánk nyavalyák, halálos esetek, kárvallások, szükség, visszavonás, haragtartás, gyűlölködés: mellyek, mint megannyi komor felhők fejkünk fölött, mint megannyi zivatrok körülöttünk, napjainkat behomályosítják, keserűekké teszik, 's állandó békét, nyugodalmat és örömet lelkeinknek nem engednek.

3) A' harmadik hasonlatosság élet és magvetés között abban függ, hogy valamint a' vetőnek nem szabad megállapodni, sem szerteszélyel nézelődni, hanem huzamosan tovább tovább kell haladni: úgy nekünk keresztyéneknek, a' virtusban és bölcseségben soha sem szabad megállapodni, hanem mindig tovább szükség előmennünk; — és szívünkhez, valamely kedvencz tárgyhöz nem ragaszkodnunk. Ellenben tartsuk készen magunkat, zúgolódás nélkül megválni mindenünktől akkor, mikor az élet' Ura parancsol velünk. Sem a' világi gyönyörűségek' bármellyikébe annyira belé ne szeressünk, hogy mikor Isten, az ő követe a' halál által, bennünket innét költözni int: kinosan kellene megválni szívünk kedvelte bálványától. — Mégis

4) A' magvetőnek jó reménysége vagyon, hogy kiszórt magva visszatér neki, majd annak idején nagy haszonnal; noha meg kell előbb várnia, míg a' kemény tél elmulik. Nem vész az el, mit a' földbe tettünk. Jó édes anya ez a' föld; ki mindent, valamit neki adtunk, gazdag uzsorával szokott visszaadni. Így van a' sors a' kegyes ember életével is. Ez, úgy tetszik, mintha nem hozna hasznot szemlátomást; sőt ellenkezően, a' kegyesség néha kárt és szenvedést is látszik fejünkre vonni, — minden esetre erős önmegtadással jár az együtt. De

csak legyünk kissé csendes szívvel és békével. A' virtusnak megigért jutalma el nem marad. Sőt nem csak háromszorta négyszerte, hanem (mint hajdan Izsák pátriárcha egy új lakhelyén I. Mos. 26, 12.), száz annyit fogunk aratni, mint a' mennyit vetettünk. Majd minckutánna e' földi élet' sanyarú télszaka elmúlik, és az örökélet' vidám tavasza földerül: akkor minden arczákról az énekvers szerint „Eltörli az Isten könnyhullatásinkat, 's színe előtt örökre fordítja, minden mi bánatinkat. Ott sirás nem léssen, fájdalom sem léssen, csak nagy dicsőség léssen.“

3) Végre, valamint a' mezei gazdának vetéskori bokros baja, gondja örökre fordul aratáskor: úgy ama' nagy aratásnak, az itéletnek napján örülni fog mind az, a' ki itt könnyhullatások között vetett. Mert a' mellyeket szem nem látott, fül nem hallott, és a' mellyek az emberek érzékenységeibe sem tüntenek; azokat készítette Isten az őtet szeretőknek. „Elmenet (ugymond szent leczkénk) mikor vetnek, sirnak; de visszatérvén, örömben dalolnak, és hozzák gazdag kévéiket.“

Annakokáért, K. H.! ha az élet magvetés az öröklétre, tehát hagyjuk magunkat ez által serkentetni, hogy keresztviselésünket *szenvedjük békével.* „Mindennek van ideje,“ (ugymond bölcs Salamon Pred. 3, 4.) ideje van a' nevetésnek, ideje a' sirásnak, ideje az ültetésnek, ideje az aratásnak. „Estve siralom van, de reggel öröm. Egy szempillantásig tart az Urnak haragja, de örökké tart az ő jóakarata.“ (Zsolt. 30, 6.) „Szerelmesim! ne tartsátok idegen állapotnak, melly ti reátok jó, hogy megkisértessetek; mert a' mint részesek vagytok a' Krisztus' szenvedésében, azonképen örökös lesztok dicsőségének is, az ő valahai megjelenésekor“ ugymond Péter Apostol (T. Pét. 4, 12.) Tehát

Vigasztaltassunk, hogy nem fogunk sírni szünet nélkül, hanem a' mi szomorúságunk örökre fordul. A' halálra menő és öveitől bucsuzó Jézus is ezeket ugyan e'

biztatással vigasztalta. Az apostolok méltán sirtak, mert az ő vetésök keservesebb volt a' mienknél: ők vérek ontásával vetettek. De annál gazdagabb is lett aratásuk; mert bételjesült rajtok amaz ígérete az Urnak: „Boldogok, a' kik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.“

Mivel pedig földi vetésünknek vége és legnagyobb súlya a' halál órájában vagyon, midőn az ágyunkat körülállók zokognak, mi magunk pedig erősen szorongatgatunk: azért épen ekkor mutatja ki jótékony erejét a' mostan magyarázott hasonlatosság, melly a' földbe elvetett holttesteinknek feltámadását hirdeti. Majd nem sokára eljön a' boldog feltámadás, a' mikor az Ur Krisztus elváltoztatja a' mi halandó testeinket, hogy legyen hasonló az ő megdicsőült testéhez, 's a' mikor élvezzük jó veteményeinknek édes gyümölcseit, vég nélkül.

Itt a' vetés ideje,
Itt a' végére hajlott nyár;
Az Ur kies mezeje,
Tégedet is munkára vár,
Csak vess, majd vígan aratsz,
Áldás nélkül nem maradsz.

K. H.! Szabogassuk immár a' mondottakat ezen keresztyén atyánkfíára. N, kit a' mindnyájunkal szabados Ur, félévig tartó betegeskedés után tegnapelőtt magához elhívni méltóztatott, földi életének 61-dik évében. Ő is élén, az öröklétre vetett, mellyhez pedig sok évek valának engedve néki. Elég sokáig tartott ő néki a' lelki vetésre adott kegyelem-idő; meddig nem adatik minden halandónak. E' hosszú idő alatt látott ő ugyan e' földön is már vetései után kedves aratásokat, a' meggyarapulást, a' jó gyermekeket, unokákat és a' világ előtti tiszteletet. De lelki vetését ő sokszor könnyhullatások között tette; megzavartatván örömei majd belől családjában, nyavalyák és halálos elválások által; majd kívül háborús idők, drágaság, szüktermés, tüzi

veszélyek és kárvallások által, mint a' mellyek szántó-földein és szivében zöldellő szép veteményit porba tiporták, és ötet gyümölcsök' aratásához jutni nem engedték. Kivált erős próbára volt kitéve béketűrése, az ő életének vége felé. De most immár arat örömmel és bőségesen; arat tisztos emlékezetet holta után, a' szeretetnek könyhullásait, és a' hervadhatatlan jutalmat a' minden aratás Uránál, az Istennél. Válgjunk el azért ő tőle, azzal a' keresztényi óhajtással, hogy sokat fáradt és szenvedett hideg tetemei nyugodjanak békeségben.

Ti pedig, kedvelt szomorú felei, vigasztalódjatok. Hogy ez Istenben boldogult teljes életében néktek javatokra veteményezett, és tisztelésteket halálában is megérdemli; hogy titeket emberkorra felnevelt, miszerint már őt könnyebben nélkülözhetitek, mintha közületek korábban elragadtatott volna; hogy hosszas nyavalyáitól megszabadult, és arat lelki vetései után. Ezeknek józan megfontolása vidítsa fel bánatos sziveiteket.

Ti pedig, többi halandó hivek, kik ezeket halljátok: menjetek el a' ti földi vetéstelek folytatására békességgel. De meglássátok, hogy a' lélekre vetésről el ne feledkezzetek. Hintsétek sok tiszta magvait a' jó cselekedeteknek. Kiváltképen a' szenvedések alatt legyetek erősek, és el ne vessétek reménységteket, hogy miután vetettetek könyhullatással, aratni fogtok örömmel.

Azért tűrj te, kinek sok itt nehézséged;
Te, kí hordozásra súlyos terhet vettél:
Tűrj erős szíved. Ez érdemül lesz néked,
'S ezzel szert jobb világ örömére tettél.

Mi földi aggság 's gond mind is öszvevéve,
Mellyek bús szívednek bánatit okozták,
Ama még nem kóstolt örömökhöz téve,
Mellyeket számodra fönntart a' mennyország.

Olvasd a' szent könyvben 's hidjed, ha vetsz sírva,
 Ugy valaha örömeikkel arathatsz.
 Boldognak tartsd magad, — mert megvagyon írva!
 Ha itt méltatlanul könnyeket hullathatsz.

Van egy, ki hallja e' kegyes' sohajtását,
 'S a' könycsöppet, melly két arczáján lefolya,
 Más szőlőbe tevén át fáradt munkássát,
 Szerető kezekkel letöröli róla. Ámen.

Mi atyánk 'stb.

Áldás.

XVII.

Azon fájdalomról, mellyet valahai kimulásunk az
 élőknek okozni fog.

(Dicséretes ember *) fölött, őszkor. Jer. Sir. V, 15. 16.)

Istenünk! könyörülj rajtunk,
 Kik még itt e' testben vagyunk;
 'S ruházz fel kegyelmeddel,
 Jól folytatni életünket,
 Áldásban hagyni nevünket,
 És jó emlékezettel, Ámen.

K. H.! Halálra, sírra, örök megjutalmazásra és
 büntetésre célzó emlékeztetések nem épen olyan dol-

*) Nem dicséretes halott fölött is mondható, illő alkalmazással és
 más alapigékkal, pl. Sir. 41, 14.

gok, mellyeket mi emberek szeretünk és áhítunk. A' halál már önmagában véve is, élőknek ollyasmi, melly ellen a' természet visszaborzad és iszonyodik. Az a' sötét és nyirkos sírgödörbe elásatás, az a' tetemeknek elrothadása; a' kedves szokássá vált létezésnek és munkásságnak megszűnése: mind ezek a' lelket akarattalanul is halált irtózó hangulatba hozzák. Azonkívül a' halál az ő szokott alakjában, a' mi viszonyainkkal és intézkedéseinkkel, óhajtásainkkal és kilátásainkkal sokkal merőbb ellenkezésben áll; a' sirnak, a' mi egész testiségünkre és az élethez vonzó szükséges hajlandóságunkra nézve, sokkal több retentései vagynak, mintsem az olly emlékeztetések előttünk kedvesek lehetnének. Aztán a' valahai ítéletnap senkit sem hagyand egészen minden számadás és lakolás nélkül; az öröklétről elmélkedések közé pedig rendszerint sok kétkedés és bizonytalankodás elegyedik. Mindazáltal alig lehet tárgy, mellyre az ember gyakrabban utasíttatnék, mint éppen ez; és mi alig nyithatjuk fel szíveinket a' nélkül, hogy a' mulandóságnak némű jeleire, és a' halálnak némű képeire nem akadnánk. Melly sok efféle képeket állít szemeink elébe csak ez a' jelen őszi időszak is. Mennyiszer int bennünket halottaink fölött kongó harangnak borzasztó hangja, melly azt hirdeti, hogy ismerőseink közül ismét eggyél kevesebb él. Mennyiszer ötlenek szemeinkbe utjártunkban a' temetői sírkövek és gyász keresztiek! És melly erősen emlékeztetnek végünkre minden egy embertársunk' hervadó egészsége, minden egy reszkető tagú öreg, minden beteg és szenvedő. Mi magunk is végre az általános elrendeltetésnek, t. i. a' meghalásnak nyomait olly tagadhatlanul magunkban hordozzuk, hogy vakoknak kellene lennünk, há ráismerni nem akarnánk. Csak még egy kevés idő mulva, 's mindnyájan czélon állunk. Erre emlékeztet a' jelen halotti eset is, mellyel N. N.-nek teszünk utolsó tisztességet 'stb.

Alapigék: Jerem. Siralm. 5, 15. 16.

„Meggzűnt a' mi szívűnknek vígassága, siralomra „fordult a' mi örűműnk. Elesett a' mi fejűnknek koro- „nája. Jaj most nekűnk!“ (Vagy Ámos 5, 16.)

K. H.! E' szentséges ígék, egy igen fájlalt halott fölűtti keserveket fejeznek ki. A' holtunk utáni jó hír név, a' gyakran emlegettetés szeretetben, a' mieink gyengéd utánunk esengése, egy egy fájdalmas könny, melly még soká halálunk után is sirunkra hull; a' maradék' dicséretes szava mind magunkra, mind arra a' mik voltunk a' világnak és a' mieinknek: oh! ezek igen édes reménységek, mellyekre szert tenni bizonyosan minden jó lelkű keresztyén vágy. Erre serkentésűl szolgáljon a' mostani áhítatossági gyász óra, mellyben elmélkedendők leszűnk: *azon fájdalomról, mellyet a' mi halálunk is valamikor az élőknek okozni fog.*

Kérdezni fogjuk elsőben: Vajjon a' mi halálunk lesz-e fájlaladó valakinek; másodsor, miért lesz illyen, ha t. i. fájlal valaki bennűnket; harmadsor, hogy nem haszontalan ránk nézve, ha ezek után gyakran tudakozódunk és aggódunk is életűnkben.

I. Első kérdésűl tegyűk magunknak, vajjon a' mi kimulásunkat fájlalja-e majd valaki, midűn az elkövetkezik. Erre azt feleljűk: hogy az lehet is sajnos másoknak, nem is. Mert lám szemeinkkel látjuk mind azokon, kik előttűnk elköltöztek; melly nagy a' különbség azon benyomásban, mellyet halálos esetek az életben maradtakra okoznak. Értűnk már elég olly halálos eseteket, mellyek a' megmaradtaknál legélénkebb fájdalmat gerjesztettek, és pedig sok évekig tartó fájdalmakat. De látunk ugyan illy esetekben gyakran csak igen mérséklett fájlalást is, melly nem sokára egészen elenyészett. 'S vajjon nem látunk-e olly halottí eseteket is,

hol ő fölöttök sajnálkozásról nem is gondolhattak, hol minden ember örömmel vette, hogy a' kimulással így lett a' dolog. Épen így nagy leend a' különbség azon bényomásokban, mellyek a' mi maradékinkra fognak okoztatni, mikor majd mi is egymásután a' világtól bucsút fogunk venni.

Többféle okoknál fogva megtörténhetõ pedig, hogy a' mi halálunk valaha senkinek sem léssen sajnós. Ennek vétsége rejtezhetik részint önmagunkban, részint az életben maradt emberekben.

1) Önmagunkban, (mondom), és pedig vagy önhibáink miatt, vagy a' nélkül. E' sorsot halálunkban, saját életünk folytatása által szerezhethetjük. A' ki az ő gondolkozás és cselekvés módja által másoknak ugyan csak gyűlöletessé lesz, és terhőkre válik: az hogyan várhatja, hogy halála valakinek fájdalmas leend? Hiszen inkább örül a' világ, ha egy földterhétől megmenekült. De még önmagunkon hibáink nélkül válhatik el itt a' dolog, midõn halálunkban bennünket senki nem fájlal. Mert nem gondolhatni-e egy seregnyi olly körülményeket, mellyekbe a' legjelesebb ember is juthat; és a' mellyekben hasonlólag terhőkre van az élőknek; de a' nélkül, hogy abban az ember legkevésbé is bűnös volna? Vajjon csak egymaga a' vétség nem okozhatja-e, hogy az ember olly esetben jut, mellyben mind azoknak alkalmatlanságára lessz, kikkel kapcsolatban vagyunk? Hát a' nyavalyák, — kivált ha szegénységgel is összeköttetvük, — nem ugyan azt a' sorsot készíthetik-e minékünk halálunkban, hogy megunnak bennünket, és kimulásunkkor senki sem rimánkodik érettünk: „Jaj minékünk!“

2) De találtathatik e' tünemény' oka azon emberekben is, kik között élünk. Sok derék ember él a' világon nem ismertette eléggé, vagy szinte félreismertette. A' más világon kétségkívül több olly embert találunk, kit e' földön örömmel láttak meghalni; de a'

ki sajátilag több szeretetet és tiszteletet érdemlett volna. Ugy kellett volna az ő életét tekinteni, mint ékességet és mint áldást e' világnak; és halálát viszont mint valódi veszteséget meggyászolni. De őtet az emberek nem ismerték vagy félreismerték; nem tudták minő nagy kincset birtak ő benne, és őt olly valaminek tartották, mi ő nem volt.

II. Ha pedig egykor halálunk valóban sajnósan fog esni az embereknek, és nem létünk miatt életök öröme siralomra fordul, tehát itt is viszont kérdezhetjük: honét jöhet ez a' szép szerencse. Ez olly okokból származhatik, mellyek részint becsületünkre válnak, részint sem becsületünkre sem gyalázatunkra nincsenek, részint a' sírban is gyalázatunkra szolgálnak.

1) A' becsületünkre váló okokat illetőleg: ha sok igazi ember-érdemekkel birtunk, akkor (igenis) azoknak, kik velünk éltek, és azon érdemességünket megismerték, úgy kell tekinteni halálunkat, mint tetemes veszteséget, mellyet ők szenvedtek; és mint ollyant is meggyászolniok. Bár kik valánk e' világban, és bár mivel foglalkoztunk: akkor, — ha egyébként az ahoz megkívántató lelki és testi erőkkkel birtunk és elég becsületesek valánk, mind azt végbevinni, mit véghezvinni kötelességünk parancsolt, mind azon emberek, kikkel kapcsolatban állottunk, sajnósan fognak minket elveszteni. Még több becsületet hozand nekünk, ha azok, kikkel szorosabb összeköttetésben éltünk, és a' kik minket mind lelkünk, mind szívünkre nézve egészen ismertek, — ugyan ezen tulajdonságinkért halálunkban mélyen gyászolnak. Mert nyilván vagyon, hogy bár hivatalunkban egy seregnyi olly emberektől nagyra becsültettünk, kikkel annak folytatásában közünk volt; azok részéről viszont, kik minket közelebről ismértek, mind a' mellett is talán kevés becsültetést és érdem-méltánylást aratunk. Ha ellenben mind a' kettő együtt találta-

tik, akkor megtisztel bennünket a' fájlalás, melyet kimulásunk okoz, és reánk illik a' jajgatás: „Elesett a' mi fejünknek koronája, megszűnt a' mi szívünk' vígsága; jaj minékünk!”

2) De forognak itt fön olly okok is, mellyek sem beesületünkre, sem gyalázatunkra nincsenek. Embernek halála körül t. i. valaki mélyen sebhettev érezheti magát, — olly okok miatt, mellyek az elhunytnak valódi érdemével legkevesebb kapcsolatban sem állanak. Például nem viselhetünk-e fájdalmas gyászt egy kised miatt is, midőn az elhal, ki felől pedig még nem tudhatjuk, mi fogna belőle lenni? Nem juthatunk-e ugyan azon esethe egy felnőt gyermekkel is, — csupán azért, mivel a' költségeket sajnáljuk, mellyeket neveltetése okozott; vagy mivel a' fősvénységnek, kevélységnek, és hiuságnak bizonyos czéljait megsemmisülve látjuk annak halálában? Nem érezhet-e egy egész család is szerföltötti fájdalmat az atyának mint gondviselőnek sirja fölött, — a' nélkül, hogy annak egyéb becsét tulajdonítana? Illyen esetekben a' fájlalás igen érezhető lehet; de a' megholtak sem becsületére sem gyalázatára nem válik.

3) Azonban meg kell vallanunk, hogy a' halálunk fölötti hideg részvétlenségét az élőknek szülhetik olly körülmények is, mellyek nekünk, még haló földünkben is gyalázatunkra szolgálnak. Hiszen az ember e' megromlott világban még balgaságok, kicsapongások, és vétkek által is kedveltetheti magát. Hibáink, — mellyek ezereknek kárt hoznak, — legalább néhánynak hasznosok is lehetnek. A' ki mit magához ragad, és ezernyi sohajtásokat magára halmoz, — legalább némelleyeknek olly igen javukra lehet, hogy őt meghalni épen nem örömet látják. És hol volt valaha ember, kinek mind ügyessége, mind gonosz akarata meg volt, hogy magát embertársainak balgaságaihoz és kicsapongásaihoz alkalmazza: kit halálában nem fájlaltak volna? De ha

vajjon ez által sírja fölé tisztelet emlékeket tettek-e, vagy inkább valódi gyalázat oszlopokat; az más kérdés.

III. Melly eddigi elmélkedés reánk nézve sokképen hasznos lehet és épületes. Mert ha már általán hasznos és idvesség, halotti elmélkedéseket tartani, mennyivel épületesebb azt a benyomást fontolgatni, melyet a mi valahai kimulásunk is az életben maradandókra tenne. Különösen szolgáljon ez az elmélkedés

1) Idvesség megszégyenülésünkre azon esetben, ha senki sem fájlalná halálunkat, és ha a' mellett lelkiismeretünk azt sugalja, hogy nem is vagyunk egyéb-re méltók. Senki ne higgye, hogy az ő halálából a' világ valami nagyot teend. Senki sem olly fontos, hogy őt a' világ nélkülözni 's kipótolni nem bírná. Könnyen észrevehetjük másokon, melly sok vagy kevés fájdalmat okozand nekik, ha megtalálnánk halni. Szintén ugy nem kell épen mély belátás az embernek ön szívébe, hogy magának megmondhassa mennyi érdeme van, vagy nincsen. Akkor az a' gondolat, hogy mi érettünk talán egy szem sem nedvesülend meg, segéljen bennünket a' mi érdemetlen létünk' idves érzésére. De még mélyebb szégyen hassa meg mind azt, ki bár a' sok fájdalmat halála fölött előre látja; de a' mellett azt is érzi, hogy ő ezen fájdalmat embertársainál saját erkölcstelen élete által okozta. Ez utóbbik esetben az ember nem csak semmire kellő, hanem ártalmas is. Azért minden könnycsepp az ő kimulásán, ugy jelenjék már itt ez életben meg neki, mint bevádoló az örök ítélőszék előtt.

2) Továbbá szolgáljon ez az elmélkedés nekünk élőknek serkentésül, mikor nem csak nagy fájdalmat sejdítünk halálunkkor, hanem arra, emberi érdemességünk által magunkat méltóknak is érezzük. Eddig pályánkon tovább is járdalni és közhasznosság és igazlelkűség által magunkat mindinkább kitüntetni: arra szolgáljon nekünk ez az elmélkedés. Azáltal mind azok-

nak, — kik halálunkon siránkoznak, — egyszersmind leghathatósabb vigasztalást is szerezzünk. Az is pedig serkentésül szolgáljon nekünk, ha előre látjuk, hogy halálunk sok fájdalmat fog szülni; de olly okokból, mellyek reánk nézve sem dicséretesek, sem gyalázatosok. Az ilyenkori könnyhullások is nem minket illetnek, hanem történetes dolgokat; mellyért azokra ne is építsünk igen sokat. Azonban e' körülmény is buzdítson jövendőre valódi érdem után törekedni, hogy elvalaha kimulásunkkor ne csak önmagukon, hanem rajtunk is siránkozzanak. Ha tehát holtod utáni ön jó híredet nevedet másért nem becsüled is, becsüld azt a' tied kedvéért; hogy holtod után ne kellessék magukat szégyenleniök te miattad. Sőt követni méltó volna egy régi bölcsnek idves tanácsa, melly szerint minden ember, még élte napjaiban magának sír-írást készítene, mellyet valaha sirja fölé tétetni óhajtana; 's aztán teljes életét úgy intézné, hogy illy holtá utáni felírásra méltó lenne.

3) Végre szolgáljanak az efféle elmélkedések vigasztalásra és reménységre, midőn a' halálunk fölötti sajnálkozásra magunkat méltóknak érezzük, de azt velünk senki nem érezi. Minden kellemetlen sorsban valami sajtáságos vigasztalás rejlik arra nézve, ki azt szenved, — azon öntudatban, hogy ő jobbra lett volna méltó annál. Ollyankor ez esetben inkább olly intézkedést vehetni észre, mellyet egy láthatatlan kéz tenni jónak talált, ha t. i. a' dolgot magunk nem hoztuk fejünkre. Vidámabban nézhet az ember akkor fel az Istenhez, és azt gondolja, hogy ő rendelte így a' sorsot. Most az ember szinte jó célokat is vehet észre, — minőket a' legbölcsőbb felől úgy is minden ő végzésiben feltehattünk, — 's a' minőket Isten épen ezen sors által akar elérni. Azonfölül a' halál is megkönnyebbül annak, a' ki előre látja, hogy őt senki sem gyászolandja érdeme szerint. Ő azt is reménylheti, hogy a' siron tul olly lények'

seregébe fog felvétetni, kik őt egészen annak tartandják, a' mi valójában.

Mi már közelebb ezen keresztyén atyánkfíát illeti, kinek ezen elmélkedés szentelve van, ő N.N. 'stb., innét elhíva életének 48-dik évében. Ő mint keresztyén, mint hites társ és atya, mindég buzgón igyekezett élete folyását úgy intézni, hogy mind azok, kik körül voltak, hosszabb életét maguknak kívánják, elhalálozása viszont mindnyájuknak valódi szívfájdalmat okozzon. Ezt tanusítják a' sok meleg könnyük, mellyeket koporsója mellett folyni látunk. 'S ez is az ő egyik legszebb dicsérete, hogy társától, gyermekeitől szívesen fájlalva, szeretve és megsiratva megy el innét, sőt hogy mindenek sajnálják, valakik őt közelebből ismerték. Oh! hogy az ő emléke maradjon meg közöttetek áldásban sokáig. Ő ne haljon meg néktek egészen, hanem éljen folyvást sziveitekben érzések által, elmétekben emlegetések által, szájaitokban dicséretetek által, és cselekedeteikben az ő virtusainak követése által. De ugyan ez szolgáltsaon egyszersmind leghathatósabb vigasztalást tinéktek érdemes gyászoló felek. Mert ő nektek dicsekedéstek vala, és a' ti fejeteknek koronája. Ez vigasztaljon névszerént téged szeretett hitese, ki 12 évig hű utitársa valál az élet utján. Neked az ő nevében e' szent helyről az ő szívének legforróbb háláját és végső köszönetét nyilvánítom, — a' te szeretetedért és tántoríthatatlan hűségédért, mellyel veled leélt napjait neki édesekké teted. Jutalmazzon meg téged a' nagy jószágú Isten, és terjessze ki napjaidat az emberi élet utolsó határáig. Maga helyett hagyja tenéked zálogul az ő legdrágább kincseit, mellyekkel éltében dicsekedett, két neveletlen gyermekeit, az ő képeit, és a' tieidet. Őrizd meg őket, mint szemed' fényét, tartsd meg őket a' menyországának tisztán és szeplőtelenül. Éljd boldogul és szerencsésen. Ama jobb világban megláljátok egymást viszont.

Ti pedig, szerelmes gyermekei, 's házas életének kellemes virágai N. és N. fogadjátok tőlem az ő legszebb atyai áldását. Fájlalástok gyöngéd szíveteknek becsületére válik. Vigasztalódjatok kedves gyermekek! Van még élő anyátok körületek, ki rajtatok mind azt elvégezni, mit édes atyátoknak elvégezni nem engedtetett. Az örök Istenben pedig van ti néktek a' mennyben egy hatalmas atyátok, ki magát az árvák atyjának nevezi, és a' kinek esztendci soha el nem fogynak. Ő vigyázzon és örködjék fölöttetek, hogy édesanyátoknak egyetlen öröme gyarapuljatok minden testi lelki tökéletességekben; és az ő szent angyalai kísérjenek titeket mindenütt.

Mi mindnyájan, kik bánatos részvevő szívvel itt összegyűlve vagyunk, ezen Keresztyén Atyánkfiának esete által engedjük magunkat halálunkra idvességesen emlékeztetni, és arra, hogy minden földi javak hiábavalók, hogy e' világ elmúlik, és annak minden dicsősége, csak a' ki az Isten akaratját cselekeszi, az marad meg örökkén. Annakokáért úgy éljünk, hogy a' mi inét elköltözésünk valaha, minden jó szíveknek fájdalmat hozzon. Hogy születél, sirtál; nézőid örültenek; úgy élj.

Hogy holtodban azok sirjanak, és te örülj! Erre serkentésül szolgáljon ez a' mostani gyász-elmélkedés is: mihez maga a' Mindenható, ki életen, halálon szabadon uralkodik, nyújtson erőt és kegyelmet az ő véghetetlen irgalmaért, Ámen.

Miatyánk 'stb.

Alkalmazás nem dicséretes ember fölött.

Mi illeti ezen Ker. Atyánkfiát N-t, kinek hamvai fölött azt a' gondolatot forgattuk elménkben, hogy mikor majd mi is kimulunk, és a' polgári társaságban együtt

élők közül eltününk: vajjon e' mi eltünésünket az életben maradottak fájlalják-e, vagy csak hidegen veszik; vagy szintén örülnek is, hogy tőlünk megszabadultak. E' három eset közül immár melyik illesse ezen kimult halandó társunkat; mire tette magát 48 évig terjedt életében érdemessé a' maradéknál; a' gyászoló felek' szívei fájalmukban sajognak-e vagy örömben; ő érte sirnak-e vagy önmagukon: mind erről ti tudnátok szólni sokat, — igen sokat, kik övei valátok itt e' földön. De ti önkebletek rejtekébe vonulva hallgatók; az elköltözöttnek sok gyarlóságait a' szeretet lepele által elfedezvén: és a' halottakról vagy jót vagy semmit sem szólván. Ugyan ezt teendem annakokáért én is; halotti elmélkedésünket ő reá bővebben nem alkalmazván: miután ő már a' világ ítéletén túltetve a' szent Istennek birói-széke előtt áll, mellytől elveszi jutalmát a' szerint, a' mint itt e' földön cselekedett, 's a' mint élete halála az illető öveire nézve öröm vagy szomorúság, áldás vagy átok, dicsekedés vagy gyalázat volt.

Titeket, gyászoló felek, kiknek megindult szíveit olly visszaemlékezések is faggatják, mellyeket csak az Isten tud az egekben, de nem mondhatjátok ki a' világnak: örvendeztessen meg az Ur, sorsotoknak mind mind jobbra fordulásával, hosszú élettel, szerencsés vidám napok' szemlélésével; — de egyszersmind ollyan kegyes szívvel, mellynek legfőbb vágyása légyen áldást terjeszteni maga körül életében; és tisztelettel emlegettetni, 's fájdalmasan megsirattatni halálában.

Mi mindnyájan, kik e' keresztyén társunk' halottjánál, (akár buzgóságból akár ujságkivánásból) ide összesereglettünk: ezen eset által is engedjük magunkat 'stb. (Lásd fölebb.)

XVIII.

A' keresztyén harczolóknak eltétetett korona.*

(Kiszolgált katona a] fölött. R. Tim. 4, 6.)

Atyám! hogy meg ne rettenjek
 'S készen menjek
 A' minden test' utjára:
 Adj olyan szívet, melly féljen
 Téged 's éljen
 Sok lelkeknek javára.

Ugy mikor majd jön a' halál,
 Bátran talál,
 Fájdalmimnak vet véget.
 Vigan fogok véle kezét,
 Hozzád vezet,
 'S ad örök idvességet. Amen.

K. H.! Az Isten, ki az Irásban számtalan helyeken a' *seregek* Urának kívánja magát neveztetni, ezt az ígérést teszi áldásképen Zedekiásnak, Juda-ország kegyes királyának: „Ezt mondja az Ur tefelőd: „fegyver miatt nem halsz meg, hanem békességben halsz meg; a' te atyáidnak temető helyökön takarítanak el tégedet az ő módjok szerint, és megsíratnak tégedet.“ Jer. 34, 4.

Zedekiás, királyi ember volt ugyan, de mivel a' király mindenrendű alattvalóknak, és így a' katonai rendnek is legfőbb ura és igazgatója: azon okból ő ha-

a) Ez esetre használható a' IX. sz. beszéd is.

di ember is volt egyszermind. Mint ilyennek immár, a' kinek a' sokszori táborozáskor el kell hagyni szerelmeseit, el szülötte földjét, el országának határait is; a' kinek idegen földön messze az övéitől, gyermekségének, ifjuságának társaitól, szüleitől, rokonitól, kiszakasztatva az ő megszokott fészkeből, esméretlen ég alatt kell ellenséggel szembeszállnia, és a' ki nem ígérheti magának azt az örömet, hogy az övéi közé temetessék, rokonaitól dajkáltassék sebeiben, utolsó betegágyában — s tőlök bucsúzhassék — ilyen sorsú embernek teszi Isten ígéletben, hogy nem hal meg segyverrel, hanem békességben. Melly ígéletét Isten Zedekiáson teljesítette is.

Az Uré ez az egész föld, és ennek minden kereksege. Mindenütt laknak neki teremtményei, mindenünnen megy út az idvességre, mennyországba. Minden hely tudva van ő nála, és akár vízen, akár kietlen pusztában, akár háborúban találjuk halálunkat, az önmagában halálunkat boldogtalanná nem teszi; és mindenütt int a' korona a' híven harczolóknak. Isten kezébe esünk, akár a' csata-piaczon, akár a' beteg-ágyon halunk meg. Egyedül azon válik el minden, hogyan kerestük idvességünket, mint teljesítettük tisztünket, mint feleltünk meg annak a' hivatalnak, mellybe állítottunk. Azért bár melly szép áldása Istennek, midőn a' hadi ember kitáltott esztendei után ismét az övéi közé haza térhet: de még is az nem a' legnagyobb áldása az Istennek. Sokkal nagyobb áldás ennél, midőn a' harcznak fia, idegen földön, ellenséges országokban, zűrzavarban is keresztyéni tisztét soha szemé elől nem feledte el, hanem azt teljesítvén számot tarthat ama koronára, melly minden igaz tusakodó híveknek eltétetett.

Hadi ember, katona volt ez a' megboldogult is, kinek mostan teszünk utolsó földi tisztességet. Ő mindennapi imádságában azt kérte sokszor Istentől, hogy csak még megláthatná szülötte földét, és hadi táborozásaiból

még valaha visszatérhetne hazájába. Megadta neki Isten e' kérését; de ezzel még az ő harczának nem lett vége, sem ezt legfőbb jutalomnak nem tartotta, hanem folytatta a' hivek' harczát, és óhajtozott szívében egy föllebb való becsesebb jutalom után, kívánta elnyerni az örök életnek koronáját. 'S ugyan erről leszünk tovább is az ő utolsó tisztességére elmélkedendők 'stb.

Alapítek: 2. Tim. 4, 6.

„Immár az én halálomnak ideje közel vagyok. Én „ama nemes harczot megharcoltam, pálya-futásomat „elvégeztem, hitemet megtartottam. Végezetre eltet- „tetett nékem az igazság koronája, mellyet megád né- „kem az Ur, ama napon, amaz igaz bíró, nem csak „nékem pedig, hanem mind azoknak, kik várandják „amaz ő dicsőséges eljövételét.“

K. H.! A' régi pogány görögöknél és rómaiaknál, nemzeti ünnepélyes játékok' alkalmával, mellyek cél- hozfutásban, küzdésben, 's más e'félékben állottak, a' győzteseknek jutalmak osztogattattak ki, névszerint borostyánokból font koronák. Ezekre czéloz a' felolvas- tatott szent lecke; és azt mondja, hogy a' keresztyé- neknek számára is vagyok készülve korona: de nem borostyánból, hanem mennyei jutalmakból álló, nem anya- gi, hanem szellemi korona, mellyet nekik a' Krisztus az ő tövis koronája árán szerzett, és a' mellynek el- nyeréseért minden keresztyén embernek harczolni kell. Mit hogy még bővebben megérthessünk, elmélkedjünk e' halotti alkalommal, a' keresztyén harczolóknak elte- tett koronáról; különösen, hogy az millyen, és mikép elnyerhető.

I.

Keresztyén harczolók alatt gondoljuk polgári érte- lembe a' haza' védelmére hadi élet-pályát vállalt, és

folytató hitsorsosinkat; erkölcsi értelemben pedig a' Krisztusnak minden hív követőit, a' mennyiben ezek a' csábítások és vétkek ellen örök harczban élnek, vagy néhutt vallásukért üldöztetést, nyomattatást és mindennemű bántalmakat szenvednek. A' melly korona immár ezek' számára, földi pályafutások' végén kitűzve áll: arról jegyezzük meg, hogy az

1) Dicsőséges szép korona. Neveztetik az Irásban majd örök életnek, majd igazságnak, majd a' dicsőségnek hervadhatatlan koronája. A' mi időnkben csak királyok és császárok ékesíttetnek koronával, mellyet majd szín-aranyból és drágakövekből készítenek, majd igaz gyöngyökkel megfűznek, — ritka virágokkal felbokrétáznak, czimeréül a' legfőbb vitézségnek, és a' királyi méltóságnak. A' keresztények' koronája pedig ama' Sáronnak rózsájából, ama' gyöngyvirágból, ama' tövisek közt felnőtt liliomszálakból fűzetetik, mellyről szóll az irás Ének 2, 1. 2. A' télben, nyárban, békeségben, háborúban egyaránt zöldellő reménységnek páлма-ágából köttetik: — a' sokféle tűz-próbáknak kemenczében, azaz a' sok nyomoruságok' tűzében megereztett és fényesült hitnek aranyjából verettetik; — a' földön árasztott könyhullatásokkal gyöngyöztetik, a' szívnek sebeivel gyémántoztatik, megvetéssel, gyalázzattal, szegénységgel, kárvallással palléroztatik. De ellenben a' Jézus igazságával fénylik, szentségével tündöklök, és az idvezültek' boldogságával csillámlök. Azon fölül

2) Ez a' híveknek koronája örökkén megmaradó. Ama' földi koronák, virágaikkal és borostyánaikkal együtt elhervadnak: de ez hervadhatatlan korona; amazok a' halálban letéttetik; ez akkor adatik; amazok elmaradnak, ezek elidegeníthetlen örök kincseink lesznek.

Bizonyára tehát ennél nincsen drágább jó, melly után törekedjünk; és nem vallhatunk soha nagyobb kárt, mint ha azt el találjuk veszteni életünk végén. És

pedig (fájdalom) elvesztik azt a' halandók közül nem kevesen.

II.

Mert ahhoz éppen könnyen el nem juthatni. Hanem a' ki azt elnyerni akarja, annak érette

1) Harczolni kell. Ezen örökélet koronája felől azt lehet mondani, hogy az tüzekben készül, vérrel szegeztetik, és halállal őriztetik: Tövis közül szedik hozzá a' rózsát, keresztről szakasztják a' koronát. Értsük a' nyomorúságoknak tüzeit, a' szenvedések' keresztjét és töviseit. Maga a' mi sokat szenvedett Krisztusunk, gyakran minket is a' súlyos és hosszas betegségekből és a' legmélyebb nyomorúságok közül szeret magához kiszakasztani. Ezeken kell tehát mind annak általmenni, a' ki e' koronát el akarja nyerni. De aztán boldog embernek is mondatik ő, ha a' kísérteteket diadalmasan elszenvedi. Jai. 1, 12.

2) Harczolni kell, mondám, e' szóban forgó becses jutalomért, és pedig sok ellenségekkel; minéműek az ezerféle alakú világi nyomorúságokon kívül a' léleknek veszedelmes ellenségei, a' testnek és vérnek gonosz kívánságai, a' vallástalanság, erkölcstelenség, a' rosza csábító példaadások, és más lelki gonoszok, mellyeken győzedelmeskednünk kell, ha végre pálmát akarunk nyerni.

3) Harczban kell lennünk sok ellenségekkel; és tegyük hozzá, hogy szüntelen 's egész végeztig. „Légy hű mind halálig, és akkor néked adom az életnek koronáját.“ Nem elég, hogy gyermekségedtől fogva derekasan futottad a' pályát, és mikor már ujjaddal ugy szóllván eléred a' pályát, akkor veszted el azt botlásoddal. Nem elég, hogy gyermekségedtől fogva Krisztus' zászlója alatt harczoltál, de mikor már tusakodásod' végéhez közelgetsz, mikor hűségéd legkivált megkivántatik: akkor állsz félre, árulójává lész uradnak,

vallásodnak, a' szent egyház pártosa. „Senki nem koronáztatik meg, hanem ha igazán harczol; és csak a' ki végig megmarad, az tartatik meg,“ ugymond Urunk Jézus Máth. 10, 22. Szenvedj azért, és tűrj békével minden világi nyomort. Lám azok, „a' kik tusakodni készülnek a' pályában, magokat megtürtöztetik, ők azért hogy romlandó koronát nyerjenek; — te pedig, hogy romolhatatlant.“ (I. Kor. 9, 15.)

4) Végre különös érdemet tulajdonít e' harez körül az irás annak, hogy hitünket megtartani igyekezzünk. Erről mondja Szent János Jel. 3, 11. „tartsd meg a' mid vagyon.“ Hitünk t. i. legdrágább kincsünk, drágább aranyból, ezüstből; az által győzedelmeskedhetünk a' világnak kísértetein, a' nélkül Isten előtt kedvesek nem lehetünk; az által nyerhetünk meg könyörgésünk után Istentől mindent a' Jézus által. Hit nélkül nyugtosok szívünkben, álhatatosok elménkben soha sem vagyunk, hanem ide 's tova hanyattatunk, sőt a' sátának prédájává is lehetünk.

K. H. ! N. N., cs. kir. nyugalmazott hadnagy ur, N. regimentben szolgált hadi férjfiú az, ki fölött illy tárgyról elmélkedünk, és a' kinek a' jelen halotti végső tisztességet adjuk. Illő dolog pedig, hogy mi itthon tegyünk annak utolsó tiszteletet, ki nekünk külföldön is becsületünkre élt; illő dolog, hogy a' hazának pora földje annak hideg tetemeit, ki a' hazát védelmezte, és érette sok véres harczokat kiállott. Ő harczoló volt mind lelki, mind testi, mind polgári, mind keresztyéni értelemben. Test szerint harczolt ő a' haza-kivánczozással, a' szokatlan sanyarú életmóddal; utóbb ellenséggel, mindennemű testtöredelmmel, sebekkel, fájdalokkal. Lélek szerint harczolt a' vallás vigasztalásainak hiányával, a' hitetlenségnek, szabados élésnek ragadványával, rosztára készítő alkalmatosságokkal, — mind a' melyeknek a' katonai élet inkább, mint más egyéb kitéve

van. De ime! szerencsésen harczolt. Mint fegyverhordozó polgár, a' hazának és királynak hű szolgálatakat tett, és sebekkel ékesítve, a' tisztességnek megannyi jeleivel tért haza szülőföldére, hol még életben találván 26 évekig elhagyott kedves rokonait, árnyékukban végső menedéket talált, sokfelé hányattatott szegény fejének; betegségében ápoltatást, csöndes halála után tisztességes temettetést atyáinak porai mellett. Vitéz hadi tettei és rendes magaviselete ő neki hamar megnyerték a' becsületet és kedvességet főbbi tiszteli előtt, nem is maradt ő az utolsók között; testében megrokknván pedig, és haza bocsáttatván, királyi kegyelemből becses nyugpénzben is részesítve lőn haláláig; melly őt itthon békességben, fekvő ágyban 65 évében utól érte. Mint lelki harczoló őseinek hitét minden utjártában és változó lakhelyein álhathatosán megtartotta, 's így amaz apostoli nemes harczot megharczolta, lelkiismeretét rút bűnökkel nem terhelte, a' halálhoz keresztyéni előkészülettel járult; melly által halála megkönnyebbült, — annyival inkább, mivel innét bucsúzását sem özvegyen 's árván hagyandó társ és gyermekek neki nem súlyosították, 's könnyűden áthagyván az utánna élőknak, nekünk e' világot. A' katonák csak addig táboroznak sátorok alatt, addig szenvednek esőt, havat, hideget, meleget, míg a' háború tart, mellynek végével felszedik sátorfaikat, és hazájokba költöznek. Ő is tehát mint a' háborús esztendőket kiszolgált öreg katona, nyugalomra bocsáttatott, és a' vitézkedő anyaszentegyház' kebeléből, a' triumpháló anyaszentegyházba ment által, tökéletesebb jutalomra és nyugalomra. Nyugodjanak por-maradványi békességben.

Melley szép vigasztalás ez néktek gyászoló rokonai, hogy illy nemes harczoló vált közületek ki, becsületére élt családoknak, helységteknek, és az egyháznak. Példája legyen serkentés és biztatás néktek, kik e' gyülekezetnek férjfi növendékei és felserdült ifjai vagytok.

hogy a' katonai élettől, midőn arra titeket a' haza és király hív, vagy hazánkat valaha ellenség megtámadná, ne irtózzatok, ne féljete; hanem mikor a' sor rátok kerülend, hagyjátok el szerelmesiteket nyugodt szívvel, tudván, hogy a' hadi állapotban is keresztyéni kötelességet teljesítetek, és hogy ott is az Ur vagyon ti veletek, ki hatalmas, titeket (szintugy mint a' boldogultat) még valaha visszahozni életben épségben. Ha pedig hazátok földétől messze, véres csatapiaczon elesnétek is, és nem lesztek megsiratva azoktól, kik titeket itthon szeretnek: akkor a' legdrágább könnyhullások fölöttetek azok lesznek, mellyekkel az ég megharmatozza temetetlen fejét a' bátorszívű katonának, ki kötelessége közben találta díszes halálát. De ugyan az ő példája intsen minket is mindnyájunkat, hogy a' haláltól ne féljünk, bárminő alakban közelítsen is az hozzánk. Ez ugyan megrettentéssel jár, akár az álgyúk rémületes dörgései között érjen utól kívülről, akár csöndes nyavalyának szorongatásai által belülről; valamint az őszvehalmozott holttestek' szemlélése csatapiaczon és temetőben egyaránt elszomorító: mindazáltal a' keresztyénynek olly sok hathatós vigasztalásai vannak, hogy azokkal a' halál minden rettentéseit magától elűzheti. Azért bátorkodjunk csak nyomban utána ama' lelki győző vitéznek, ki halálon, poklon diadalmat vett, és a' sötét halál-völgyön előttünk járt! Ugy legyőzzük utolsó ellenségünket is, és a' nemes harczot végső bajvívásunkban is kiállván, alája illünk annak az örök fényel ragyogó koronának, mellyet Jézus minden hív tisztelőinek számára a' síron túl eltéve tart. Ámeu.

Miatyánk 'stb.

XIX.

A' keresztyén, a' koporsó után járva.

(Sir. 7, 35. Hirtelen halál' alkalmával.)

Én Istenem! benned bizom;
 Segélj, ne hagyj tántorodnom.
 Lelkem, testem, minden tagom
 Reád hagyom,
 Rendeld el, rád támaszkodom.

Nem tudom, éltem tart meddig,
 De tudom, hogy végeztetik,
 Valamikor neked tetszik;
 Hozzád megyek,
 'S akaratodnak engedek.

Minden órában kész lelkem,
 Hogy veled legyek, Istenem.
 Nem választok órát, időt,
 Hozzád vivőt,
 Megállom a' neked tetszőt. Ámen.

K. H.! II. Sám. 3. egy gyászos eset beszéltek el abból a' boldogtalan visszavonásból, melly volt egy ideig Isbóseth és Dávid királyok között, és a' mellynél azt jegyzi meg a' Szent Iró, hogy maga Dávid király is elkísérte a' halottat, és mégyen vala a' koporsó után. Ama vitéz hadi vezért Abnert érte pedig az a' halálos eset, mellyel ő egy barátságot színezett tisztitársától orozva és álnokul meggyilkoltatott, — mint ennek bővebb históriáját a' szent könyvben házaitoknál megolvashatjátok.

Mi vegyük észbe itten, melly bizonyosága ez az emberek álnokságának. Hidj, de kötve, és meglásd kinek; még jó barátodnak sem mindenkor. Kivált a' hol haszonlesés, szerencse, vagy kenyérfeltés, vagy szerelem forog fön, — ott a' legjobb barát is egyszerre halálos elenséggé változhatik.

De vegyük észbe itten a' hirtelen halált is. Sokszor midőn az ember azt véli, hogy szerencsére lépett, akkor a' sírba lép. Boldog Isten! melly igen megijedett Dávid, mikor ezt a' szerencsétlen gyászesetet meghallotta! Parancsolatot adott ki, hogy Abner, ártatlanul történt megöletésének jelenségéül, mindenektől gyászoltassék, és tisztéségesen eltakaríttassék. Maga a' király is gyász ruhában ment ennek a' vitéznek koporsója után; a' bánatos könyhullatások csurogtak le két arczáján, és egész lelke szíve szomorú volt.

Mi mindnyájan megannyi lelki vitézek vagyunk. Akármellyik essék el közülünk, és kísértessék sírba, mindenkor van okunk a' szomorkodásra; mikor pedig hirtelen halál történik, akkor van okunk meg az idveséges megijedésre is. De nem elég, hogy csak szomorkodjunk és megijedjünk illyenkor, hanem kísérvén a' halottat, és bánkódva utánna menvén a' koporsónak, szent gondolatokon is kell jártatni elméinket. Meg kell gondolnunk, hogy az a' megholt ember, képe a' hiábavalóságnak, tanító-mestere a' halandóságnak, új előttünk járó utitársunk a' más világra. Sokszor megesik pedig egy egy esztendő lefolytában, hogy bánkódva kell koporsó után mennünk, megesik az ime ezen órában is. Nem mindegy azonban akármelly halottnak járjunk koporsója után; mert egészen különböző gondolatok és érzések ébresztetnek fel bennünk, mikor egy jó embert kísérvük ki a' temetőbe, vagy egy rossz tagját a' társaságnak; különbözők, ha rendes halállal mult ki felebarátunk, vagy véletlennel és erőszakosan. Ez utóbik eset van jelen e' mostani gyász alkalmatossággal,

mellyre nézve, hogy gondolataitoknak némű vezérül előtetek járjak, elmélkedendő leszek arról, hogy miképen megy a' keresztyén ember a' koporsó után. Hogy pedig ezen elkezdett és bejelentett szent munka szolgáljon a' megboldogultnak valóságos tisztességére, az őt sirató feleknek vigasztalásukra, mindnyájunknak pedig épületünkre; jer előbb 'stb. Miatyánk.

Alapigék: Sir. 7, 35. *)

„Járj a' siralmasokkal, és ne távozzál el a' siróktól; még a' holttól is kedvedet el ne fordítsad. Minden te beszédidben pedig megemlékezzél a' te végéről, és úgy soha nem vétkezel.“

K. H.! a' felolvasott szentséges igékben az Isten lelke által azon keresztyéni tisztünkre serkentetünk, hogy vegyünk szíves részt felebarátunknak szomorú esetében; véle, midőn ő sir, mi is bánkódjunk; mikor pedig néki szinte halotti esete van: akkor a' halottas háznál megjelenjünk, keresztyéni szolgálatot kész szívvel tegyünk, tulajdon végünkről is megemlékezővén. Hová kell pedig részvevő bánatunkat hangosabban követelő gyász-eset, mint az a' sors, melly ezen előttünk fekvő halandó társunkat érte. Ő hirtelen kivétetett az élők földéből; a' mi kötelességünk pedig élőké neki megadni az utolsó tisztességet, és az ő véletlen halálos esetét tanulságunkra fordítani. Cselekedjünk is azt, elmélkedvén arról: *miképen megyen a' keresztyén ember a' koporsó után.*

Megyén 1) ezzel a' szent gondolattal: ki tudja, melly közel vég-órám. 2) Ezzel a' dicső vigasztalással: ha ez a' világ elhalna, elég, ha Jézus velem vol-

*) Más alapigék ide, lehetnek: Luk. 23, 27. 26. 1 Mos. 49.

na. 3) Ézzel az erős reménységgel: Jézus én megváltóm él, én is látom az életet.

I.

Minden halottnál, mellyet kísérünk, ez legyen a' főgondolatunk: ki tudja, melly közel vég-órám. Lekötelez erre a' Krisztus parancsolatja, ki így int: „Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy megállhassatok.“ De lekötelez a' halálnak bizonytalansága is. Érhet bennünket a' halál minden időben, olyanban is, mellyben nem gondolnánk. Ember! a' te kebeledben hordozod a' halandóság magvát. Egy kis egészségtelen levegő, egy becsúsztott ragadó nyavalya, egy ital hidegvíz a' hévségre, és sok ezer csekély dolgok megrövidíthetik és kiolthatják életedet. „Reggeltől fogva estvéig, melly könnyen változhatik dolgod.“ Ennyi sok váratlan esetünk mellett, elég okunk van arra, hogy minden időben, de legkivált, midőn koporsó után járunk, ön életünk végéről elmélkedjünk; mint B. Sirák int a' szent leczkében: „Minden te beszédidben pedig megemlékezzél a' te végedről, és úgy soha nem vétkezel.“

Ez az elmélkedés pedig ne álljon csak pusztá gondolatban és erőtelen felfohászkodásban: „Oh istenem! mik vagyunk mi emberek!“ Ne is legyen csupa halotti ének: „Ki tudja, melly közel végórám.“ Nem! hanem okozzon ez valamelly felindulást a' szívben, hogy annak ereje általhasson életünkre. Te

1) Kegyes keresztviselő lélek! te a' többi felebarátiddal a' koporsó után mégysz a' sir felé. Sirsz a' sírókkal, és talán inkább a' magad nyomoruságán, mint a' megholtén. A' te szivednek csendesítésére gondold meg: „Ki tudja, melly közel végórám,“ „majd én is egyszer betétem a' nyugodalom' kamarájába, ott vége lesz bánatomnak, melly mostan gyötör. Majd akkor zengik fölöttem is azt a' győzedelmi éneket: az ő

nagy nyomorusága jutott immár boldogságra.“ Oh melly édesdeden nyugszom akkor az én fáradságim után!

2) Ha ifju vagy, ki a' koporsó után mégysz, mit látsz egyebet, mint a' halotti feleknek sirását. Hallok közben szólni a' harangot, és a' halotti éneket. Ezek felindítanak téged, hogy életednek rövid és bizonytalan voltáról gondolkodjál. Ha a' halál hirtelen bálnék veled: micsoda lélekkel állnál meg az igaz biró Krisztus előtt? Ne halaszd hát megtérésedet betegségedre. Ifjúságodban gondolkodjál teremtődről, koporsódról, kerülj a' világnak hiábavalóságait, mert azok téged csak nyugtalanná tesznek, Vigyázz, hogy ha vénséget érendesz, szégyennel ne kellessék visszatekintened ifjúságod bűneire. Hátra lévő időben élj ne a' testnek, hanem az Istennek akaratja szerint.

3) Te bűnös ember! mikor a' koporsó után mégysz, millyen élénk példát látsz ott, hogy bűneidet megismerjed. „A' halál mindenekre elterjedett, mivelhogy mindnyájan vétkeztek.“ Világos képe néha a' hirtelen halál, miképen bálnik Isten a' bűnös emberrel, miképen leronthatja, összetörheti, rothadásra viheti, ha akarja. Oh! bűnös, talán te előbb megérdemletted volna a' halált, mint a' kit kísérsz. De miért hágy az Isten téged tovább élni, mint ezt? „Nem tudod-e, hogy az Isten' jósága téged megtérésre vezet?“ Te fősvény, ki a' koporsó után mégysz, tedd a' szemeid elébe, talán még ez éjjel megkérlik a' te lelkedet. Mit használ azután, hogy gyűjtöttél? Tégy fogadást a' koporsó után, hogy jobb dolgok' megnyerésében fáradszod magadat ezután. Gyűjts magadnak a' szegényekkeli jótétemények által, és a' kegyesség követése által kincset az örökkévalóságra, mellyet sem a' rosda, sem a' moly meg nem emészt, sem a' tolvajok el nem rabolnak tőled. Az állandó kincs marad, és örök nyugodalmat szerez. — Te haragtartó, bosszuálló, emlékezzél meg utolsó végedről, és a' gyűlölségnek is vess véget. Mert ha a' halál a'

haragban talál, hogyan lehet reményed, hogy olyan tisztátalan szívvel az Istent láthasd. Ha lopó, csaló vagy, az igazságtalan jószág neked a' halálban nem használ. Mézítelen mégysz ki a' mint úgy is jöttél, a' világra. Mikor a' koporsó után mégysz, gondolkodjál, hogy még megbékélj azzal, a' kit megbántottál, és visszaadd, a' kitől mit elvettél; mert közel lehet a' véged. — Te buja kívánságu tobzódó ember, te gondolkodol halálodról a' koporsó mellett, de úgy talán, ha azt mondod: „együnk, igyunk, mert holnap meghalunk!“ (1 Kor. 15, 32.) Oh! ha több nem lenne; csak meghalni kellene, és más nem következne reá, ez jó lenne tenéked. De halld meg, mit mond Pál Apostol (Sid. 9, 27) „Elvégzett dolog, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután pedig ítélet léssen.“

II.

De menjünk a' koporsó után azzal a' vigasztalással is: „ha ez a' világ elhalna, elég, ha Jézus velem volna.“ Mi lehet olyankor helyesebb gondolat: „Jézus én barátom él, ő én velem van, lát engem, könyörül én rajtam, és magához fogad.“ Ez a' gondolat aztán

1) Minden pogányi bűnös szorgalmatosságtól megoltalmaz. Kell sirni, kell, de mint keresztyénnek, nem úgy mint azoknak, kiknek reménységök nincsen. Így kell gondolkodni: „a' Jézus feltámasztotta Lázárt, Naini ifjút, azt most is tehetné, ha akarná; de, ha az én barátom boldogul meghalt, miért cserélné fel ismét azt a' boldog helyet a' nyomorult világgal. Ezt a' Jézus nem akarja: de az utolsó napon megteszi. És a' ki ott a' halottakat feltámaszthatja, engem is ezerféle módon megvigasztalhat. Azért az Urra bízom az én utamat, ő jól téssen velem.“ (Sir. 38.)

2) Ez a' gondolat erősítsen bennünket, hogy a' Krisztus barátsága felől bizonyosak lehetünk. „Az én földi barátom mindenben nem használhat énnékem, de

ha Jézus az én barátom: ki árthat énnékem? a' kinek ő kegyelmes, annak mindene van.“ Miben álljon pedig az ő barátsága, és hogyan tartatik meg, maga mondja Szent Jánosnál 15, 14. „Ti az én tanítványim lesztek, ha megcselekeszitek, mellyeket parancsolok néktek.“ Ez legyen a' ti foglalatosságtok, és így jó reménységek lehet. Bátrak lehettek minden reátok jöhető eseteitekben. Ne féljeteK semmi veszélytől: az Ur veletek van. A' kik az Istent szeretik, azoknak mindenek javukra szolgálnak. Akármi esetben lesztek, akárkit temettek is el: bátran! ő csak az időt várja, és majd csudálkozni fogtok, hogy a' mostani szomorúságtok melly nagy örömet szerez valaha, és hogy a' Jézus mindeket javatokra szolgáltat.

III.

De menjünk a' koporsó után még azzal a' reménységgel is: „Jézus én megváltóm él, én is látom az életet.“ Itt vigasztalja magát a' keresztyén a' jöendő örök élettel és feltámadással. Az ítélet napján fel fog a' Jézus kiáltani: „KeljeteK fel holtak!“ és akkor, a' kik a' koporsóban lesznek, kijönek. Ez a' feltámadás pedig nem csak bizonyos, hanem vigasztalhatja is magát a' keresztyén ezzel, a' halál félelme ellen. A' melly hatalommal birt a' Megváltó az ő testének napjaiban, azzal bir most is. Az ő igéje ma is előttünk van. Nem csak egy kettő támad pedig fel, hanem mindnyájan kik elaludtanak az Urban. 'S ez a' feltámadás leghathatósabb eszköz a' halál félelmei ellen is. Mi lehet keserűbb, a' koporsó után menvén, mint az, hogy nekünk is meg kell hallnunk, 's elrothadunk? Mi lehet rettenetesebb mint a' sir, és hogy csontaink elhányatnak? De ez a' vigasztalás: „itten vagyok csak földi, de ott leszek mennyei.“ A' földbe elvettetett magv ha elrothad, ugy hoz gyümölcsöt. Mivel azt tudom, hogy az én Jézusom valaha ebből az elromlott testből dicsőségeset készít, melly tündöklük

mint a' nap: tehát mind ezeket semminek tartsam-e?
 A' koporsót tehát csak olyannak tartom, mint a' Nőé'
 bárkáját. Melly bátor volt ez az Isten embere. itt ma-
 gán: mikor az egész világ nagy félelemben rettegett,
 fejére kulcsolva kezeit, az Isten maga bezárta a' bár-
 kát, — és megis nyitotta ezt a' kedves tömlöczöt annak
 idejében szerencsésen, minekutánna minden szélvész
 lecsöndesedett. Igy a' sir, a' mi kedves nyugovó he-
 lyünk lesz. Midőn a' világ háborog, hadakozik; akár
 mit tegyenek, akár ágyúzzanak sírom fölött: de semmi
 sem háboríthat meg. Mások akár mint sírjanak a' föl-
 dőn, én csendesen aluszom, mert az Ur azt mondja né-
 kem: „én élek, és ti is éltek!“ és midőn eljön az íté-
 let, akkor felébreszt az én Jézusom: „kelj fel!“ és az
 Urat követem, és bémegyek a' boldog helyre.

Haljon meg, a' ki meghalhat,
 Jézust el még sem bocsátom.
 A' kétség engem nem bánthat,
 Ha kedvesem halva látom.
 Ha az egész világot eltemetik,
 Jézusomat tőlem el nem vehetik.

Illyen gondolatokkal kísérvük ezt az előttünk fekvő
 koporsót is, melly néhai N. keresztyén atyánkfiának
 hideg tetemeit zárja. Őtet a' nagy hatalmu Isten, 70
 esztendei magas korra felsegítette; melly számos évek
 lefolyta alatt, eléggé látta mind a' jót, mind a' gonoszt
 a' nap alatt. (Bajai.) De meggyőzte ezeket a' keresz-
 tyén vallás ereje által, mellynek ő minden életében buz-
 gó barátja volt. Oh! hány halandó társakat szemlélt ő
 már, körülé elhullani! Hány koporsó után ment ő éle-
 tében! Mignem az élet' Ura a' hálál sorsát ő reá is elkö-
 vetkeztette, őt — mint a' kegyes Énochoz — az élők
 közül hirtelen magához ragadván; úgy hogy most már
 mi járunk az ő koporsója után. „Az igaz ember, ha

hirtelen meghaland is, bekességben vagyon,“ ugymond a' szent könyv: ezt higyjük ő felőle is; kirő tudjuk mindnyájan, miképen járt közöttünk földi napjaiban. Az a' halál nem lehet rossz, mellyet jó élet előzött meg.

Ezekkel a' gondolatokkal menj az ő koporsója után, névszerint te megkeseredett nő társa, N., ki mától fogva az özvegyek' névlajstromába irattatol; miután véle példás hűséggel 24 évekig lakoztál. Hűségedért tekintsen rád az özvegyek' atyja, az ő irgalmasságának szemeivel; oltsa mélyen szívedbe azt a' vígasztalást: „Ha az egész világ mellőlem elhalna; elég, ha a' Jézus velem volna!“ Végezetre adjon tenéked gyász helyébe vigasságot, siralom helyett még örömeket.

Ezen gondolatokkal menjetek koporsója után kedves gyermekei, kiket már emberkorra felnevelt. Elválík tőletek atyai áldásainak fejetekre mondásával, a' midőn kívánja néktek a' házassági boldogságnak minden élvezeteit, és hogy láthassa mindenitek az ő házábanak javait, gyermekeinek gyermekeit, és az anyaszentegyháznak békességét. Őrizzen meg titeket pedig az Ur ilyen hirtelen kimulástól.

Ugyan efféle szerető szívből fakadott jó kívánságok között vesz bucsut néhai asszony testvéreinek maradékaitól is, kik S-ben lakoznak. Titeket is tartson a' kegyelmes Isten, az ő hatalmának kezeivel, őltalmának szárnyaival fődözzön be, adjon bőv részt a' világi előmentségben, éltesse hitestársaitokkal és gyermekeitekkel sok időig; és valaha vezéreljen őszve véle boldog helyen.

Mi pedig, — kiket véle sem vérség, sem rokonság, hanem a' keresztyén hit és szeretet, szomszédság, nemzetség és haza tartott kapcsolatban, az ő koporsója után menvén, teljünk el mindennemű szent érzésekkel és gondolatokkal; hogy az ő halála legyen a' mi poenitentzia tartásunknak élete, és az ő elvesztése, a' mi lelkünk épülésének nyeresége. Ugy kísérjük őtet, hogy

magunkba szálván, mi is meggondoljuk: „Ki tudja, melly közel végóráim. Törekedjünk pedig, hogy birhassunk bármely sír fölött nyugodtan állni, bármely koporsó után nyugton járni; hogy mikor valaki elhal mellőlünk, ne kellessen gondolnunk: „Jaj nekem! ez elment előre, 's bevádol engem Istennél! „Senki eránt szíveinkben haragot, gyűlölséget ne forraljunk. Éljük mindenkor szentül és ártatlanul. Akkor aztán, a' halál akár házunknál, akár utfélen, akár sínlődő ágyon, akár hirtelen, akár ifjan, akár vénen ér utól: mindenkor fiai és leányi bizodalommal mondhatjuk ama kegyes Simeonnak hattyú énekét: „Uram! mostan bocsátod el a' te szolgádat és szolgálódat békességgel,“ Ámen.

Légy mellettem, oh Jézusom!

Mikor többet nem hallok;

És mikoron én Krisztusom

Már többet nem szólhatok.

Akkor végső óhajtását

Szívemnek 's fohászkodását

Vedd hozzád, 's adj idvességet, Ámen.

XX.

A' gyilkosság' bűnének irtózatossága.

(Emberölés' esetében. Mát. V, 21. 22.)

Jól tudom, oh kegyes atyám! eljő egykor a' halál,
De mikor, hol 's mikép jön rám, 's melly készülettel talál?
Azt előttem elrejtetted, azt megtudnom nem engedted;
Te tudod azt egyedül.

Kérlek hát, kegyes Istenem! adj nékem bölcs értelmet,
Tanácsodat megértenem, 's önts szívembe félelmet,
Hogy míg jelen nem lesz végem, a' legyen gyönyörűségem,
Ha tetszésed tehetem. Ámen.

K. H.! Gyilkosság történt tehát közöttünk; ember-
vér ontatott ki gyülekezetünk' békés kerítéseiben, és
pedig emberi kezek által: olly bűn, melly az égbekiált,
melly a' halálos és czégéres bűnök sorában áll, és a'
mellynek még csak hirhallására is az emberek fülei meg-
csendülnek; mennyivel inkább szemeinkkel látására meg-
rémülünk. Sebes szárnyakon repül is már a' borzasztó
hír mindenfelé, hogy N. helységben embert öltek; — a'
gyilkosnak és meggyilkoltatottnak felei földig megaláz-
tatva, és leveretve jajveszékelnék, rimánkodnak, és
vigasztalhatatlanok; mi pedig velök együtt gyászolunk,
de egyszersmind nemes boszorkodással szégyeneljük,
hogy helységünk és egyházunk illy szörnyű bűnnel fer-
tőztetett, 's olly igen meggyaláztatott.

Ama legrégebb törvények között, mellyek hajdan
a' Sinai hegyről iszonyú menydörgésben és villámlásban

adattak ki, aládörgött az Isten népéhez ime ez is: „Ember vérrel meg ne fertőztesd a' földet, mellyet néked lakásul adtam; ne gyilkolj, ne öl!” Ez a' törvény, Urunk Jézustól megerősítette, és velünk született természeti jögon alapulva, máig is áll, keresztyén nem keresztyén polgári társaságokban egyaránt föntartatik, és általhágása szigoruan büntettetik: e' törvénynek megtartása lévén minden társas együttélésnek legelső elmulhatatlan feltétele. Szerencsénkre az rendszerint szentül meg is őriztetik az emberektől; és csak igen ritka eset, hogy valaki az ellen cselekedni merészkednék. De szerencsétlenségünkre ez a' borzasztó merény mostan a' mi hitfeleink között lett elkövetve, ez a' szent törvény gyülekezetünkben lön általhágva; ez a' ritka gyászos halál neme nekünk ime! most van jelen. Hogy pedig ez közöttünk első és utolsó legyen; és hogy soha többé e' gyülekezetben embervérrel kezek ne undokíttassanak: halljunk e' gyász alkalommal elmékedést a' gyilkosság bünének irtóztató nagy voltáról. De minekelőtte 'stb.

Miatyánk 'stb.

Alapigék: Máté 5, 21. 22.

„Hallottátok, hogy megmondattott a' régieknek: ne „ölj; mert valaki ölend, méltó az ítéletre; én pedig ezt „mondom néktek, hogy valaki haragszik az ő atyafiára ok nélkül, méltó az ítéletre; valaki pedig ezt mondja az ő atyafiának: Ráka, méltó a' gyülekezetre; valaki ismét ezt mondja: bolond, méltó a' gyeheennának „tüzére.“

K. H.! E' felolvastatott ismeretes szent igék' felvilágosításához meg kell jegyezni, hogy a' zsidóknál háromféle büntető törvényszékek, és így a' büntetésnek is három fokozatai voltak: mellyekre idvezítő Urunk czéloz. Akarja pedig mondani: hogy a' bűnnek minden to-

vább lépése, legelső fogantatásától fogva végbeviteléséig; — névszerint a' gyűlölködésnek minden fokozata, a' nagy ítéletnek és számadásnak napján, Istentől el fogja venni büntetését, ahoz képest, a' mint az által felebarátunknak ártottunk. Akarja mondani, hogy az emberölést tilalmazó törvény alá, nem csak az életnek erőszakos kioltása esik: hanem az azt előkészítő bűnök is (u. m. a' csúfolás, ingerkedés, harag, gyűlölség.) megannyi vékony gyilkosságok gyanánt tekintendők. Főképen mégis a' gyűlölség szokott lenni az első lépés e' szörnyű bűnhöz. Azért Urunk Jézus megmagyarázza, melly sokféle csekélyebb és gyanútlan ösvényeken is, megsértetik ez a' törvény: „ne ölj!“ Mindennemű igazságtalanság, mellyel valakit gonoszul illetünk, és szívét megkeserítjük valakinek; és a' melly megemészti 's megrövidíti felebarátunknak napjait: ugyan az a' bűn más köntösben. 'S épen azért szól ezekről a' szent irás olly keménységgel, mivel sokszor a' gyűlölség és haragtartás valóban olly éktelen gonoszszágon végeződnek, minéműt el nem hittünk, ha valaki előre megjövendölte volna is. És noha az ilyen kezdetre nem következik mindenkor illy gyászos vég (mitől Isten mentsen is meg) mindazáltal ellenben gyilkosság nem történhetik, hacsak előbb már e' gonosz magvak elhintve nincsenek, — mint Kainnak gyilkossága is azzal kezdődött, hogy öcsését ok nélkül gyűlölte. A' legbölcsebb erkölcsstanítók tehát azt sürgetik, hogy valamelly bűnnek távoztatása végett, az ahoz vezethető legelső lépéseket és csábításokat kell kerülni. 'S a' ker. vallásnak az az egyik jelessége, hogy e' körülményre is különös figyelemmel vagyon, és sokat tart a' gonosznak legelső felforrására; számadás alá vetvén nem csak beszédinket, hanem még gondolatinkat is, hogy azoknak jó idején elejét vegyük, első gerjedezésökben azokat gyökerestől elfojtsuk, és tovább elhatalmazni ne engedjük. Azonban az ötödik parancsolatnak fő tárgya csakugyan a' valóságos és tett-

leges emberölés, az, a' melly (fájdalom) nálunk mostan mutatkozott. Elmélkedjünk tehát tovább is: a' *gyilkosság bűnének irtózatosságáról.*

Mikor az emberek legelőször polgári társaságba egyesültek, ezzel az volt főczéluk, hogy először is életök bátorságban legyen. Mert ez a' fundamentoma minden egyéb áldásainknak, boldogságunknak. Lopások, elnyomatás, zsarolás, erőszakos rablás csak az ágotat metélik le; de ez a' gyökeret vágja el; minden odavész vele együtt; az igazságtalanság kipótolhatatlan. Nem adhat a' helyett aztán senki is semmit. Mert micsoda jutalmat lehetne adni az embernek életéért? Micsoda elégséget az özvegynek, az árvának, a' familiáknak, a' barátoknak, rokonoknak, kik elszakasztattak pártfogójuktól, és talán örökre elhagyattak, nyomorulttá tétettek? Azért minden erőszakitételek között, mellyek emberen eshetnek; az ő életén, az ő mindenén! történt erőszak a' legnagyobb; 's a' föld minden részeiben, minden pallérozott nemzeteknél törvény szerint halállal büntetetik. Az Istennek rendszabásaiban is, mellyeket a' zsidóknál tett, az emberölés ugy rajzoltatik, mint legutálatosabb és legmegbocsáthatlanabb bűn. „A' ki atyafiát megöli, annak keziből kérem elő annak életét. A' ki embervért ontott, annak vére is ember által ontásék ki. Ne vegyetek váltságot a' gyilkosnak életéért, hanem az okvetellen halálra ítéltesék. A' ki egy embert megölt, a' nélkül, hogy többet is megölt volna, ugy vétetessék, mintha minden embert megölt volna; a' ki egyet megtartott életben, mintha minden embert megtartott volna.“ (Czélzás van arra az emberre a' szentírásban, a' ki egy kezével egyszerre agyonsújtotta az egész élő emberi nemzetnek negyedrészt? Ki találja elő, ki volt az? Kain, megölvén Abelt). Ha valamelly bűn által, bizonyjal az emberölés által nagyon megsértetik az Istennek tisztessége; mellyért nem is hagyja azt bosszúállás nélkül, mert Mós. szerint az ő képére teremtette ő

az embert; 's tehát az emberi életnek megtámadásában van valami igen nagy vakmerőség; nem csak gonosz következései miatt, hanem a' személyes erőszaktétel és Isten elleni méltatlanság miatt, ugymint a' ki egyedül ura életünknek, halálunknak. Mert miután az ember az Isten képére van teremtvé, (Apost. csel. 17, 28.) — valaki embert öl, mind az egyegy képét az Istennek rontja össze. Ha te valamely mesterséges gépet készítenél, és egy másik azt neked merén pajkosságból össze akarná zúzni: vajjon mint tetszenék az tenéked? Már pedig az emberi test egy ilyen mesterséges gépmíve az Istennek, mellyre kezedet nem szabad vetned összerontás végett.

Azután az ember a' Krisztusnak megváltottja is; el ne emészed azt, kiért a' Krisztus vérét ontá. Végre az emberi test a' szent léleknek temploma, mellyet feladni, szörnyű bűnnek vétetik Isten előtt.

Azonban még ez sem meríti ki az emberölésnek nagyságát, hanem vegyük ide a' megöletettnek kárvalását, készületlenségét és azokéit, kiktől ő hirtelen elragadtatott. Mert ő készületlen állapotban vágathatik ki az életből mind ő maga házi állapotjára, mind az ő Isten előtti számadására nézve. Ugyan is ritka ember, kinek nincs szívében valami, a' mit rejt, eltitkol haláláig; akkorra tartogatja, mire majd meghal, 's aztán nem hagyni neki időt, hogy magát kinyilatkoztassa, melly szörnyű erőszaktétel! Mi el nem temettetik az emberekkel sokszor illyképen! Az az ember indulatok hatalma alatt lehet épen akkor. A' legjobb emberek sem vigyáznak mindig magokra, és méltán imádkozzuk azt naponkint, hogy a' többi gonosz között, az Isten szabadítson meg hirtelen haláltól, hogy engedjen időt háznakat elrendelni, számadásainkat elkészíteni, és magunkat a' legjobb állapotba helyeztetni, a' mellyben a' halállal szembeszálhatunk; mert minekutána mindenkép előre készülve, még akkor is rettentő sors ez, az emberi

természetnek. Egy bizonyos nemzet (olaszok) felől azt mondják, hogy különös mesterségét tudják: a' méreggel megetetésnek, melly szerint az lassan és bizonyos időre munkálódik a' testben; ebben az esetben, noha irtóztató, de mégis az a' jó van, hogy lelkünket kiszíthetjük; mert az ember' erejének lankadása, melylyet a' szenvedőknek kell érezni, mikor az illy irtóztató ital benne titkon munkálódik, meginti őtet; és azzal az irgalmassággal van iránta, a' mellyet megfog tőle ama vérengző kéz, melly felebarátjára hirtelen rátört, és álnoksággal megöli. Meginthati őtet megtérése eránt, hogy békéljen meg Istennel, még ideje és alkalmatossága legyen. Sőt még többet mondok. Mikor valamelly tömlőcbeli rabra már egyszer kimondatik a' halálos ítélet, 's meg kell halnia, kevés ideje van annak az elítéltetés és halál között; és mégis elég hosszú azéhez képest, a' kit úgy ölnek meg. Nem enged a' gyilkos ennek egy szempillantatyni időt is, hogy magát az örökévalóságra készíthesse; a' mi a' legnehezebb és a' legmeggyőzőhtlenebb készület a' világon. 'S csak gondolni is melly irtóztató, hogy az erőszak keze által valaki legjobb egészségében, míg ő gondolatjában hátran kimegy barátival, talán mig édesdeden aluszik, a' gyilkos által e' világból kiűzettsék; egy hirtelen csapás által, magát egyszerre az Isten igazság széke előtt lássa, a' nélkül, hogy ezen dolog tudára lett volna adva előre, vagy készülhetett volna arra: — ez bizony szörnyőség! Mert ha valóban igaz jámbor ember is ő, és bár reménységünk lehet, hogy az Isten illy esetekben irgalmasan bánik velünk: mindazáltal fölötte rettentő egy gondolat ez.

A' gyilkos bűnét még az is nagyítja, hogy az nem valami fellobbant heves indulatnak következése, hanem előre meggondolt, feltett szándék. Mikor a' nap nem csak lemegy, hanem fel is kél az ő haragján; mikor nem alszik mind addig, míg a' vágást meg nem tette; mikor volt elég ideje,

üressége, hogy magát észbevehetné, és meggondolhatná mit fog cselekedni; mikor a' lélekismeretnek minden ellenző intései, az emberiség ellene küszködései, 's a' maga vérenek elhülése daczára is azon a' gondolatön, hogy ember vérét fogja kiontani — mégis makacsul megáll, mégis tökéelve marad nála, hogy megteszi. Irgalmas Isten! ments meg az ily gonosznak cselekvésétől. Aldassék a' te neved és gondviselésed, hogy ezt büntetlenül ritkán vagy soha sem hagyd. Híjába is hizelkedik magának a' gyilkos azzal a' reménységgel, hogy vétke titokban marad és büntetlenül. Az Isten szeme mindig rajta vagyon. Hová futhat ennek jelenléte elől, ki mindenütt 's minden időben jelen vagyon véghetetlen mindentudóságánál fogva, minden gondolatait, beszédeit, cselekedeteit tudja az embernek. — A' szent irás egy hathatós kifejezéssel azt mondja, hogy az ártatlannak vére a' földről az égbe kiáltoz bosszuállásért. 'S ezen okból ennek a' bűnnek az ő testamentomban semmi menedékhely nem engedtetett. Tartattak t. i. a' régieknél Istennek ajánlott olyan szent helyek, melyekre ha valamely nagy bűnös odavehette magát jó idején, ott tökéletes bátorságban volt, és nem bánhatta az igazság hatalmas keze is. De az Isten törvénye a' gyilkost még az ily megmenekedéstől is eltiltja, mint olvashatjuk II. Mós. 21, 14. „Mikor valaki felebarátját megöli álnoksággal: az én oltáromtól is elvonjad az olyan embert; és halálra ítéled őtet.“

Ehez járul végre a' gyilkosnak saját boldogtalan sorsa; szomorú rabsággal, tömlöczczel, verettetéssel, vagy hóhér-pallossal büntettetése; minden esetre lelki-esméretének kinos nyugtalansága, melly aztán a' bűn nagyságának rajzát egészen bevégzi. Kainnak mögötte szüntelen az ő öcscsének árnyéka állott; előtte egy kietlen puszta terjedt el. Elkövetésök után a' gyilkosságok az embernek többé nyugalmat nem engednek. Oh! melly sokan lettek így már földönfutó bujdoslókká, kik

nyugtalanul hányódtak a' világban mindenfelé, de az irgalmasság Istenét sehol fel nem találták;— tudakozódtak kegyes papoktól, de ezt a' szót: *bűnbocsánat* magukra ruházni nem bírták. És ha nyertek is a' szent gyónásban bűnbocsánatot; azért belsejük olly szakadottságba és zavarba jött, melly sokszor az egész életen által őket vidámokká lenni nem engedte.

K. H. Az a' szerencsétlen, ki fölött ez elmélkedést tartani, fájdalmas szívvel szent hivatalom kényszerít, N. keresztyén atyánkfia, ki életének legközepettén, esztendeinek javában, ugymint 42-dikében, közülünk nem az Isten, hanem Istentsértő emberi erőszak, gyilkosság által kiszakasztatott. Oh! vajha őtet e' hirtelen halál készen találta volna! Vajha ő ez Isten akaratja elleni kimulásnak okozatában tisztá volna! Vajha ő maga nem lett volna vétkes ebben, haragtartás, bántalom, boszuálló indulat, daczolás, kevélység, ingerlés, vigyázatlanság és kicsapongó élet által! hogy illyen módon történt halálát, valamennyire is csak Isten hírével lettnék hirdetnénk. De nem! A' gyilkolás nem lehet Istennek hírével soha. Az nem lehet elvégezett akaratja a' szent Istennek, hanem csak megengedő, melly a' szabadsággal felruházott emberi állatot vakmerő gonosz-téteiben meg nem gátolhatja csuda nélkül; de azért őt kemény ítéletre vonzza valamikor. Ő tegye mindazáltal ezen megholtnak halálát idvességessé az ő végzetetlen hatalma és irgalmassága szerint. Ugyan ő találtasson idővel e' ti nagy veszteségtekben és megaláztatásokban megnyugovást és vigasztalást tiveletek, e' megholtnak szerelmeseivel, ha megölettetésében tiszták kezeitek, szíveitek. — Te pedig, sötétségnek fia, gyilkos, ki ennyi keserű könyhullásnak és illy szörnyű botránynak vagy okozója: vedd el gonosz tetedért megérdemlett büntetésedet mennyen földön, és ne találj soha követőre. Szerencsés te, ha öntudatod még azt a'

kis vigasztalást sugalja néked, hogy nem volt szándékod sujtani halálosan. — Minket végre, kiknek illy irtóztató esetet kellett megérni életünkben: győzzön meg ez a' felől, melly szörnyű nagy bűn a' gyilkosság Isten és emberek előtt, 's plántáljon belénk békességnek, szeretetnek és ember élet-kimélésnek gondolatait. Mind magunknál mind másoknál tartsuk nagy becsben az életet, mellynél főbbet Isten nem adhatott; valamikor rabról, gyilkosságról hallunk hírt, fusson el irtózás bennünket, — beszéljük el gyermekeinknek, hogy attól elrettenjenek. Senki életének megrövidítésében okok ne legyünk; de a' magunkéra vigyázzunk leginkább, annak megtartására se babonás eszközökhöz, se értetlen emberekhez ne folyamodjunk, hanem hozzáértők tanácsával éljünk. Kérjük Istenünket, őrizzen meg, hogy gyülekezetünkben gyilkos soha ne találtassék. E' végre kerüljük a' rossz társaságot. A' vallás szent legyen előttünk. Mert nincs az a' gonoszság, mellyre az ember nem vetemedik, ha egyszer a' vallás köteleit elszaggatja. Sőt minden czégeres bűnösök, mielőtt a' gonosztétre vetemedtek, előbb a' vallást maguktól elvetették. Óvjuk meg szíveinket a' fősvényiségnek és telhetetlenkedésnek mázától, 's a' felebarátunk jószágának kívánásától; mert ezek is ugyan azon egy uton dolgoznak a' szívben; és igenis gyakran ugyan azon szörnyű gonosztéten végeződnek. De őrizzétek meg szíveiteket legkivált a' haragtól, melly gyökere a' gyilkosságnak. Ma, mig ellenséggeddel egy uton vagy, békéljél meg ő véle: mi örömd lehet a' véres bosszuállásban, mikor csak magadnak ártasz vele. A' gyilkos hasonlatos a' bedülő épülethez, melly azzal együtt, a' mit agyon zúz, magát is agyon üti. Mert nem hijába viseli a' fegyvert a' felső hatalmasság; nem hijába vagyon megírva, hogy kiált a' kiontott vér az egekbe; „ne haragudjatok, a' nap (ez a' máj nap) le ne menjen haragotokban. Ha csak lehet, minden emberekkel békességben éljétek;

boldogok a' békesség szeretők, mert ők az Istent meglátják.“ Adja Isten, hogy elvalaha ama nagy ítélőszék előtt mindnyájan jól megfelelhessünk magunk helyett, és végképen boldogok lehessünk, Ámen.

**Légy én velem, óh Jézusom! ha véletlen kimulok,
'S ha talán, kegyes Krisztusom, egyszerre elnémulok;
Akkor szívem óhajtását, 's utolsó fohászkodását
Vedd fel 's adj idvességet. Ámen.**

1871

... ..

... ..

Tartalom.

	<i>Lap.</i>
I. Halált hordozunk magunkban II. Kor. 4, 10. 11. (Mondatott egy uri asszonyság fölött)*	1
II. A' halál angyalának szép szavai a' haldokló szü- zekhez. Zsolt. 45, 11—16. (Egy kisasszony fö- lött; bucsúztató versekkel)*	12
III. Az Isten' bölcsessége; az ember életének megha- tározásában. Jób. 14. 1. 8. 4. (Vigyázatlanság miatt hirtelen kimúlt közép koru ember fölött)	28
IV. A' jó lelki-tanító meghal, és mégis beszél. Zsid. 13, 7. (Mondatott K. Somlyón n.tiszt. Magasy Dávid esper. fölött, 1845.)*	37
V. Keresztyéni sirás a' kedves halott fölött. Sir. 38, 16. (Mondatott Csöngén, 1845. Máj.)*	46
VI. A' halandóság törvényének igazságos volta, Sir. 41, 1.*	55
VII. A' haldokló kegyes ember' képe. 1. Tim. 4, 8. 9.	64
VIII. Legjobb élet-bölcsesség az, ha Istennek szentel- jük életünket. Jer. 9, 23. 24. (I. Ferencz Csá- szár' halálának gyász-ünnepén 1835)*	75
IX. A' halál, mint a' hívek' utolsó ellensége. Jel. 21, 4.	85
X. A' mit az ember vet, azt aratja. Gal. 6, 7. (Mon- datott egy szándékos öngyilkos asszony fölött, 1845)	94
XI. A' megholtak és élők közötti folytonos kapcsolat. Ján. 13. 14. (Mondatott Husvétban egy kegyes uri özvegy asszonyság fölött 1835.)*	99

	<i>Lap.</i>
XII. A' megholt gyermekek, mint előre elbocsátott anyagok, (Máté 11, 10.) *	109
XIII. A' sirkertek, mint ágyasházak. (Ésaiás 26, 19. 20. Ujtemető beavatása alkalmával) *	115
XIV. Özvegyek és árvák vigasztalásai.* (Családatya fölött. Jerem. 49, 11.)	120
XV. Ráchel' oszlopáról.* (Szülésben megholt asszony fölött. I. Mos. 35, 16.)	128
XVI. A' lelki vetésről és aratásról.* Zsolt. 126, 5—6.	136
XVII. Azon fájdalomról, melyet valahai kimulásunk az élőknek okozni fog. (Dicséretes ember fölött, őszben. Jer. Sir. 5, 15, 16.)	143
XVIII. A' keresztyén harczolóknak eltétett korona. (kiszolgált katona fölött, 2. Tim. 4, 16.) *	154
XIX. A' keresztyén a' koporsó után járva. (Sir. 7, 35. Hirtelen haláli esetben)	162
XX. A' gyilkosságnak irtóztatós büne. (Emberölés alkalmával, Máté V, 21. 22.)	172

Eggenberger József és Fia

magyar t. akademia könyvtárosoknál még kaphatók:

(ezüst áron.)

- Fésős András, *Egyházi Beszédék*, mellyeket az 184³/₄ országgyűlés alkalmával tartott. Sr. Debreczenben. 1845 füzve 40 kr.
- Pap István, *Különös halotti Predikációk*. Sr. Pesten. 1836. füzve 1 ft 30 kr.
- — *Közönséges halotti Predikációk*. Sr. Veszprém-ben. 1833. füzve 1 ft —
- — *Templomban mondandó köznapi imádságok*. 2. Rész. Sr. Pápan. 1840. füzve 1 ft 40 kr.
- — *Különbfele Predikációk*, 's ezekhez alkalmaztatott *Imádságok* egy egész esztendőre. 4 Rész. Sr. Veszprém-ben 1839. füzve 3 ft 30 kr.
- — *Egyházi Beszédék és Imádságok*, a' lelkipásztornak kathedrai tanításokon kívüli vallásos foglalatosságai-ban. 2 Rész. 8-o Pápan 1840, füzve 1 ft 36 kr.
(Mindenik rész külön is megkapható 48 krért.)
- Szeremley Remekei, XXXI papi beszédében, Sr. Rosnyón 1840, füzve 1 ft 36 kr.
- Török Pál, *Egyházi Beszédék* 1-ső és 2-dik kötet. Sr. Pesten 1841 és 45. bor. füzve 4 ft. —
- Szilády László, *Hit Remény Szeretet*, ájtatos elmélkedésekben. Műveltebb protestánsok' számára. 12r. Kecskeméten 1844, velinen bor. füzve 1 for. Ugyanaz erős velinen 's arannyal nyomott czímlappal, füzve 1 ft 20 kr.

Acme
Bookbinding Co., Inc.
100 Cambridge St.
Charlestown, MA 02129

